

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DİSİPLİNLERARASI KADIN VE AİLE ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

**ÇEVİRİMİÇİ ROMANTİK İLİŞKİLERDE KADINLARIN MARUZ
KALDIKLARI ZORBALIK: Q METODOLOJİ ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SENA AKSOY

Tez Danışmanı

PROF. DR. ŞERİFE GONCA ZEREN

ÇANAKKALE – 2025

T.C.

ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

DİSİPLİNLERARASI KADIN VE AİLE ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

**ÇEVİRİMİÇİ ROMANTİK İLİŞKİLERDE KADINLARIN MARUZ
KALDIKLARI ZORBALIK: Q METODOLOJİ ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SENA AKSOY

Tez Danışmanı
PROF. DR. ŞERİFE GONCA ZEREN

ÇANAKKALE, 2025

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Sena AKSOY tarafından Prof. Dr. Şerife Gonca ZEREN yönetiminde hazırlanan ve **12/08/2025** tarihinde aşağıdaki jüri karşısında sunulan “**Çevrimiçi Romantik İlişkilerde Kadınların Maruz Kaldıkları Zorbalık: Q Metodoloji Çalışması**” başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Disiplinlerarası Kadın ve Aile Çalışmaları Anabilim Dalı**’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Prof. Dr. Şerife Gonca ZEREN

(Danışman)

Doç. Dr. Hanife ESEN AYGÜN

Dr. Öğr. Üyesi Sena GÜME

.....

.....

.....

Tez No : 10607933

Tez Savunma Tarihi : 12/08/2025

Prof. Dr. Melis ULU DOĞRU

Enstitü Müdürü

.././20..

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Sena AKSOY

12.08.2025

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans benim için kesinlikle kolay bir süreç değildi. Geçirdiğim son üç yıl içerisinde başıma gelen en güzel ama aynı zamanda en yorucu şey olan bu süreç içerisinde umutsuzluğa kapıldığım çok an oldu. Devam etmek, günlük yaşantıma uyum sağlamada zorlanmama sebep oldu. Akademik ve özel hayatımı dengelemeyi hala öğrenme sürecindeyim. Bu öğrenme sürecinin ne zaman biteceğini görmek için ben de sabırsızlanıyorum.

Gonca hocam... Danışmanlığınız ve yol göstericiliğiniz için teşekkür ederim. Bu süreç sızsiz çok sıkıcı olurdu. Bırakmayı düşündüğüm her an beni daha da kamçılıdınız. Yeri geldi sizin sayenizde güldüm yeri geldi sizin sayenizde hırslandım. Konulara farklı bir bakış açısı ile bakmamı sağladığınız için teşekkür ederim. Bu süreçte benim danışmanım olduğunuz için size ne kadar teşekkür etsem az. Öğrettikleriniz için size minnettarım.

Bu süreci birlikte geçirdiğim canım tez grubum. Her hafta sizden güç almak, farklı bakış açılarını bir arada görebilmek çok keyifliydi. Birlikte öğrendik, birlikte ilerledik. Bu süreç içerisinde yalnız olmadığımı hissettirdiğiniz için teşekkür ederim. Her birinizin çalışmalarını incelemeyi heyecanla bekliyorum.

Liseden beri beraber büyüdüğümüz, birlikte aynı iş dallarında ve farklı iş dallarında çalıştığımız canım arkadaşım. Hümeysra... 10 yıldır özel hayatımda ve 3 yıldır akademik benimle beraber bu süreci yaşadığın ve bıkmadan beni dinlediğin için teşekkür ederim. İyi ki varsın, iyi ki birlikte büyüyor ve keşfediyoruz.

Teşekkür edecek çok fazla kişi biriktirdiğimi fark ettim bu süreçte. En önemli iki teşekkürü sonlara saklamak istedim. Sevgili ailem. Hiçbirimiz için kolay bir 3 yıl değildi. Beni bıkmadan desteklediğiniz için, sabrınız ve umudunuz için teşekkür ederim. Benim küçük çekirdek ailem annem Selda ve kardeşim Kerem. Sizlere her şey için çok teşekkür ederim. Birlikte yürüdüğümüz bu üç yılda bıkmadan usanmadan her ağlamamda yanımda olduğunuz için sizlere minnettarım. Uykusuz gecelerde yanımda olan annem, bu sürecin bitmesinde en büyük emek senin. Bana inanmaktan vazgeçmediğin için teşekkür ederim. Amcam Hüseyin, yengem Aysel, teyzem Ayşe ve Leyla... İyi varsınız ailem. Canım kedimiz

Çaki. Her gece benimle sabahlayıp her bilgisayarı açtığımda yanımda saatlerce oturdun. İyi ki varsın canım kedi.

Ve son teşekkürümü bunu okuyamayacağını bilmeme rağmen canım babam Ömer'e etmek istiyorum. Farklı alanlar keşfetmek, farklı alanlar deneyimlemek istediğimde ve atanma sürecini ötelemek istediğimde beni desteklediğin için teşekkür ederim. Bu sürece senin desteğini alacağımı bilerek girdim. Bir elini hep omzumda hissettim. Yeni alanlar keşfetmek, yaşamdan keyif almak, hayat kalitesinden vazgeçmemek. Bana seninle geçirdiğim 23 yıllık kısa dönemde öğrettiğin her şey için teşekkür ederim. Bu tezi senin için yazdım. Babama...

Sena AKSOY
Çanakkale, Mayıs 2025

ÖZET

ÇEVİRİMİÇİ ROMANTİK İLİŞKİLERDE KADINLARIN MARUZ KALDIKLARI ZORBALIK: Q METODOLOJİ ÇALIŞMASI

Sena AKSOY

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Disiplinlerarası Kadın ve Aile Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. Şerife Gonca ZEREN

12/08/2025, 106

Teknolojinin gelişimi kişilerarası ilişki biçimlerinin yaşanma şeklinin de değişmesine neden olmuştur. Geleneksel yüz yüze ilişkilerden farklı olarak ortaya çıkan ve çevrimiçi araçların kullanıldığı bu yeni ilişki türüne çevrimiçi romantik ilişki adı verilmektedir. Bu araştırmanın amacı çevrimiçi romantik ilişki yaşamış ya da yaşamakta olan kadınların zorbalık davranışına bakış açısını ortaya koymaktır. Araştırmada, Q metodoloji yöntemi kullanılmıştır. Çalışmaya üniversite öğrencisi 40 kadın katılmıştır. Veriler araştırma kapsamında oluşturulan 23 maddelik Q dizgesi ile toplanmıştır. Verilerin analizinde anlamlılık düzeyi .05 alınarak temel bileşenler analizi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda kadınların çevrimiçi romantik ilişkilerde maruz kaldıkları zorbalıkların, Tehdit ve Şantaj ve cinsel zorbalık olmak üzere iki faktör altında toplandığı, faktörlerin birbiriyle .56 düzeyinde anlamlı ilişkileri olduğu bulunmuştur. Kadınların ilk faktör olan Tehdit ve Şantaj için uç değerleri seçme nedenlerinde güven temasının ve ikinci faktör olan cinsel zorbalık için uç değerleri seçme nedenlerinin altında cinsellik temasının olduğu görülmüştür. Kadınlar için güvenli bir çevrimiçi ortam sunmak amacıyla yapılması gerekenler öneriler olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çevrimiçi Romantik İlişki, Zorbalık, Siber Zorbalık, Cinsel Zorbalık, Kadın Çalışmaları, Q Metodoloji.

ABSTRACT

BULLYING WOMEN EXPOSE TO IN ONLINE ROMANTIC RELATIONSHIPS: Q METHODOLOGY STUDY

Sena AKSOY

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Interdisciplinary Women and Family Studies Department Master's Thesis

Supervisor: Prof. Dr. Şerife Gonca ZEREN

12/08/2025, 106

The development of technology has led to the change of the way of interpersonal relationships. Unlike traditional face -to -face relationships, this new type of relationship, which emerges and used online vehicles, is called online romantic relationship. The aim of this research is to reveal the view of the bullying behavior of women who have online romantic relationships or live. In the study, Q methodology method was used. 40 university students participated in the study. The data were collected with a 23 -item Q string created within the scope of the research. In the analysis of the data, the level of significance was taken by taking .05 and basic components analysis was used. As a result of the study, it was found that the bullying that women are exposed to in online romantic relationships were gathered under two factors: threat/blackmail and sexual bullying, and the factors have significant relationships with each other at the level of the .56. In the reasons for choosing end values for women's first factor threat/blackmail, it has been seen that there was the theme of sexuality below the reasons for selecting end values for sexual bullying, the second factor. What needs to be done in order to provide a safe online environment for women are presented as suggestions.

Keywords: Online Romantic Relationship, Bullying, Cyber Bullying, Sexual Bullying, Womens Studies, Q Methodology.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Jüri Onay Sayfası.....	i
Etik Beyan.....	ii
Teşekkür.....	iii
Özet.....	v
Abstact	vi
İçindekiler	vii
Simgeler ve Kısaltmalar.....	xi
Tablolar Dizini.....	xii
Şekiller Dizini.....	xiii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1	Problem Durumu.....	1
1.2	Araştırmanın Amacı.....	4
1.3	Araştırmanın Önemi.....	4
1.4	Sayıtlılar.....	6
1.5	Sınırlılıklar.....	6
1.6	Tanımlar.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1	Çevrimiçi Romantik İlişki	8
2.1.1.	Çevrimiçi Romantik İlişkilerin Olumlu Yanları	10
2.1.2.	Çevrimiçi Romantik İlişkilerin Olumsuz Yanları	11
2.1.3.	Çevrimiçi Romantik İlişki ve Kadın	13
2.2	Çevrimiçi Romantik İlişki Konusu ile İlgili Çalışmalar	13

2.2.1. Çevrimiçi Romantik ile İlgili Uluslararası Çalışmalar	14
2.2.2. Çevrimiçi Romantik İlişki ile İlgili Ulusal Çalışmalar	17
2.3 Zorbalık.....	19
2.3.1. Zorbalık Türleri	22
2.3.2. Zorbanın Özellikleri	27
2.3.3. Mağdurun Özellikleri	29
2.3.4. Zorbalık ve Kadın	30
2.4 Zorbalık ile İlgili Çalışmalar	31
2.4.1. Zorbalık ile İlgili Uluslararası Çalışmalar	31
2.4.2. Zorbalık ile İlgili Ulusal Çalışmalar	34
2.5 Araştırmanın Kuramsal Temeli	38
2.5.1. Çevrimiçi Umursamazlık Kuramı	39
2.5.2. Seçim Kuramı	39
2.5.3. Çevrimiçi Disinhibisyon Kuramı	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

46

3.1 Araştırmanın Modeli	46
3.1.1. Q Metodoloji Nedir?	46
3.2 Çalışma Grubu	48
3.3 Veri Toplama Araçları.....	49
3.3.1. Q Dizgesi	50
3.3.2. Kişisel Bilgi Formu	53
3.4 Verilerin Toplanması	54
3.5 Verilerin Analizi	54

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMA BULGULARI

56

4.1 Çevrimiçi Romantik İlişkilerde Zorbalık Konusunda Kadınların Görüşlerinin Toplandığı Faktörler ile İlgili Bulgular	56
4.2 Faktörlerin Anlamları	62

4.2.1. Faktör 1: Tehdit ve Şantaj.....	62
4.2.2. Faktör 2: Cinsel Zorbalık	68
4.3 Faktörler Arasındaki İlişkiler	75
4.4 Katılımcıların Ortak Fikirleri	75

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER 77

5.1 Tartışma	77
5.1.1. Çevrimiçi Romantik İlişkilerde Zorbalık Konusunda Kadınların Görüşlerinin Toplandığı Faktörler ile İlgili Tartışma ve Yorum	77
5.1.2.Faktörlerin Anlamları ile İlgili Tartışma ve Yorum	77
5.1.3. Faktörler Arasındaki İlişkilere Dair Tartışma ve Yorum	81
5.1.4. Katılımcıların Ortak Fikirlerine Dair Tartışma ve Yorum	82
5.2 Sonuç	83
5.3 Öneriler	83
5.3.1.Uygulamalara Yönelik Öneriler	83
5.3.2.Gelecekteki Araştırmalara Yönelik Öneriler	84
KAYNAKÇA	85
EKLER	I
EK 1 ETİK KURUL ONAYI	I
EK 2 ARAŞTIRMADA KULLANILAN AFİŞLER	II
EK 3 BİLGİ FORMU	III

SİMGELER VE KISALTMALAR

vd.	Ve diğerleri
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
COVID	Coronavirus Hastalığı
TDK	Türk Dil Kurumu

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Demografik bilgiler	49
Tablo 2	Q dizgesi	52
Tablo 3	Döndürülmemiş faktör yükleri	56
Tablo 4	Katılımcıların faktörlere göre dağılımı	60
Tablo 5	Faktör 1: Faktör 1: Tehdit ve Şantaj için madde önem sıralaması ve Z puanları	63
Tablo 6	Faktör 1: Tehdit ve Şantaj için ayırt edici ifadeler	65
Tablo 7	Faktör 2: Cinsel Zorbalık için madde önem sıralaması ve Z puanları	69
Tablo 8	Faktör 2: Cinsel Zorbalık için ayırt edici ifadeler	72
Tablo 9	Faktörler arası ilişkilere dair tablo	75
Tablo 10	Faktörler arası fikir birliği	76

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil No	Şekil Adı	Sayfa No
Şekil 1	Şekil 1. Q Dizgesi	53
Şekil 2	Şekil 2. Temel bileşen analizine ilişkin yığın grafiği	59

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, araştırmanın amacına, önemine, varsayımlarına ve sınırlılıklarına değinilmiş, araştırmada kullanılan kavramlara ilişkin tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Günümüzde teknolojinin gelişimi, ilişkilerin uzaktan, teknoloji desteği ile yürütülebilmesine yardımcı olmaktadır. Kişilerarası ilişkilerden biri olan romantik ilişkiler, kişilerin günlük hayatta diğerleri ile kurduğu ilişkilerden farklıdır. Romantik ilişkiler konusunda farklı tanımlara rastlanabilir. Sternberg (1986) romantik ilişkiyi, kişilerin başka bir partner ile kurduğu psikolojik, duygusal ve cinsel bağlılığı içeren yakınlık; Gizir (2013) ise romantik ilişkiyi karşılıklı tarafların gönüllü olduğu, karşılıklı kabul ve sevgi içerisinde yaşanan cinsellik, sosyalleşme ve paylaşım yapma süreçlerini de içeren ilişki türü olarak tanımlamaktadır.

Günümüzde bireyler, aynı şehirde ya da farklı şehirlerde, hatta farklı bir ülkede yaşayan partnerlerine neredeyse istedikleri her an ulaşabilmektedirler. Teknoloji sayesinde gerçekleşen bu durum, geleneksel yüz yüze ilişkilerin farklılaşmasını da beraberinde getirmiştir. İlişkileri bu denli etkileyen faktör elbette İnternet'in geliştirilmesi ve yaygın biçimde kullanılmasıdır (Büyükpapoşcu, 2011). Zaman içinde hayatımızın her alanında aktif olarak kullandığımız İnternet, iletişim ve ilişkilerimizi de etkilemeye ve değiştirmeye başlamıştır. Özellikle Coronavirus hastalığı (COVID-19) döneminde pek çok ilişki çevrimiçi platformlar aracılığıyla yaşanmaya başlamıştır. Evden çıkılmasının yasaklanması, kişilerde algılanan yalnızlık düzeyini arttırmıştır. Bu durum beraberinde çevrimiçi romantik ilişki yaşanma sayısını artmasına sebep olmuştur (Candel ve Jitaru, 2021; Gençtanırım Kurt ve Şabanoğlu, 2019). Ortaya çıkan yeni romantik ilişki biçimleri İnternet ortamında gerçekleştiği ve çevrimiçi platformları kullandığı için “Çevrimiçi Romantik İlişki” olarak adlandırılmaktadır (Tapan, 2019). Çevrimiçi romantik ilişkiler özellikle son on yılda yeni teknolojilerin ve mobil cihazların kullanımının yaygınlaşması ile birlikte artmıştır (Aydoğan, 2020; Dinçsoy, 2021; Tanrıöver ve Sunam, 2017; Toma, 2015). Türkiye İstatistik

Kurumu (TÜİK) (2025) verilerine göre İnternet kullanım oranı %88,8'dir. İnternet kullanımının artmasının, çevrimiçi romantik ilişkilerin sayısının da artmasına sebep olduğu düşünülmektedir.

Çevrimiçi romantik ilişkiler çeşitli şekillerde yaşanmaktadır. Kişiler yüz yüze tanışıp ilişkilerini çevrimiçi yürütebilirler. Kimi zaman da hiç yüz yüze gelmeden çevrimiçi ortamlarda, örneğin sosyal medyada ya da çevrimiçi flört/arkadaşlık uygulamalarında tanışıp romantik ilişki kurabilirler. Çevrimiçi romantik ilişki yaşama yöntemlerinden biri olan çevrimiçi flört/arkadaşlık uygulamaları, temelde ortak özellikleri (karakter, kişilik, yaşanılan şehir, ilgi alanları vb.) olan kişileri bir araya getirme amacıyla oluşturulmuştur. Dünya genelinde 300 milyonu aşkın kullanıcısı olan (Business of Apps, 2022; Hogan ve Dutton, 2011) bu uygulamaları Türkiye'de 2,5 milyon kişi kullanmaktadır (Aydoğan, 2020). Kullanıcıların bu uygulamaları kısıtlı zaman, yalnızlığı azaltma, sosyalleşmenin kolay bir yolu, kolay ulaşılabilir olma, denenebilir olma gibi sebeplerle tercih ettiği görülmektedir (Toma, 2015). Çevrimiçi platformların kolay ulaşılabilir olmasının romantik ilişkilerin çevrimiçi platformlarda yaşanmasını kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

Çevrimiçi romantik ilişki yaşama yöntemlerinden bir diğeri sosyal medyadır. Sosyal medya, kişilerin çevrimiçi bir ortamda eş zamanlı ya da çevrimdışı olarak iletişim kurmalarını sağlayan, video, düşünce ve fotoğraf gibi içeriklerin paylaşılmasına olanak sağlayan sosyal ağ siteleri olarak tanımlanmaktadır (Özdemir, 2015). Alanyazına bakıldığında sosyal medyada yaşanan romantik ilişkiler ile ilgili çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Ekşi vd., 2013; Erbaş, 2019; Kaya, 2021; Kılıç, 2020). Erbaş (2019) yaptığı çalışmada sosyal medyanın bir kaçış yolu olduğunu ve kişinin bu yolla yalnızlık duygusundan kaçtığını belirtmektedir. Sosyal medya romantik ilişkilerin başlamasına ve devam etmesine katkı sağlamaktadır (Kılıç, 2020).

İnternet kullanımının artması, beraberinde çevrimiçi romantik ilişki yaşanma oranının artmasını getirirken, bu alanda yaşanan sorunlar da artmıştır. İnternet, kişilerin cinsel isteklerinin tatmini, çekingen kişilik özelliğine sahip kişilerin kendisini daha iyi ifade etmesine yardımcı olurken aynı zamanda gizliliği koruyan bir ortamdır (Balci, 2021). Kişilerin kendini gizleyebilmesi ve kendileri hakkında yalan söylemelerini kolaylaştırması, İnternetin olumsuz bir özelliğidir. İnternet kullanıcılarının %17'si çeşitli şekillerde zorbalığa

uğramaktadır (Hackett, 2017). Günümüzde artan çevrimiçi romantik ilişkilerin, çeşitli şekillerde zorbalık davranışını içerebileceği tahmin edilmektedir.

Zorbalık, kendini savunamayacak ya da savunmakta zorlanan kişilerin biri ya da birileri tarafından olumsuz davranışlara maruz kalması olarak tanımlanmaktadır (Olweus, 1994). Zorbalık, çeşitli alt dallarının olması ve zorba ile mağdur arasında güç dengesizliği olması sebebiyle saldırganlıktan ayrılmaktadır. Saldırganlık, düşmanca yapılan, yaralayıcı ve yıkıcı davranışları kapsamaktadır ve kişinin devamlı bir davranış haline gelebilmektedir (Yıldırım ve Yazgan, 2022). Her zorbalık davranışı bir saldırganlıktır fakat her saldırgan davranış zorbalık değildir (Uysal ve Dinçer, 2012). Zorbalık davranışının saldırganlık davranışının bir alt başlığı olarak ele alındığı görülmektedir.

Olweus (1994) zorbalık ile ilgili yaptığı tanımda zarar verme, yaralanma, rahatsızlık verme gibi davranışları olumsuz davranış başlığı altında toplamıştır. Bu davranışlar çeşitli şekillerde gerçekleşmektedir. Tokat atmak, tekmelemek, vurmak gibi davranışlar fiziksel zorbalık başlığı altında, kişisel bir özellik ile alay etmek, dedikodu yapmak, tehdit etmek gibi davranışlar sözel zorbalık başlığı altında; dışlamak, yalnızlaştırmak, soyutlamak gibi davranışlar duygusal zorbalık başlığı altında ele alınmaktadır. Çevrimiçi platformlarda tehdit etmek, taciz etmek, gizli çekilen fotoğrafları paylaşmak ise siber zorbalık başlığı altında ele alınmaktadır (Balcı, 2021; Çankaya, 2011; Erdur-Baker, 2013). Zorbalık davranışının erkek veya kadın fark etmeksizin gerçekleştirildiği fakat zorbalık yapanların büyük ölçüde erkek olarak rapor edildiği görülmektedir (Einarsen, 2000).

Çevrimiçi romantik ilişki yaşayan kişilerin partnerinden gördüğü zorbalık davranışları kişileri hem fiziksel hem de duygusal olarak etkilemektedir (Sakallı Turan, 2013). Kadınların zorbalık davranışı ile daha fazla karşılaşması (Balcı, 2021; Dalmaç Polat ve Bayraktar, 2016; Hebert vd., 2016; Hoff ve Mitchell, 2009) ve erkeklere oranla daha fazla gizlemesi (Sakallı Turan, 2013) ya da daha kötüsü romantik ilişkilerde yaşadıklarının zorbalık olduğunu fark etmemesi gibi nedenlerle bu çalışmanın yapılmasına karar verilmiştir. Bu çalışmanın örneklemini kadınlar oluşturmaktadır. Bunun sebebi çevrimiçi romantik ilişkilerde yaşanan zorbalık davranışının kadınlarda daha fazla görünmesidir. Bu sebeple bu çalışmada kadın üniversite öğrencilerinin çevrimiçi romantik ilişkilerde görülen zorbalık davranışı ile ilgili düşüncelerinin ortaya konması amaçlanmıştır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencisi kadınların çevrimiçi romantik ilişkilerde yaşadıkları zorbalık davranışları ile ilgili bakış açılarını ortaya koymaktır. Araştırmanın soruları şu şekildedir:

1. Katılımcıların çevrimiçi romantik ilişkilerde görülen zorbalık davranışına dair görüşleri, kaç faktör altında toplanmaktadır ve bu faktörler ne anlama gelmektedir?
2. Faktörler altında katılımcıların uç değerlerdeki ifadeleri seçme nedenleri nelerdir?
3. Katılımcıların çevrimiçi romantik ilişkilerde görülen zorbalık davranışına dair görüşlerinin toplandığı faktörler arasında ilişki var mıdır?
4. Katılımcıların çevrimiçi romantik ilişkilerde görülen zorbalık hakkında ortak bir fikri var mıdır?

1.3.Araştırmanın Önemi

Yakınlık, yalnızlık ve ait olma ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olan çevrimiçi romantik ilişkilerin kişiler için daha güvenilir olması, pratik ve hızlı olması, her an ulaşılabilir olması günümüzde bu ilişki türünün sıklıkla tercih edilmesine olanak sağlamaktadır (Gençtanırım Kurt ve Çetinkaya-Yıldız, 2018). Çevrimiçi romantik ilişkilerde kişiler, kendilerini daha kolay ifade etmekte, aile ve akranlarında bulamadığı desteği çevrimiçi ilişkisinde bulmakta, flört etme, cinsellik gibi ihtiyaçlarını giderdikleri görülmektedir (Gençtanırım ve Çetinkaya-Yıldız, 2018; Parmaksız, 2022; Suler, 1996). Ayrıca çevrimiçi yaşanan ilişkiler, heteroseksüel veya homoseksüel ilişki yaşayan kişilerin kısıtlayıcı kurallarından ve kültürden bağımsız olarak kendilerini ifade etmelerine yardımcı olmaktadır (Aydoğan, 2020). Çevrimiçi romantik ilişkilerin avantajları, yaygınlığının artmasına sebep olmaktadır.

Çevrimiçi romantik ilişkilerin olumlu davranışı arttırmasının yanı sıra olumsuz davranışlara yol açtığı düşünülmektedir. İletişim ve ilişki kalitesi olarak yüz yüze romantik ilişkilerin çevrimiçi romantik ilişkilerden daha verimli olduğunun düşünüldüğü çalışmalarda (Curran ve Seiter, 2021; Noland, 2021) kişilerin özellikle COVID 19 pandemisi döneminde çevrimiçi romantik ilişki tercih etmesinin partnerinden uzak kalmasına sebep olduğu ve bu

durumun kişinin yalnızlık duygusu yaşamasına sebep olduğu görülmektedir (Candel ve Jitaru, 2021).

Çevrimiçi romantik ilişkilerde yaşanan zorbalık, siber zorbalık başta olmak üzere, fiziksel, sosyal ve sözel şekillerde gerçekleşmektedir. Siber zorbalık, çevrimiçi ortamlarda küçük düşürücü davranışlarda bulunmak, tehdit etmek, taciz etmek, alaycı içerikler paylaşmak, dedikodu yapmak gibi davranışları içermektedir (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007). Zhong ve diğerleri (2020), yaptığı çalışmada özellikle genç yetişkinlik dönemindeki kişilerin riskli flört davranışlarına sahip olduğunu ve popülerliği dolayısıyla çevrimiçi romantik ilişkiler kurma eğiliminde olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmaya göre cinsel ve siber zorbalığa maruz kalan mağdurların çoğu kadındır. Hoff ve Mitchell (2009) kişinin ilişki sonlandırmasının, karşısındaki kişi tarafından siber zorbalığa maruz bırakılmasına sebep olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmada siber zorbalığa maruz kalan kadınların oranının %72 erkeklerin oranının ise %27 olduğu görülmektedir. Duran ve Martinez-Pecino (2019), yaptığı çalışmada çevrimiçi romantik ilişkilerde zorbalık davranışını incelemiştir. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında katılımcıların %27'sinin çevrimiçi zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir. Stonard ve diğerleri (2015) ise yaptığı çalışmada çevrimiçi iletişim araçlarının yaygınlaşmasının ergenler için romantik ilişki kurma aracı haline geldiğini belirtmektedir. Bu durum ergenler arasındaki romantik ilişkilerde psikolojik şiddete sebep olmaktadır. Teknolojinin gelişiminin ve yaygınlaşmasının yanı sıra özellikle çevrimiçi romantik ilişkilerde taciz, izleme ve kontrol etme davranışlarının yaygınlaşmasına sebep olmaktadır (Stonard vd., 2015).

Ülkemizde bu konuda yapılan çalışma sayısı oldukça azdır. Bu araştırmalarda ergenlik dönemindeki kişilerin çevrimiçi ilişkileri tercih ettiği ve çevrimiçi platformalarda pornografik görüntülere, çevrimiçi taciz ve siber zorbalığa maruz kaldığı (Bayraktar, 2021), çevrimiçi romantik ilişkilerde kişilerin sahte kimlik yaratıp karşısındaki kişiyi tehdit etme, para isteme, şantaj gibi zorbalık davranışlarında bulunduğu (Sezgin ve Ünal, 2022) ortaya konmuştur. Bu araştırmada ise, çevrimiçi romantik ilişkilerde yaşanan zorbalık kavramına kadın üniversite öğrencilerinin bakış açısı ortaya konmak istenmektedir. Bu çalışmanın bulguları, romantik ilişkilerde yaşanan zorbalık davranışına karşı yapılabileceklerin sunulması, farkındalık oluşturmaları ve alan yazına katkı sağlaması açısından yararlı olabilir.

Çalışmada kadınların çevrimiçi romantik ilişkilerde yaşanan zorbalık davranışına dair bakış açılarının ortaya konması amacıyla Q metodoloji yöntemi kullanılmıştır. Q metodoloji yöntemi, nitel ve nicel analiz yöntemlerini bir arada kullanırken aynı zamanda kişilerin bakış açılarını ön plana çıkarır ve çalışmaya dâhil olan özneyi neden sonuç ilişkisi kapsamında değerlendirir (Demir ve Kul, 2011). Çalışmaya katılacak olan kadınların bakış açılarını en doğru şekilde ifade edebilecek yöntemin Q metodoloji olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple çalışmada Q metodoloji yöntemi tercih edilmiştir.

1.4. Sayıtlar

1. Araştırmada ele alınan problem durumuna uygun olarak kapsamlı bir şekilde maddeler oluşturulmuştur.
2. Katılımcılar, Q dizgesinde uç kısımlara yerleştirdikleri ifadelerin yerleşim nedenleriyle ilgili sorulara samimi cevaplar vermiştir.
3. Katılımcılar, Q sıralamalarını içten ve öznel şekilde oluşturmuştur.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırmadan elde edilen bulgular araştırmaya katılan katılımcıların görüşleri ile sınırlıdır.
2. Katılımcılar arasında üçüncü sınıfta okuyan ve sosyo-ekonomik durumunu yüksek olarak algılayan kişiler bulunmamaktadır ve yüksek lisans yapan katılımcıların sayısının fazlalığı da (13 kişi) dikkat çekmektedir. Burada katılımcı sayılarının birbirinden farklı olması, kartopu örnekleme kullanılmasından dolayı gerçekleşmiş olabilir.

1.6. Tanımlar

Çevrimiçi Romantik İlişki: Yüz yüze yaşanan ilişkilerin teknolojik araçlar üzerinden yaşanmasına çevrimiçi romantik ilişki denmektedir (Atwood ve Schwartz, 2002).

Zorbalık: Bir kişi tarafından güç olarak kendinden daha zayıf birine kasıtlı olarak ve sürekli uygulanan saldırgan davranışlara zorbalık denmektedir (Olweus, 1994). Zorbalık davranışı fiziksel veya psikolojik olarak kişiye zarar verme amacı taşımaktadır (Smith ve Sharp, 1994).

Siber Zorbalık: Birey ya da bireyler tarafından teknolojik araçlar kullanılarak bir başkasına düşmanlık ve korkutma amacı taşıyan kasıtlı ve düzenli yapılan zorbalık türüne siber zorbalık adı verilmektedir. (Aksaray, 2011).

Cinsel Zorbalık: Bir grup ya da birey tarafından başkasına sarkıntılık yapma, taciz etme, cinsellik içeren sözler kullanma gibi davranışları içeren zorbalık türüne cinsel zorbalık denmektedir (Kepenekçi ve Çinkır, 2003).

Duygusal Zorbalık: Bir kişinin kasıtlı olarak arkadaşları ya da çevresi tarafından aşağılanması, ayrımcılığa uğraması, gruptan dışlanmasını içeren davranışların tümüne duygusal zorbalık denmektedir (Kepenekçi ve Çinkır, 2003).

Tehdit: Bir kişinin başka biri kişinin gözünü korkutması, korku vermesi ve gözdağı tehdit anlamına gelmektedir (Türk Dil Kurumu,2023)

Şantaj: Bir kimsenin bir çıkar uğruna, başka bir kişi ile ilgili lekeleyici, gözden düşürücü bir haberi yayma veya açığa çıkarması, çıkarma tehdidinde bulunması anlamına gelmektedir (TDK, 2023)

Q Metodoloji: Bireylerin kişisel yargılarından yola çıkarak bilimsel veriler elde edilmesine yardımcı olan, kişilerin inanç, bakış açısı ve davranışlarının ölçülmesine yardımcı bir araştırma metodudur (Demir ve Kul, 2011).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde çevrimiçi romantik ilişki, çevrimiçi romantik ilişkilerin olumlu yanları, çevrimiçi romantik ilişkilerin olumsuz yanları, çevrimiçi ilişkiler ve kadın, çevrimiçi romantik ilişki ile ilgili yapılan çalışmalar, zorbalık, zorbanın özellikleri, mağdurun özellikleri, zorbalık ve kadın, zorbalık türleri, duygusal zorbalık, sözel zorbalık, fiziksel zorbalık, cinsel zorbalık, siber zorbalık, zorbalık ile ilgili yapılan çalışmalar ele alınmış ve araştırmanın dayandığı temel kuramsal çerçeve verilmiştir.

2.1. Çevrimiçi Romantik İlişki

Sosyal canlılar olan insanlar iletişim kurma ihtiyacı duymaktadır (Dinçsoy, 2021). İletişim konusunda yenilikleri içeren teknoloji (Parmaksız, 2022), sosyal, kültürel ve psikoloji olmak üzere yaşamsal temaların değişimine hızlıca ayak uydurabilmektedir (Çulfa vd., 2024). Çevrimiçi romantik ilişkilerde çiftler, iletişim kurma ve sürdürmede sosyal medya ve mesajlaşma uygulamalarını kullanmaktadır (Şimşek Özkan ve Siyez, 2023). Modern ilişkilerin merkezi olan çevrimiçi ilişki uygulamalarının (Tanrıöver ve Sunam, 2017; Tapan, 2019) sunduğu gizlilik ilkesi sebebiyle uygulama kullanan kullanıcı sayısı tam olarak bilinmemektedir (Castro ve Barrada, 2020).

İlk olarak 1993 yılında hayatımıza üniversiteler aracılığıyla giren internet (Ergüney, 2017), sosyal varlık olan insanın iletişim ihtiyacını da gidermek için bir araç olarak kullanılmaktadır (Yatkin ve Yatkin, 2006). İnsanların birbiriyle olan etkileşimini kolaylaştırması, kişilerin kendileri ile benzer özelliklere sahip olan topluluklarla bir araya gelmesine yardımcı olması ve çoğunlukla ücretsiz olması internetin yıllar içinde tercih edilmesini arttırmıştır (Özel, 2016). Özellikle COVID 19 pandemisi ile birlikte insanların bir arada olma ihtiyacını karşıladığı ve iletişim aracı olarak daha sık kullanıldığı görülmektedir (Bozkurt ve Bozkurt, 2022). İletişimin günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelen İnternete taşınması (Prama vd., 2025), beraberinde romantik ilişkilerin çevrimiçi ortamlara taşınmasına sebep olmuştur (Anderson ve Emmers Sommer, 2006; Sayar ve Senkal, 2014). Günümüzde gençlerin azımsanmayacak bir kısmının çevrimiçi ortamlarda ilişki yaşadığı ya da ilişkisini şekillendirdiği görülmektedir (Şimşek Özkan ve

Siyez, 2023). Yüz yüze ilişkilerin modern kent yaşamında zor olmasının bu ilişkilere olan ilgiyi arttırdığı düşünülmektedir (Aydoğan, 2020). Artan iş temposu, zaman yetersizliği gibi sebeplerle kişilerin romantik ilişki kurma ve bu ilişkiyi derinleştirme fırsatı azalmaktadır (Lodha, 2022).

Çevrimiçi romantik ilişki, İnternet ve sosyal medya kullanımının artması ile birlikte romantik ilişkilerin çevrimiçi yollar ile yaşanmasını sağlayan yeni ilişki türü haline gelmiştir (Tanrıöver ve Sunam, 2017; Tapan, 2019). Temelde yüz yüze romantik ilişkiler ile benzerlik gösteren çevrimiçi romantik ilişkiler, yüz yüze çevrimiçi ilişkilerden farklı olarak daha hızlı (Çulfa vd., 2024; Lodha, 2022), daha fazla partner seçeneğine sahip (Aydoğan, 2020; Yayla ve İşözen, 2022) ve esnektir (Aktaş, 2005; Lodha, 2022; Parsakia ve Rostami, 2023). Bu durum çevrimiçi ilişkileri cazip kılmaktadır (Aydoğan, 2020).

Çevrimiçi platformlar geleneksel ilişkilerden hızlıdır (Lodha, 2022). Bu sebeple partnerle tanışma süreci yüz yüze ilişkilere oranla daha kısa sürmektedir (Çulfa vd., 2024). İlişkilerin başlama ve deneme evreleri çevrimiçi ilişkilerde iç içe geçmiştir (Marciano, 2022). Aynı zamanda sadece ilişkinin başlangıcı değil bitmesi veya evliliğe gitmesi de yüz yüze ilişkilerden daha hızlıdır. Çevrimiçi ortamlarda tanışan partnerlerin yüz yüze tanışan partnerlere oranla evliliğe daha hızlı bir geçiş yaptığı ortaya konmuştur (Rosenfeld, 2017). Çevrimiçi romantik ilişkiler, duygusal açıdan doyurucu ve yüksek bağlılık temelli romantik ilişki arayışını kolaylaştırmaktadır (Finkel vd, 2012).

Geniş bir partner alternatifi sunması (Yayla ve İşözen, 2022) ve pratik olması çevrimiçi romantik ilişkilerin tercih edilmesini arttırmaktadır (Aydoğan, 2020). Çevrimiçi platformlar potansiyel romantik ilişki partneri bulmanın birincil ve normal bir yolu olarak görülebilir (Langlais vd., 2024). Çevrimiçi romantik ilişkilerde kişiler partnerleri ile ilgili detaylı bilgileri profilleri aracılığıyla edinmektedir (Rosenfeld, 2017). Goldberg (2022), katılımcılar partnerleri ile konuşmaya başlamadan önce sosyal medya hesaplarına bakıp kendilerine uygun bir aday olup olmadıklarını kontrol ettiklerini ortaya koymuştur. Bu durumun çevrimiçi ilişkilerde kişilerin kendilerine uygun partner seçmesini kolaylaştırdığı ve bu sayede kişilerin uygun olmayan adayları elemelerine yardımcı olduğu düşünülmektedir.

Yüz yüze ilişkilerde bulunan zaman kısıtlaması İnternetin kullanımında söz konusu değildir. Kişiler istediği zaman gelen mesaja ya da aramaya cevap verebilir (Aktaş, 2005). Asenkron iletişim ya da eş zamansız iletişim olarak ifade edilen hayatımıza yirminci yüzyılda giren bu yeni iletişim şekli (Roy, 2021), romantik ilişki içinde zaman zaman çatışmalara sebep olmaktadır (Parsakia ve Rostami, 2023).

2.1.1. Çevrimiçi Romantik İlişkilerin Olumlu Yanları

İlişkinin başlatılmasında çevrimiçi platformların kullanılmasında yüz yüze ilişkilerde yaşanan sosyal baskının daha az olduğu görülmektedir (Holtzhausen vd., 2020). Çevrimiçi ilişkilerde gerçek hayata kıyasla kişilerin kendilerini sosyal yaşamlarından daha rahat ifade ettikleri ve flörtleşme konusunda daha özgür hissettikleri görülmektedir (Çulfa vd., 2024). Bunun ana sebebinin kişilerin kullandıkları platformlardaki güvenlik önlemleri sayesinde kendilerini daha güvende hissetmeleri olduğu düşünülmektedir (Parsakia ve Rostami, 2023). Çevrimiçi platformlarda şartların eşit olması, güvenli ve pratik bir iletişim biçimini ortaya çıkarmaktadır (Finkel vd, 2012).

Çevrimiçi platformların gizliliğin sağlanması, kişilerin kendilerini ideal benliklerindeki gibi gösterebilmesi, utangaç insanların kendini ifade etmeye imkân tanınması, çevrimiçi romantik ilişki sayısının gün geçtikçe artmasına sebep olmuştur (Aydoğan, 2020). Geleneksel ortamlarda yüz yüze birileriyle tanışma ve gerçek benliği ortaya koyma çevrimiçi ilişkilere oranla daha zordur (Mckenna vd., 2002). Aynı zamanda kişilerin kötü uyum sağlayacağı kişilerle eşleşmemesine yardımcı olan çevrimiçi ilişkiler, partner arama sürecinin hızlandırmakta ve pratik hale getirmekte olduğu söylenebilir (Finkel vd, 2012). Bu kapsamda değerlendirdiğinde çevrimiçi romantik ilişkilerin tercih edilmesinin sebeplerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Çevrimiçi romantik ilişkiler özel gereksinimi olan bireylere de erişilebilirlik sağlamaktadır (Parsakia ve Rostami, 2023). Homoseksüel ilişkilerde kişilere sağladığı olanaklar sebebiyle çevrimiçi ilişkilerin kullanıldığı görülmektedir (Aydoğan, 2020). Bu etkenlere bakıldığında sosyal olarak dışlanan kişilerin çevrimiçi romantik ilişkileri daha kolay kurduğu söylenebilir (Mckenna vd., 2002).

2.1.2. Çevrimiçi Romantik İlişkilerin Olumsuz Yanları

Teknoloji romantik ilişkilerin başlama şeklini değiştirmiş olabilir fakat ilişkilerin getirdiği sorunları değiştirmemiştir (Pitcho-Prelorentzos vd., 2020). İlişkinin nasıl başladığı değil zaman içinde nasıl değiştiği önemlidir (Langlais, vd., 2024). Çevrimiçi davranışlar çevrimiçi ilişkilerin dinamiklerini büyük ölçüde etkilemektedir (Şimşek ve Özkan, 2023).

Çevrimiçi ilişkilerde partner ile fiziksel yakınlığın olmaması ve deneyim eksikliği beraberinde iletişim sorunlarını da getirmektedir (Anderson ve Emmers Sommer, 2006). Her ne kadar mobil cihazlar GPS teknolojinin kullanarak ikili ilişkilerdeki fiziksel uzantı engelini ortadan kaldırmaya çalışsa da (Aydoğan, 2020), bedensel ipuçlarının ve fiziksel yakınlık faktörlerinin eksikliği iletişimde sorunlar yaratmaktadır (House vd., 2017). Duygusal kopukluk ve yanlış anlaşılmalara çevrimiçi romantik ilişkilerin zorluklarından biridir (Parsakia ve Rostami, 2023). Çevrimiçi ilişkilerde iletişimin bitmesi ilişkinin de bitmesi olarak görülmektedir. Bu sebeple ilişkideki iletişim süresinin artması aradaki samimiyet ve güven duygusunu arttırmaktadır (Anderson ve Emmers Sommer, 2006).

Çevrimiçi ilişkilerde en sık karşılaşılan sorun, kişilerin kendi kimliklerini kasıtlı olarak yanlış yansıtmalarıdır (Zhang, 2023). Sosyal medya insanların olumsuz yanlarını gizlemelerine yardımcı olmaktadır (Çulfa vd., 2024). Bununla birlikte aynı zamanda kişiler kendilerini idealize ederek ve karşısındaki kişiyi kendi hakkında manipüle ederek aldatmaktadır (House vd., 2017). Bu sebeple romantik ilişkiler ve duygusal bağlar kurulmadan önce güven konusunda hassas davranılmalı ve partner konusunda araştırma yapılmalıdır (Çulfa vd., 2024). Ellison ve diğerleri (2006), yaptığı çalışmada çevrimiçi ilişki yaşamak isteyen kişilerin kullandıkları uygulamalarda “anlatmak” yerine “göstermeyi” tercih ettikleri ve bu şekilde çevrimiçi ortamlarda yanlış beyan riskini azaltmaya çalıştıkları görülmektedir.

Çevrimiçi kontrol ve kıskançlık davranışı çevrimiçi ilişkilerde ilişkinin kalitesini ve doyumunu azaltmaktadır (Şimşek Özkan ve Siyez, 2023). Sánchez-Hernández ve diğerleri (2023), yüksek kaygılı bağlanmanın kişilerde kontrol davranışını ve siber zorbalık davranışını öngördüğünü ortaya koymuştur. Siber kontrol davranışının çevrimiçi kıskançlık düzeyinin artışı ile açıklandığı görülmektedir.

Anonimlik, çevrimiçi dünyanın bizlere sunduğu bir olgu olmakla birlikte (Aktaş, 2005; Yayla ve İşözen, 2022), potansiyel partner ile ilgili bilgilere ulaşırken kişiye görünmezlik hissi vermektedir (Marciano, 2022). Bu durum beraberinde mahremiyet ve güvenlik endişelerini getirmektedir (Yayla ve İşözen, 2022). Veri ihlali konusunda kişileri temkinli kılmaktadır (Parsakia ve Rostami, 2023). Kişilerin kimlik hırsızlığı veya gizlilik sorunları sebebiyle güvenlik endişesi duyduğu görülmektedir (Yayla ve İşözen, 2022).

Kişilerin kendileri hakkında yalan söylemeleri aldatma riskini de beraberinde getirmektedir (House vd., 2017). Çevrimiçi ilişkilerin bitmesinin sebeplerinden biri olan çevrimiçi sadakatsizlik (Rosenfeld, 2017), kişilerin aynı anda birden fazla çevrimiçi romantik ilişki yapması demektir (Lodha, 2022). Seçim alternatifinin fazla olması, ilişki bağlılığını azaltan ve aynı zamanda birden fazla eşleşme yapılmasına sebep olmaktadır (Yayla ve İşözen, 2022).

İki kişinin birbiri ile yakın ilişkiler kurması için etkileşime geçmesi olarak ifade edilen flört (Aydoğan, 2020), gerçek duygularla ve sosyal ağlar aracılığıyla yaşanmaya başlanmıştır (Lodha, 2022). Flört uygulamalarında tanışan kişilerin ilişki kalitesiyle yüz yüze tanışan kişilerin ilişki kalitesinde önemli düzeyde farklılık yaşamadığı görülmektedir (Langlais vd., 2024). Bununla birlikte siber flört istismarı yaşayan kişilerin olduğu görülmektedir. Çevrimiçi ilişki yaşayan her on gençten birinin partnerine siber flört istismarında bulunduğu ve bu istismar davranışlarından en sık gözlenen davranışın partnerin sosyal medya hesabının izinsiz kullanılması, kötü sözler ile rencide etmek ve kişinin özel fotoğraflarının kullanılması olduğu yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur (Zweig vd., 2013).

Sosyal kaygısı olan kişilerin özgüvenlerinin inşasında çevrimiçi romantik ilişkilerin önemli olduğu görülmektedir (Lodha, 2022). Çevrimiçi romantik ilişkilerin sosyal kaygıya sebep oldukları ve ilişki yaşayan kişilerin öz değerlendirme kaygısı yaşadıkları görülmektedir (Pitcho-Prelorentzos vd., 2020). Aynı zamanda çevrimiçi ilişkiler daha yüksek anksiyete ve depresyon ile ilişkili bulunmuştur (Holtzhausen vd., 2020).

2.1.3. Çevrimiçi Romantik İlişki ve Kadın

İnsanların genellikle çevrimiçi ilişkileri olumsuz olarak algıladıkları görülmektedir (Anderson ve Emmers Sommer, 2006). Flört uygulamaları ve çevrimiçi ilişkilerin sosyal olarak daha kabul edilebilir olması bu uygulamaların ve ilişkilerin yaygınlaşmasını sağlamıştır (Langlais vd., 2024). Fakat sosyal damgalanmaktan korkan kadınların çevrimiçi ilişkiler konusunda daha isteksiz olduğu görülmektedir (Sánchez-Hernández vd., 2023). Toplumsal cinsiyetin çevrimiçi romantik ilişkiler üzerinde etkisi vardır (Cöbek, 2023).

Kadınların çevrimiçi partnerine resim atmadan önce makyajını tazelemesi ya da saçını düzeltmesi gibi unsurların kadınlar için benlik sunumunun ne kadar önemli olduğunu göstermektedir (House vd., 2017). Özellikle çevrimiçi flört uygulamalarında kadınların kendilerini farklı şekilde anlattıkları görülmektedir. “Ortalama” vücut tanımının kişiden kişiye değişiyor olması kadınların kendilerini olduklarından daha iyi ya da daha kötü olmak üzere farklı şekilde ifade etmesine sebep olmaktadır (Ellison vd., 2006).

Çevrimiçi platformlarda kadınların mağdur olma olasılığı daha fazladır. Kadınların çevrimiçi cinsel taciz deneyimlerinin erkeklerden daha fazla olduğu Huang ve diğerlerinin (2023) yaptığı çalışmada ortaya konmuştur. Kadınların toplum tarafından damgalanma, fiziksel ceza, utanç gibi sebeplerle uğradıkları çevrimiçi zorbalık ile ilgili yardım istemedikleri görülmektedir (Alsawalqa, 2021).

2.2. Çevrimiçi Romantik İlişki Konusu ile İlgili Çalışmalar

Çevrimiçi romantik ilişki alanında yapılan araştırmalar incelenmiş ve ulusal ve uluslararası çalışmalar alt başlıkları ile kronolojik olarak sıralanarak aşağıda verilmiştir. Araştırmaların bu şekilde gruplanmasının sebebi, ülkemizde ve farklı kültürlerdeki tutumların farklılıklar göstermesi ve teknolojik gelişmelerle yıllar içinde değişen araştırma konularının takip edilebilmesi içindir.

2.2.1. Çevrimiçi Romantik İlişki ile İlgili Uluslararası Çalışmalar

Yurtdışında çevrimiçi romantik ilişki konusunda yapılan çalışmalar, ülkemize göre daha erken tarihli başlamaktadır. İki binlerin başında bu konuda ilk araştırmalar yayınlanmıştır. Bunlardan birinde Anderson (2005), çevrimiçi romantik ilişki yaşamış kişilerin çevrimiçi romantik ilişkilere bakış açısını ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmada araştırmaya katılan katılımcıların çevrimiçi romantik ilişkilere dair algılarının olumsuz olduğunu ortaya koymuştur. Bu durumun bilinmeyene duyulan korku olduğu düşünülmektedir. İnternet kullanım süresi arttıkça kişilerin çevrimiçi romantik ilişkilere dair görüşlerinin daha olumlu olmaya yönelik olduğu görülmektedir.

Whitty ve Car (2006) İnternetin yaygınlaşması ve iş yerlerine dahil olması ile birlikte siber tembellik, siber taciz ve siber görgü kuraları gibi yeni sorunların ortaya çıktığını ortaya koymuşlardır. İşyerinde görülen siber taciz, kişilerin tanıdıkları ya da tanımadıkları kişilerden aldığı saldırgan ya da cinsel içerikli e-postalar ile kendini göstermektedir. Çalışma sonuçlarına bakıldığında çalışanların bu e-postalar ile zaman harcamak istemediklerini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde çalışanların güvenli bir çevrimiçi çalışma ortamı tercih ettikleri görülmektedir.

Anderson ve Emmers-Sommer (2006), çevrimiçi romantik ilişki partneri ile yüz yüze tanışmamış ve ilişkiyi çevrimiçi ortamda yürütmüş olan 114 katılımcı ile yaptığı çalışmada, ilişki memnuniyetinin samimiyet, güven ve iletişim memnuniyetini ön gördüğü ortaya konmuştur. Çevrimiçi romantik ilişkilerde partner ile vakit geçirememesi, fiziksel temas ve deneyim eksikliğinin ilişki içerisinde olumsuz etkileri olduğu ortaya konmuştur. Partnerler arasındaki iletişim süresinin artması kişilerin memnuniyetini de arttırmaktadır.

Ellison ve diğerleri (2006) çevrimiçi flört kullanıcılarının deneyimleri, düşünceleri ve davranışlarını ortaya koymak amacıyla yaptığı çalışmada bireylerin kendilerini olduğu değil olmak istediği kişi gibi sunduğunu ortaya koymuştur. Kişilerin başkaları tarafından daha görünür olmak için kendileri ile ilgili bilgileri çarpıttıkları görülmektedir.

Wildermuth ve Vogl-Bauer (2007) çevrimiçi ilişki yaşayan bireylerin anlatılarını inceleyerek çevrimiçi romantik ilişkileri nasıl tanımladıklarını ortaya koymayı amaçlayan çalışmada, aşk, mutluluk, korku, öfke ve üzüntü gibi duyguların ilişkinin tanımında yer aldığını belirtmiştir. Bireyler, ilişkileri samimi, yoğun, gerçek bağlar içeren ilişkiler olarak

tanımlamıştır. Aynı zamanda çalışmaya katılan kişilerin çevrimiçi partnerleri ile ilişki sürdürürken aynı zamanda yüz yüze bir ilişki içinde olduklarını ifade etmeleri çalışmadaki aldatma oranlarını açıklamaktadır.

Rosenfeld ve diğerleri (2012) yaptığı çalışmada, çevrimiçi romantik ilişkilerde çiftlerin nasıl tanıştığını ve nasıl bir ilişki yaşadığını incelemiş ve çevrimiçi ilişkilerin önemini vurgulamıştır. İnternet, önceden var olan sosyal ağların dışında kişilere yeni insanlar ile tanışma ve bulma alternatifini oluşturmaktadır. Çevrimiçi platformların bu avantajı, bulunması zor kriterlere sahip partner arayan kişilere (örneğin homoseksüel kişilere) çevrimiçi bir şekilde daha kolay partner alternatifini sunulmasını sağlamaktadır. Çevrimiçi tanışan kişilerin, bir tanıdık vasıtasıyla tanışan veya ortak bir alanda tanışan kişilerden daha kaliteli bir ilişki yaşadıkları ortaya konmuştur.

Finkel ve diğerleri (2012) çevrimiçi flörtün psikolojik yönlerini ele aldığı çalışmada çevrimiçi flört uygulamalarının yaygın bir uygulama haline geldiğini belirtmektedir. Çevrimiçi flört, geleneksel flört anlayışını değiştirmiş ve partner ile tanışma sürecini iletişim, eşleştirme ve erişim alanlarında köklü bir değişime sokmuştur. Özellikle algoritma temelli uygulamalar, bilimsel olarak başarılı romantik ilişkilere yardımcı olmaktadır.

House ve diğerleri (2017), çevrimiçi ilişki yaşayan kişilerin sosyal medyayı kullanarak birbirlerini görebilme imkânına sahip olduğunu ve bu durumun partnerler arası duygusal bağı arttırdığı sonucuna ulaşmıştır. Mesafeye rağmen teknolojinin sürekliliği sağlama konusundaki yararının çiftler üzerinde samimi bir iletişim kurmaya olanak sağladığını ortaya koymuştur.

Alsawalqa (2021), kadınların izleme, tehdit, iftira, taciz ve duygusal manipülasyon yoluyla kadınlara çevrimiçi zorbalık ve flört şiddeti yaptığını ortaya koymaktadır. Çalışma ortaya koymaktadır ki tacizler tekrarlayıcı ve şiddetlidir. Kadınlar, sonuçlarından korktuğu için kendini savunmadı ve karşılık veremedi. Ürdün’de yapılan bu çalışma, çevrimiçi kadına şiddet konusunda önemli bir noktaya parmak basmaktadır.

Goldberg ve diğerkleri (2022), bireylerin sosyal medya aracılığıyla romantik ilişkileri nasıl inşa ettiklerini incelemek amacıyla Knapp'ın çevrimdışı ilişki gelişim modelinden yararlandıkları bu çalışmada, çevrimdışı ve çevrimiçi alanların karşılıklı olarak birbirini etkilediğini ve yüksek düzeyde iç içe geçtiğini ortaya konmuştur. Çiftlerin ortak fotoğraf paylaşması ve birlikte çekilen fotoğraları kullanması, söz konusu ilişkinin ilerlediğini simgelemektedir.

Parsakia ve Rostami (2023), dijital samimiyetin ve teknolojinin arkadaşlık ve romantik ilişkiler üzerine etkisinin incelenmesi amacıyla yaptığı çalışmada, teknolojinin ilişkileri kolaylaştırmasının yanı sıra mahremiyet ile ilgili endişeleri beraberinde getirdiğini ortaya koymuştur. Öznel ve sınırlı bir temsil sayısına sahip olmasına rağmen bu çalışma, dijital teknolojinin hızlı evreninde duygusal kopukluk, güvenlik sorunu ve iletişim problemlerini beraberinde getirdiğini göstermektedir.

Du Guzman ve diğerkleri (2024) çevrimiçi ilişki yaşayan çiftlerin yaşadıkları deneyimlerin incelediği ve ilişkilerin başarılı olmasına katkı sağlayan etmenlerin belirlenmesine dair yaptıkları bu çalışmada, çevrimiçi romantik ilişkilerde ortalama ilişki kalitesi algısı bulunmuştur. Etkili iletişim, duygusal ihtiyaçların karşılanması ve stres yönetimi gibi faktörlerin ilişki doyumu arttıran olguların temel etmenler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda ilişki kalitesi düzeyi arttıkça ilişki doyum düzeyininin de arttığı görülmüştür.

Huang ve diğerkleri (2023), çevrimiçi flört uygulamalarının kullanımı, çevrimiçi mağduriyet ve psikososyal sıkıntı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya katılan katılımcıların %15'inin flört uygulamalarını kullandığı görülmektedir. Bu durum çevrimiçi gizlilik riskleri, siber zorbalık mağduriyeti ve çevrimiçi cinsel tacizle ilişkilendirilmiştir. Ergenlerin %13'ü siber zorbalığa, %6'sı çevrimiçi gizliliğe ve %4'ü çevrimiçi tacize maruz kalmıştır. Bu durum çevrimiçi flört uygulamalarının tehlikelerini gözler önüne sermektedir.

Sharabi ve Dorrance-Hall (2024), çevrimiçi flört ilişkilerinin evlilikte başarı ya da başarısızlıkta rol oynayan bir faktör olduğunu belirtmektedir. Çevrimiçi tanışmalar ile başlayan evliliklerin yüz yüze tanışma ile başlayan evliliklerden daha az başarılı olduğu

sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal medyada ilişki hakkında paylaşım yapmak, konuşma sıklığını arttırmak gibi faktörlerin evliliklerdeki başarı oranını arttıracakğı belirtilmektedir.

2.2.2. Çevrimiçi Romantik İlişki ile İlgili Ulusal Çalışmalar

Ülkemizde çevrimiçi romantik ilişkileri konu alan ilk çalışmalar 2010'ların sonuna doğru başlamıştır. Bu ilk çalışmalardan birinde Tapan (2019), Tinder'da yer alan reklamların, cinsellik, tatil, muhafazakâr ve geleneksel evlilik, lüks ve sembolik tüketim ve eğitim kategorisinde şekillendiğini ortaya koymuştur.

Kurt (2019), romantik ilişkisi olan üniversite öğrencilerinin ilişki doyumu düzeyi ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları ile beş faktör kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İlişki doyumu düşük olan katılımcıların nevrotik düzeyinin yüksek olduğu, iletişim başlatma ve içerik paylaşımı yapmanın ilişki doyumu üzerinde olumsuz etkisi olduğu ortaya konmuştur.

Saraç (2019), üniversite öğrencilerinin internet kullanım düzeyleri ile yalnızlık ve romantik ilişki doyumu arasındaki ilişkileri incelediği çalışmasında, internet kullanım düzeyi arttıkça kişilerin yalnızlık duygusunun da arttığını ortaya koymuştur. Ayrıca internet kullanımının artmasının romantik ilişki doyumunu azaltacağı bulunmuştur. Yüz yüze iletişimin artmasının, romantik ilişkiler üzerinde olumlu bir etkisinin olacağı görülmektedir.

Bir diğer çalışmada Kılıç (2020), 372 kişi ile yaptığı çalışmada sosyal medya üzerinden romantik bir ilişki içinde olan kişilerin sosyal medya bağımlılığı oranının daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmaya göre sosyal medya bağımlılığı olan kadınlar daha fazladır. Ancak bu çalışmada sosyal medya bağımlılığının romantik ilişki doyumunu yordamadığı saptanmıştır.

Anbarlı (2021), Tinder kullanıcılarının uygulamayı kullanma sebepleri, kullanma şekilleri, davranış örüntüleri ve uygulamaya yönelik düşüncelerinin neler olduğunu ortaya koymuştur. Bu çalışmaya göre, katılımcıların Tinder uygulamasını kullanmalarındaki sebepler, yeni insanlar ile tanışmak, flörtleşmek, romantik ilişki kurmak ve cinsel ilişki kurmaktır. Cinsel yönelimi farklı olan kişilerin toplumumuzda kabul görmeme ve

görmezden gelinme korkusu ile görünür ilişkiler yaşamaktan çekindikleri, bu sebeple uygulamaya başvurdukları, kişilerin aynı zamanda uygulamayı kullanırken gizli kalmak için sahte hesaplar kullandıkları, farklı kişilerin resimlerini kullandıkları gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Bu araştırmanın sonuçları incelendiğinde Tinder uygulamasının güvenlik, gizlilik ve mahremiyet kaygısı yüksek olan kişiler için bir kaçış yolu sunduğu görülmektedir.

Bülbül (2022), yaptığı çalışmada kişilerin sosyal medya bağımlılık düzeylerinin ilişki doyumu ve depresyon üzerindeki ilişkisini incelemiştir. Bu çalışma sonucunda depresyon ile sosyal medya bağımlılığı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu fakat ilişki doyumu ve sosyal medya bağımlılığı arasında negatif yönlü bir ilişkinin var olduğu belirlenmiştir. Ayrıca depresyon ve ilişki doyumu arasında da negatif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir.

Demirel ve Göka (2022), ergenlerin çevrimiçi iletişimine ve bu iletişimin olumsuz sonuçlarına odaklanan çalışmasında çevrimiçi ilişkilerin yüz yüze ilişkilerden daha fazla risk taşıdığının ve bu sebeple kişilerin kendilerini ifşa etme konusunda dikkatli olması gerektiğinin altını çizmektedir. Özellikle ergenlikte romantik yakınlık ve cinsel ilginin ortaya çıkması ile birlikte mahremiyet ihtiyacı artmaktadır. Sosyal medyanın kontrolsüz kullanılması sonucunda kişisel bilgilerin açık bir şekilde paylaşılması beraberinde olumsuz sonuçlar getirmektedir. Bu sebeple özellikle ergenler ve ergenlerin ailelerinin bu konuda bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Özkan ve Siyez (2023) yaptığı çalışmada, romantik ilişkilerin çevrimiçi ortamda başlamasa bile ilişkinin şekillenmesinde çevrimiçi ortamın önemini belirtmektedir. Çevrimiçi Romantik İlişki Kalitesi Ölçeğinin Türkçe'ye çevrilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada araştırmaya katılan kadınların ve erkeklerin gençler arasında yaygın olarak kontrol davranışının gerçekleştiği sonucuna ulaşmıştır.

Cöbek (2023), Türkiye'de kullanılan flört uygulamalarına odaklandığı çalışmasında, çevrimiçi flört deneyimlerinde toplumsal cinsiyetin etkili olduğu ortaya konmuştur. Bu kapsamda bakıldığında flört uygulaması kullanan erkeklerin eşleşmeye önem verirken kadınların etiketlenmemek için bu uygulamaları çekimser kullandığı görülmektedir.

Atalay ve diğerkleri (2024) romantik ilişkilerde sosyal medya kullanımının irdelenmesini amaçlayan çalışmasında, sosyal medyanın var olmasının ilişkilerin sürdürülmesinde tehdit ve yıkıcı bir unsur olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmada katılımcıların partnerlerinin sosyal medya kullanımından rahatsızlık duyduğu, sosyal medyanın zaman alıcı ve dikkat dağıtıcı bir unsur olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Koşan (2022), romantik ilişkisi olan kişilerin sosyal ağ siteleri aracılığıyla nasıl deneyimlediklerine ve kullanıcı davranışlarını nasıl algıladıklarına dair bir çalışma yürütmüştür. Çalışmasında, çiftlerin ilişkilerini başkalarına duyurmak için ortak sosyal medya hesapları açtıklarını ortaya koyan Koşan (2022), aynı zamanda çiftlerin diğerk kullanıcılardan gelen arkadaşlık isteğı, mesaj ve yorumları tehdit olarak algıladıklarını bulmuştur. Çalışmaya katılan katılımcıların ilişkinin başında oluşturmaya çalıştıkları güven çabasının ve bilgi eksikliğinin sosyal ağ hareketlerini inceleyerek gidermeye çalıştıklarının altını çizmektedir.

İşmen Gazioğlu ve diğerkleri (2022) romantik ilişki alanındaki çalışmaların gözden geçiren Türkiye’de uygulanabilecek programlar geliştirilmesi için öneriler sunulan bu çalışmada, romantik ilişki eğitimi, çatışma çözme ve duygusal farkındalık içeren konular ile ilgili yapılacak programların önemine değinilmiştir. Türkiye’deki çalışmaların sınırlı olması ve genç yetişkinlere yönelik programların eksikliğinin giderilmesi adına eğitimler düzenlenmesi, uzmanlıkların arttırılması ve kültüre uygun bir tasarımın önemine vurgu yapılmıştır.

Güner ve Karaaziz (2022), Facebook kıskançlığı kavramını incelemiştir. Bu kavramın romantik ilişkilerde güven duygusu ile ilişkisinin incelendiğı bu çalışmada güven duygusunun korunmasında dürüstlük ve sınırlar belirlemenin önemine vurgu yapılmıştır. Açık ve dürüst iletişimin güven sorunlarının atlatılmasında yardımcı olacağı, çiftlerin bireysel sınırlarını belirlemesinin kıskançlık duygusu ile baş etmede etkin bir rolü olacağı ortaya konmuştur.

Tatlısöz (2024) yaptığı tez çalışmasında, çevrimiçi romantik ilişki yaşayan kişilerin ilişki doyumunu ölçmek amacıyla bir ölçek çalışması yapmıştır. Bu çalışmanın sonucuna göre çevrimiçi iletişim sıklığı ve ilişkinin süresi, çevrimiçi romantik ilişki doyumunu

etkileyen en önemli faktörlerdir. Bu sebeple iletişim kalitesinin artırılması beraberinde ilişkinin doyumunu da arttıracaktır. Çevrimiçi partnerin sorduğu sorulara doğru cevaplar veren kişilerin doyumunun yüksek olduğu görülmektedir. Çalışmanın diğer çalışmalardan farklı olan bir sonucu, sayısal alanda okuyan katılımcıların çevrimiçi ilişki doyumunun yüksek olma ihtimalinin diğer bölümlerde okuyan katılımcılara oranla daha yüksek çıkmasıdır.

Kıyak ve Özteke Kozan (2024), betimsel içerik analizi ile toplam 262 çalışmayı incelemiştir. Romantik ilişkilerde affetme konusunda yapılan çalışmaların %94'nün nicel çalışmalar olduğu görülmektedir. Aynı zamanda bu detaylı çalışmada, yapılan araştırmalardaki çalışma grubunun en fazla evli bireyler olduğu, çalışmayı yapanların büyük bir kısmının psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında olduğu ve çalışmaların son yıllarda artış gösterdiği görülmektedir. Yapılan çalışmalarda affetme kavramı ile evlilik doyumu, bağlanma stilleri ve evlilik uyumu kavramlarının daha sık incelendiği görülmektedir.

2.3. Zorbalık

Daima ciddiyetle ele alınması gereken sosyal sorunlardan biri olan zorbalık (Crokakis, 2025), hemen hemen her toplumsal grupta görünen (Yenilmez ve Seferoğlu, 2013), herhangi bir kışkırtma olmaksızın gerçekleşen bir istismar türüdür (Olweus, 1994). Zorbalık, günlük yaşamdan ayrı veya kısa süreli değildir. Devam eden, yaş, cinsiyet, ortam, durum, inanç fark etmeksizin her ortamda dünyanın her yerinde yaygın olarak görülen bir davranış türüdür (Einarsen, 2000; Özdiğer vd., 2009).

Zorbalık ile ilgili ortak bir tanım bulmak zordur. Olweus (1994), zorbalığı kendini savunamayacak ya da savunmakta zorlanan kişilerin, biri ya da birileri tarafından olumsuz davranışlara maruz bırakılması biçiminde tanımlamaktadır. Bu davranışlar belli bir zaman dilimi boyunca tekrar edilen, fiziksel temas ya da sözlü olarak gerçekleşen davranışları kapsamaktadır (Olweus, 1994). Yurdakul (2020) zorbalıkla ilgili olarak bir ya da birden fazla kişinin başka bir kişiye uyguladığı olumsuz davranışları vurgularken; Tamer ve Vatanartıran (2014) da güç olarak zayıf olan kişinin güçlü olan kişi tarafından fiziksel, sözlü, sosyal ya da siber gibi farklı alanlarda olumsuz davranışlar ile istismar etmesi olarak tanımlamaktadır. Beran ve Qing Li (2007) ise çalışmalarında zorbalığı daha çok okul

zorbalığı olarak ele almış ve bu durumu geleneksel zorbalık olarak tanımlamıştır. Bu durum zorbalık davranışının yaygın olarak okul veya okul yolunda gözlemlenmesi (Zahmacıoğlu vd., 2014) ile ilişkilendirilebilir.

Zorbalık üzerine yapılan çalışmaların çoğunlukla okul ortamında yapıldığı görülmektedir (Swearer vd., 2010; Yenilmez ve Seferoğlu, 2013). Bununla birlikte zorbalık yalnızca sınıf ortamında ya da birinin gözlemi altında meydana gelmemektedir. Okulda gözlenen zorbalığın %76'sının bahçe ve teneffüste, %39'unun öğretmen gözetiminde sınıfta, %38'inin öğretmen yokluğunda sınıfta, %15'inin okul servisi ya da koridorunda gözlemlendiği görülmektedir. %3'ünün ise okul dışında meydana geldiği belirtilmiştir (Tabet, Kallassi vd., 2025). Hem sosyal ortamlarda bulaşma yoluyla hem de bireysel olarak gözlemlenen zorbalık, etkin olarak müdahale gerektirmektedir (Crokdakis, 2025).

Zorbalığın, zorbalık olarak değerlendirilebilmesi için üç temel ölçüte sahip olması gerekmektedir. Bu üç temel ölçüt, kasıtlı zarar verme davranışı, tekrarlayıcı davranışlar olması ve içinde taraflar arası güç dengesizliği barındırması olarak açıklanmaktadır (Olweus, 1994).

Kurbanın sürekli olarak aşağılanması, korkutulması veya cezalandırılması gibi farklı eylemler zorbalık davranışı olarak değerlendirilir (Einarsen, 2000). Bu davranışların zorbalık olarak değerlendirilmesinde tekrarlayıcı olmasının etkin olduğu görülmektedir. Zorbalık davranışı yaşamın farklı dönemlerinde ve farklı alanlarında sık sık ortaya çıkabilir (Lipman, 2003). Mağdurların, aynı kişiler tarafından defalarca hedef alındığı görülmektedir (Mount, 2005). Alinsky ve Goldstein (2017), kurban ya da zorbaların düzenli olarak zorbalığa karıştığını ve bu sürecin sürekli olduğunu belirtmiştir. Zorbalığın sürekli yaşanması, zorbalığın kişilerin üzerindeki olumsuz etkilerini arttırmaktadır (Coggan vd., 2023).

Zorbalık, birçok biçimde ortaya çıkabilir fakat hemen hemen tüm zorbalık davranışlarının kasıtlı olduğu gözlemlenmektedir (Mount, 2005). Zorba kişi, zorbalık davranışı öncesinde mağduru tehdit eder (Yaman ve Kocabaşoğlu, 2011). Bu durum zorbalık davranışının kasıtlı yapıldığını ve planlandığını doğrular.

Zorbalık bir ya da birden fazla kişi tarafından asimetrik güç dengesizliği bulunan birine uygulanmaktadır. Asimetrik güç dengesizliği zorbalık davranışına maruz kalan bireyin kendisini savunmayacak kadar zorlanması, utanması ve çaresiz kalmasına sebep olmaktadır (Mount, 2005; Olweus, 1994). Kendini savunmayacak mağdurların kendilerini savunması amacıyla zorbalık ile ilgili yardım arayışında olduğu görülmektedir. Mağdurların %75'inden fazlasının ebeveyn, öğretmen ya da yetişkin, arkadaş, kardeş veya çevresindeki birinden yardım istediği görülmektedir (Tabet vd., 2025). Fakat bu bilgilendirmeye rağmen mağdurların yalnızca %64'ünün bir karşılık alabildiği görülmektedir (Tabet vd., 2025).

Herkes bir şekilde zorbalığın mağduru, tanığı ya da faili olarak toplum içinde var olmaktadır (Mount, 2005). Alinsky ve Goldstein (2017), yaptığı çalışmada düzenli olarak zorbalık ile ilişkisi gözlenen öğrencilerin %6,3'ünün hem zorba hem de mağdur olduğunu ortaya koymuştur. Bu sebeple zorbaları ve mağdurları birbirinden ayıran özellikler incelenmeli ve ortaya konmalıdır.

2.3.1. Zorbalık Türleri

Zorbalığın farklı türleri bulunmaktadır. Aşağıda duygusal zorbalık, sözel zorbalık, fiziksel zorbalık, cinsel zorbalık ve siber zorbalık türlerine değinilmiştir.

Duygusal Zorbalık

Duygusal zorbalık, gruptan dışlama, aşağılama, eşyalarına kasten zarar verme, ayrımcılık gibi eylemleri içermektedir (Kepenekçi ve Çınkır, 2003). Zorbalığa maruz kalan mağdur, kendini savunmak için yapabileceklerinin çok az olduğunu hisseder (Einarsen, 2000). Doğrudan ya da dolaylı olarak da yapılan sözel zorbalık, aşağılama ve hakaretlerin yanı sıra iftira, dedikodu, asılsız sözel ifadeler ile zarar vermeyi de içeren bir zorbalık türüdür. (Arslan ve Savaşer, 2009).

İş yaşamında “mobbing” olarak da adlandırılan duygusal zorbalık, çalışanlarda kaygı, suçluluk duygusu, stres, olumsuz duygular ve depresyon gibi olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır (Solmuş, 2005). İş yerinde uygulanan duygusal zorbalık kişilerin günlük görevlerini yerine getirmesinin zorlaşmasına sebep olmanın yanı sıra kişinin kendisini

savunmasız hissetmesine sebep olur (Einarsen, 2000). “Mobbing” bir topluluğun ya da grubun kendilerinden daha savunmasız kişilere uyguladığı zorbalık olarak ele alınmaktadır (Güneş, 2018).

Günlük hayatta şakalaşmalar ve oyunlar içinde kullanılması zorbalığın daha kabul edilebilir olduğunun düşünülmesine sebep olmaktadır. Fakat eğer bu davranış kişiyi incitiyorsa ve kişi bu davranıştan rahatsızlık duyuyorsa, bu davranış zorbalık olarak değerlendirilmektedir (Einarsen, 2000). Duygusal zorbalık, zorbalık türleri arasında depresyonunu en çok tetikleyen ve kaygı uyandıran zorbalık türüdür (Kapıcı, 2004).

Sözel Zorbalık

Gözlenebilir zorbalık türlerinden biri olan sözel zorbalık (Kapıcı, 2004) doğrudan ya da dolaylı olarak görülebilir (Arslan ve Savaşer, 2009). Yapılan çalışmalar sözel zorbalığın diğer zorbalık türlerinden daha fazla görüldüğünü ortaya koymaktadır (Coggan vd., 2023; Kartal, 2008; Özkan ve Çiftçi, 2010; Yöndem ve Totan, 2007). Sözel zorbalık türlerinin diğer zorbalık türleri arasında en yaygın olanı olmasının en önemli nedeni, çocukluk yıllarından beri kişilere fiziksel zorbalık davranışı sergilediğinde yetişkinleri tarafından tepki verilirken sözel zorbalığın yetişkinler tarafından görmezden gelinmesi olduğu düşünülmektedir (Yöndem ve Totan, 2007).

Sözel zorbalık yaş, gelir durumu, cinsiyet grupları için farklılıklar göstermektedir. Örneğin, Yaman ve Kocabaşoğlu (2011) yaptığı çalışmada öğrencilerin öğretmenlerine sözel zorbalık yaptıklarını ortaya koymuştur. Öğretmenlerin zorbalık davranışı ile baş etmede, disipline verme, uzlaşma ya da karşılıklı konuşma yollarını kullandıkları görülmektedir. Kartal (2008), yaptığı çalışmada, öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça zorbalığa uğrama oranının daha fazla azaldığını ortaya koymuştur. Bir başka çalışmada sözel zorbalık davranışına maruz kalan kişilerin anlamlı düzeyde kızlar olduğu görülmektedir. Zorbalığa uğrayan kızların daha çok dışlanma, söylentiye uğrama gibi davranışlara maruz kaldıkları yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur (Ayas ve Pişkin, 2011). Bu konuda yapılan diğer çalışmalar da birbirini desteklemektedir (Kartal, 2008; Yaman ve Kocabaşoğlu, 2011). Yaş olarak küçük olan erkeklerin de kendinden yaşça büyük olan erkeklere değil kadınlara yönelik zorbalık davranışı sergilediği görülmektedir (Yaman ve Kocabaşoğlu, 2011).

Ergenler tarafından sözel zorbalık diğer zorbalık türlerine oranda daha az zarar verici bir zorbalık türü olarak görülmektedir (Yöndem ve Totan, 2007). Bu sebeple sözel zorbalık diğer zorbalık türlerinden daha yaygın olarak görülmektedir.

“Kötü isimler takma ve alay etme” davranışlarının katılımcılar arasında en yaygın olarak gözlemlenen davranışlar olduğu görülmektedir (Yöndem ve Totan, 2007). Sözel zorbalığın, benlik üzerindeki kalıcı etkileri genellikle göz ardı edildiği için kişilerde daha yıkıcı sonuçlar yaratabilmektedir (Coggan vd., 2023). Sözel zorbalık, diğer zorbalık türleri arasında kendini gizlemeyi ve ön plana çıkmamayı başarmış olsa da toplum içerisinde en yaygın olan zorbalık türü olması, bu zorbalık davranışına dur demeyi ve farkındalık çalışmaları yapmayı gerekli kılmaktadır.

Fiziksel Zorbalık

Zorbalık türlerinden bir diğeri olan fiziksel zorbalık, kişileri itme, tekme atma, yumruklama, saç çekme, el-kol şakaları yapma gibi şekillerde uygulanmaktadır (Kepenekçi ve Çınkır, 2003). Sözel ve psikolojik zorbalık türlerinin 1980-1990 yılları arasında zorbalık olarak değerlendirilmemesi, zorbalık davranışının sadece fiziksel zorbalık olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur (Gürhan, 2017).

Fiziksel zorbalık yapan kişinin diğeri üzerinde güç, statü ya da hâkimiyet kurma isteği bulunduğu görülmektedir (Özdinçer Arslan ve Savaşer, 2009). Fiziksel zorbalık sadece güçlü ve statü sahibi olan kişi tarafından yapılmaz. Yaş ve güç olarak küçük olan kişiler de kendinden yaş ve güç olarak büyük olan kişilere fiziksel zorbalık yapabilir. Yaman ve Kocabaşoğlu (2011) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin öğrencileri tarafından şiddet ile tehdit edildiğini ve hatta saç çekme, itme gibi davranışlara maruz kaldıklarını ortaya koymuştur. Erkeklerin zorbalık türleri arasında fiziksel zorbalığı daha çok tercih etmesi (Doğan ve Keleş, 2023; Wang vd., 2009) güç faktörünün fiziksel zorbalık için ne kadar önemli bir unsur olduğunu göstermektedir.

Cinsel Zorbalık

Cinsel zorbalık ile ilgili çalışmalar yapan ve zorbalığın cinsellik boyutunu ele alan Duncan (1999), cinsiyet temelli istismara dayalı güç ilişkileri, davranış ve tutumlarını cinsel zorbalık olarak tanımlamıştır. Cinsel zorbalık, kişilerin başkaları tarafından taciz edilmesi, cinsel içerikli şaka ve söylemlere maruz kalmasını içermektedir (Kepenekçi ve Çinkır, 2003). Cinsel zorbalık kişilerde travma yaratmaktadır ve zorbalığa uğrayan kişiler kaygı, suçluluk, stres, depresyon ve öfke gibi zorbalığın sonuçlarından etkilenmektedir (Solmuş, 2005). Toplum içerisinde daha az görünür olan cinsel zorbalık daha çok örtük konumdadır (Özkan ve Çifci, 2010).

Kişilerin kendilerine veya başkalarına ait cinsel içerikli konuşmaları başkalarına yollaması (Hinduja ve Patchin, 2018), çıplak ya da yarı çıplak fotoğrafların paylaşılması (Hinduja ve Patchin, 2022) gibi yollar ile cinsel zorbalık yapılabilir. Cinsel-siber zorbalığa maruz kalan kişilerin cinsel zorlama yaşama olasılığı, bu zorbalığa maruz kalmayanlara oranla yedi kat daha yüksektir (Zweig vd., 2013).

Siber Zorbalık

Gerçek yaşamda gözlenen ve var olan tüm tehlikeler sanal ortamlarda da görülmektedir (Yenilmez ve Seferoğlu, 2013). Bu durum günümüzde artan teknoloji kullanımında zorbalık davranışının görülmesini de beraberinde getirmiştir (Ertop ve Demircioğlu, 2023). Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) verilerine göre siber zorbalık oranı 2010-2014 yılları arasında %7'den %12'ye yükselmiştir (UNESCO, 2020). Bu oranın gün geçtikçe arttığı görülmektedir. Zorbalık davranışının teknolojinin gelişimi ile paralel olarak arttığı ve sanal ortamlarda gerçekleştiği görülmektedir (Fırat ve Ayran, 2016). Siber zorbalık, küresel ölçekte giderek büyüyen bir sorundur (Prana vd., 2025). Bireylerin yüz yüze karşıdaki insana söyleyemeyeceği şeyleri çevrimiçi ortamlarda ifade edebilme özgürlüğü beraberinde siber zorbalığın da artmasına sebep olmaktadır (Öztürk, 2023).

Sanal ortamlarda gerçekleşen zorbalık türü siber zorbalık olarak adlandırılmaktadır. Özellikle gençler arasında yaygın olarak kullanılan teknolojinin, çevrimiçi ortamlarda sosyalleşmeye olanak sağlaması teknolojiyi kullanma sıklığını arttırmaktadır (Ertop ve

Demircioğlu, 2023). Teknolojinin bu kadar yaygın kullanılmasının bir sonucu olarak zorbalık davranışının da çevrimiçi platformlara taşınmasına sebep olduğu düşünülmektedir.

Siber zorbalık kavramını ilk tanımlayan kişi Belsey'dir. Belsey (2017) siber zorbalığı İnternet ve teknolojik araçlar yardımıyla bir kişinin başka bir kişiye kasıtlı olarak ve zarar verme amacıyla yaptığı davranışlar olarak tanımlamaktadır. Bir başka ifade ile teknoloji üzerinden gerçekleşen çevrimiçi platformlarda tehdit etmek, taciz etmek, gizli çekilen fotoğrafları paylaşmak siber zorbalık başlığı altında ele alınmaktadır (Balcı, 2021; Çankaya, 2011; Erdur-Baker, 2013).

COVID 19 salgını sonrası, İnternet kullanımının arttığı, sosyal medyanın daha çok yaygınlaştığı görülmektedir (Bozkurt ve Bozkurt, 2022). Teknolojik gelişmenin bu kadar arttığı bir dönemde, zorbalık eylemi için kullanılan teknolojik aletler bilgisayar, tablet, dijital kamera ve İnternet erişimi olan herhangi bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım, 2023). Gençlerin büyük bir çoğunluğunun İnternette aktif birer kullanıcı olmasının zorbalık amacıyla potansiyel oluşturduğu görülmektedir (Schneider vd., 2012 akt. Derebağı Topçu, 2023). Fırat ve Ayran (2016), yaptığı çalışmada evinde İnternet bağlantısı bulunan öğrencilerin siber zorba olma ve siber zorbalık yapma davranışının, İnternet bağlantısı olmayan diğer öğrencilerden daha fazla olduğunu ortaya koymuştur.

Çevrimiçi romantik ilişkilerde her dört gençten birinin siber zorbalığa uğradığı görülmektedir (Zweig vd., 2013). Çevrimiçi romantik ilişkilerde sıkça görülen siber zorbalık, bir kişinin partnerini terk etmesi, bırakması, reddetmesi gibi sebeplerle yapılmaktadır (Korkmaz ve Mehmedoğlu, 2018). İnternette tanışıp buluşan, ilk buluşmada şiddete, tecavüz ya da tacize uğrayan kişilerin sayısının çokluğu, zorbalık davranışının göz ardı edilemeyeceğini ortaya koymuştur (Sakallı Turan, 2013). Ayrıca siber zorbalığı diğer zorbalık türlerinden ayıran özelliğinin kişilerin 7/24 ulaşılabilir ve erişilebilir olmasına olanak sağlaması olarak değerlendirilmektedir (Yıldırım, 2023). Bu kapsamda değerlendirildiğinde İnternet üzerinden yapılan zorbalık sadece İnternet ile sınırlı kalmayabilir.

Dijitalleşmenin artması, siber zorbalığa maruz kalma ya da maruz bırakmanın artmasına sebep olmaktadır (Öztürk, 2023; Yıldırım, 2023). Anonimlik, siber zorbalığı diğer

zorbalık türlerinden ayıran en önemli olgudur (Öztürk, 2023). Çevrimiçi ortamlarda kişilerin anonim bir hesap açıp, sahte bilgiler ile başka biri gibi davrandıkları bilinmektedir (Hinduja ve Patchin, 2022). Zorbaların sosyal medya, e-posta, mesajlaşma, görüntülü sohbet gibi yollarla mağdur ile ilgili bilgileri yaydıkları görülmektedir (Hinduja ve Patchin, 2022). Siber zorbalığın anonim ve her yerde ulaşılabilir olması (Aktepe, 2013), zorbalık mağdurlarının zorbalığın etkisinden kaçmasını zorlaştırmaktadır (Prama vd., 2025). Bu durum zorbaların, kurban üzerinde bir güç ve kontrol sahibi olmasına sebep olmaktadır (Yenilmez ve Seferoğlu, 2013) ve zorbalığı arttırmaktadır (Aslan ve Polat, 2023)

Erkek ve kız öğrencilerin siber zorbalık yaşantıları ilk defa sistematik olarak Li (2006) tarafından değerlendirilmiştir. Yapılan çalışmaya göre siber zorbalık ve geleneksel zorbalığa uğrama arasında anlamlı bir cinsiyet farkı olmamakla birlikte erkeklerin daha fazla zorba oldukları görülmektedir (Li, 2006). Alanyazına bakıldığında çeşitli çalışmaların da bu çalışmayı destekler nitelikte olduğu görülmektedir. (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Wang vd., 2009).

Teknoloji bireyler arası iletişimi kolaylaştırırken beraberinde kişilerde psikolojik ve fiziksel olarak zarar veren amaçlarla da kullanılmaktadır (Prama vd., 2025). Siber zorbalık mağduru olmak akıl sağlığı sorunlarına, intihar (Aslan ve Polat, 2023; Öztürk, 2023; Prama vd., 2025), anksiyete, depresyon, çöküntü (Prama vd., 2025) başta olmak üzere ciddi sorunlara sebep olabilecek önemli bir durumdur. Bu kapsamda ele alındığında siber zorbalık ile ilgili önleme çalışmalarının artması gerekmektedir.

2.3.2. Zorbanın Özellikleri

Zorbalar çevresi ile iletişim yolu olarak zorbalık davranışını benimserler (Aslan Polat, 2023). Öyle ki zorba kişilerin dürtüsel insanlar olduğu ve empati eksikliği yaşadığı görülmektedir (Alinsky ve Goldstein, 2017; Mount, 2005). Zorba kişilerin, mağdur olan bireylerin davranışı nasıl algıladığının farkında olmadıkları, kişilere verdikleri psikolojik ve fiziksel zararı fark etmedikleri görülmektedir (Olweus, 1994). Zorbalar kendi fiziksel ve sosyal becerilerini kullanarak karşılarındaki kişilere en fazla zararı verecek stratejiyi belirler (Mount, 2005).

Zorbalar için yaş fark etmez. Kendinden küçük ya da büyük demeksizin zorba davranış sergilerler. Bu durum karşılarındaki kişilere hükmetme ihtiyacından kaynaklı zorbalık davranışı yaptıklarını doğrular (Olweus, 1994). Zorba kişilerin partnerlerine karşı otoriter davranışlarda bulundukları bilinmektedir. Kişilerin partnerinin otoriter olması, kişiyi mağdur veya zorba yapmakta önemli bir yere sahiptir (Dake vd., 2003).

Zorbaların duygusal ve psikolojik olarak yaralı olduğunu söylemek yapılan çalışmalar (Alinsky ve Goldstein, 2017; Lipman, 2003; Mount, 2005) ışığında ele alındığında yanlış olmayacaktır. Zorba kişilerin intihar düşüncelerine sahip olduğu, depresyon belirtileri taşıdığı, yeme bozuklukları yaşadığı, madde bağımlılığı eğilimi gösterdiği görülmektedir (Dake vd. 2003; Mount, 2005). Zorba bireyler içsel olarak daha kaygılı ve çevreye karşı daha güvensizlerdir (Olweus, 1994). Çevrelerindeki sosyal statülerini kaybetmemek için zorbalığa başvurdukları, popülerliği kaybetmemek amacıyla bu davranışları yapmak zorunda olduklarını belirttikleri görülmektedir (Alinsky ve Goldstein, 2017; Reed vd., 2016). Çocukluk döneminde gördükleri zorbalık davranışını yetişkin hayatına taşıyan zorbalar, aslında aynı zamanda mağdur da olabilmektedir (Mount, 2005).

Zorba bireylerin akademik olarak başarısız olduğu, okula veya çevreye uyum sağlamakta zorlandığı görülmektedir (Dake vd., 2003). Fakat zorbalığın tek başına bir akademik başarısızlıktan kaynaklandığını ya da akademik başarısızlığa sebep olduğunu söylemek doğru olmaz. Zorbalık akademik başarı ile birbirini etkileyen bir unsur olmakla birlikte sosyal dışlanma, davranış sorunları, aidiyet duygusunun eksikliği gibi sebepler de yordanmasında etkin rol oynamaktadır (Swearer vd., 2010). Reed ve diğerleri, (2016), yaptığı görüşmelerde, zorba olarak belirtilen bir öğrencinin ruh sağlığı sorunları ve madde bağımlılığı yaşayan bir anneye sahip olduğunu ve evde yaşanan sorunların okuldaki akademik başarısına etki ettiğini ortaya koymuştur. Yine aynı çalışmada bir başka öğrencinin arkadaşları tarafından dışlandığı ve sürekli alay edildiği ve bu öğrencinin bir çözüm yolu olarak fiziksel şiddet ve zorbalığa başvurduğu görülmektedir (Reed vd., 2016). Bir zorbanın zorba olmasının altında yatan çok farklı sebeplerin olduğunun unutulmaması gerekmektedir.

2.3.3. Mağdurun Özellikleri

Olweus (1994), zorbalık mağdurlarının tipik ve kışkırtıcı olmak üzere iki özellik grubuna sahip olduğunu belirtmektedir. Tipik mağdurların, diğer mağdurlardan ve zorbalardan daha kaygılı ve güvensiz olduğu görülmektedir. Bu tip mağdurların hassas ve sessiz bir yapıya sahip oldukları, düşük benlik saygısına sahip oldukları (Dake vd., 2003; Kapıcı, 2004; Prama vd., 2025; Tabet vd., 2025), pasif ve boyun eğici tavırları bulunduğu (Olweus, 1994) ve arkadaş edinmekte zorlandığı, destekleyici olmayan ebeveynlere sahip olduğu, okulla bağının zayıf olduğu görülmektedir (Dake vd., 2003).

Kışkırtıcı mağdurların ise kaygılı olmalarının yanı sıra bu kaygıyı saldırgan davranışlara çevirdikleri, dikkat dağınıklığı ve hiperaktivite sorunu yaşadıkları görülmektedir (Olweus, 1994). Bu mağdurların genellikle gerilim ve rahatsızlık yaratan davranışları olduğu bilinmektedir (Olweus, 1994). Reed ve diğerleri (2016), zorbalık yapan öğrenciler ile yaptıkları görüşmelerde, zorbaların aslında mağdur olduğunu ortaya koymuştur. Ailesi tarafından zorbalığa maruz bırakılan mağdurların şiddet ve öfkesinin, travmatik ev yaşantısının bir sonucu olduğu görülmektedir (Reed vd., 2016).

Sürekli zorbalığa maruz kalmak kişiler üzerinde kalıcı izler bırakmaktadır (Olweus, 1994). Zorbalık mağdurlarının ne yaparsa yapsın zorba davranışlardan kaçamayacaklarını düşünceleri (Olweus, 1994), kişileri depresyon ve intihar düşüncelerine itmektedir (Brank vd., 2012; Mount, 2005; Prama vd., 2025). Özellikle gelişen teknolojinin olumsuz getirilerinden biri olan siber zorbalık mağdurları her alanda ulaşılabilir olacaklarını ve kaybolamayacaklarını düşünmektedirler (Yıldırım, 2023). Siber zorbalığa maruz kalan katılımcıların %26'sının intihar düşüncesi, %14'ünün yeme bozukluğu, %25'inin kendine zarar verdiği ve %37'sinin depresyonda olduğu ortaya konmuştur (Hackett, 2017).

Zorbalık mağdurlarının fiziksel ve psikolojik olarak sağlıklarının da tehlikede olduğu görülmektedir. Zorbalığa maruz kalan kişilerin yorgunluk, ses kısılması, baş ağrısı, mide ağrısı gibi sağlık sorunları ile de baş ettiği görülmektedir (Yaman ve Kocabaşoğlu, 2011). Mağdurların sinirli, tedirgin, üzüntülü ve korku gibi olumsuz duygular ile de baş ettiği bilinmektedir (Şentürk ve Dizman, 2023). Aynı zamanda zorbalık yalnızca mağdurlar için değil aynı zamanda zorbalar ve zorbalığa tanık olanlar için de zihinsel olarak tehdit oluşturmaktadır (Zahmacıoğlu vd., 2014).

Mağdur kişilerin fiziksel olarak ya da zihinsel olarak zayıf hissettikleri görülmektedir (Olweus, 1994). Bazı bireysel özelliklerin zorbalığa maruz kalma riskini arttırdığı ortaya konmuştur (Swearer vd., 2010). Cinsiyet, ırk (Zweig vd., 2013), fiziksel veya zihinsel olarak zayıflık (Olweus, 1994) gibi faktörlerin mağdur olma oranını arttırdığı bilinmektedir. Erkek öğrencilerin, zorbalık kavramının tanımına da uyar bir şekilde, kendinden güç olarak daha düşük olan kız öğrencilere, daha kolay zorbalık davranışında bulunduklarını ortaya koymuştur (Fırat ve Ayrar, 2016). Erkek zorbalar, daha çok vurma ve sözlü saldırılar gibi doğrudan zorbalık yöntemlerini tercih ederken kadınların daha dolaylı yollar olan dedikodu yapmak, izole etmek gibi yöntemleri tercih ettiği görülmektedir (Zahmacıoğlu vd., 2014)

2.3.4. Zorbalık ve Kadın

Zorbalık yaş, cinsiyet, ortam, durum ve inanç fark etmeksizin her ortamda dünyanın her yerinde yaygın olarak görülmektedir (Özdinçer Arslan ve Savaşer, 2009). Kadınlar ile yapılan çalışmaların sınırlı olması beraberinde mağdurların belirlenmesinde erkeklerin ön plana çıkmasına sebep olmuştur (Olweus, 1994). Erkeklerin zorbalık davranışını daha yoğun bir şekilde gerçekleştirmesine rağmen (Çavdar ve arkadaşları, 2016), aynı zamanda daha fazla zorbalık mağduru oldukları da görülmektedir (Erdur-Baker ve Kavşut, 2007; Olweus, 1994).

Erkeklerin toplum içinde daha baskın olması, kadınların çatışmadan kaçınması ve kaçınan bir yapıya sahip olmalarının (Li, 2005a) erkeklerin mağdur ve zorba olmasında etkisi olduğu düşünülmektedir. Yapılan çalışmalar erkeklerin kadınlardan daha fazla zorbalık yaptığını ortaya koymaktadır (Alper, 2008; Çavdar vd., 2016; Güneş, 2018; Olweus, 1994; Zweig vd., 2013). Fakat zorbalık yaşayan erkeklerin daha çok erkekler tarafından zorbalığa maruz kaldığı, kadınların hem kadınların hem de erkeklerin zorbalığına maruz kaldığı görülmektedir (Alper, 2008). Bu da zorbalığın kadınlar tarafından nasıl görüldüğünün incelenmesini gerekli kılmaktadır.

Erkeklerin gerçekleştirdiği siber zorbalık davranışı, kadınların gerçekleştirdiği siber zorbalık davranışına oranla daha yoğun bir biçimde gerçekleşmektedir (Li, 2006; Topçu vd., 2023; Zweig vd., 2013). Siber zorbalığa uğrayan erkeklerin bu durumu çevresi ile daha rahat

paylaştığı fakat siber zorbalığa uğrayan kadınların bu durumu saklamayı tercih ettiği görülmektedir (Sakallı Turan, 2013). Bu durum toplumsal kültür olguları ile açıklanabilir. Erkeklerin şiddete eğilimleri, toplum tarafından yadırganmamakla birlikte, özellikle günümüzde şiddet içeren dizilerin ve zorba karakterlerin yaygınlaşması, erkekler tarafından yapılan davranışların toplum tarafından daha kabul edilebilir olduğunu ortaya koymaktadır (Güneş, 2018). Bu durumun bir başka sebebinin kadınların zorbalık davranışını ifşa etmelerine rağmen bir değişiklik olmayacağına dair inançları olabilir.

Kadınların çevrimiçi platformlarda oranları gün geçtikçe artmaktadır (Li, 2005a). Bu durum beraberinde zorbalığın çevrimiçi uzantılara sahip olmasına yol açmıştır. Erkek ve kız öğrencilerin siber zorbalık yaşantılarına ilişkin farklılıkları ilk kez sistematik bir biçimde değerlendirilen Li (2006), siber zorbalık mağdurlarının %60'ını kadınların oluşturduğunu ortaya koymuştur. Kadınların kimliklerini çevrimiçi platformlarda bile anonim tutması doğrudan gelebilecek olan zorbalık davranışını engelleme amacı taşımaktadır (Li, 2005a).

2.4. Zorbalık ile İlgili Çalışmalar

Çalışmanın bu kısmında zorbalık alanında yapılan ulusal ve uluslararası çalışmalar incelenmiştir.

2.4.1. Zorbalık ile İlgili Uluslararası Çalışmalar

Farrington (1993), Cambridge Suçluluk Gelişimi Çalışmasını incelediği çalışmasında ergen zorbaların genellikle yetişkinlik döneminde de zorbalığa devam ettiğini ve bu kişilerin çocuklarının da zorba olma eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Alkol ve uyuşturucu kullanımı, eğitim eksikliği ve eğitim sorunları, yoksulluk, işsizlik, cinsel davranış, sosyal sorunlar, saldırganlık gibi faktörlerin incelendiği çalışmada on sekiz ve otuz iki yaş arasındaki erkeklerden veri toplanmıştır. On sekiz yaşındaki olası mağdurların ve zorbaların sosyal çevresinin az olduğu, kötü okuryazarlık seviyesine sahip oldukları görülmektedir. Otuz iki yaşındaki olası mağdurların ve zorbaların düşük sosyal sınıf içinde oldukları, istikrarsız iş hayatına sahip oldukları, eş ya da kız arkadaşlarının olmadığı ve alkol-sigara tüketiminin fazla olduğu görülmektedir. Risk faktörleri ve zorbalığı etkileyen faktörlerin değişmiş olsa da iki yaş grubunun da mağdur ve zorba olduğu görülmektedir.

Olweus (1994) okul çocukları arasındaki zorbalık problemine odaklandığı çalışmada, mağdur ve zorba özelliklerini açıklamıştır. Alanyazında önemli bir yere sahip olan bu çalışma, zorbalık ile ilgili çalışmalarda temel olarak kullanılmaktadır. 8-20 aylık bir dönemde zorbalığa müdahale programının zorba ve mağdur problemlerinde, zorbalık davranışında, antisosyal davranışlarda azalmasına olanak sağlarken aynı zamanda okul yaşamına dair memnuniyette artış gözlemlendiğini ortaya koyduğu görülmektedir.

Espelage ve Swearer (2003), son on yılda okul çağındaki gençlerde zorbalık üzerine yapılan çalışmalar ile ilgili genel bir bakış sunmaktadır. Bu çalışmanın bulgularına göre, zorba ve mağdurların intihar düşüncesi açısından en yüksek risk grubu olduğu, aynı zamanda kaygının zorba ve mağdurlar için önemli bir ruh sağlığı sorunu olduğunun altı çizilmektedir. Çalışmanın bir diğer önemli bulgusu, kızların erkeklerden daha yüksek empati düzeylerine sahip olmasıdır. Zorbalığa yönelik olumlu tutumlar, empati ile zorbalık yapma sıklığı arasındaki ilişkiye anlamlı şekilde aracılık etmektedir.

Patchin ve Hinduja (2006) zorbalığın doğasını ve elektronik ortamlara taşınmasının hem mağdur hem de zorba açısından ortaya çıkardığı olumsuz sonuçlarının tartışıldığı bu çalışmada, katılımcıların %30'unun çevrimiçi zorbalığa uğradığı ortaya konmuştur. Bu zorbalık davranışlarının görmezden gelinmek, saygısızlığa uğramak, isim takmak, tehdit edilmek ve hakkında dedikodu yapmak olduğu görülmektedir. Evrensel sosyal kabul görme ihtiyacının öneminin altının çizildiği çalışmada, mağdurların ev ve arkadaş ortamlarının kendilerini etkilediğini ortaya konmuştur.

Hinduja ve Patchin (2010) siber zorbalık ve intihar düşüncesi arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı çalışmada, zorbalık mağdurlarının ve zorbaların, mağdur olmayan ve zorba olmayan kişilerden daha fazla intihar düşüncesi olduğunu ortaya koymuştur. Ergenler arasında yaşanan akran saldırganlığının hem okul hem de okul dışı ortamlarda ciddiye alınmasının vurgulandığı bu çalışmada, zorbalığın tek başına intihara sürüklediğini ama bir etken olduğunun altı çizilmiştir

Agatston ve diğerleri (2012), siber zorbalığın önlenmesinde okul temelli stratejilere ve ailelerin rollerine odaklanmaktadır. Siber zorbalığın yer ve zaman sınırlarını aşması konusunda bilinçlendirme çalışmaları, öğrenci katılımı, öğretmen eğitimi, okul kurallarının

netleştirilmesinin önemli olduğu belirtilmiştir. Açık iletişim ve model olma da siber zorbalığın önlenmesinde önemli yere sahiptir.

Bark ve diğerleri (2012) yaptığı çalışmada, zorbalık mağdurlarının zorbalık davranışına dair dava açma sürecinde yaşadıkları zorlukları incelemiştir. Elde edilen sonuçlar zorbalık davranışına karşı yasalar olmasına karşın hukuki düzenlemelerin yetersiz olduğu yönündedir. Karar alma yetkisi büyük oranla bölgesel olmaktadır. Bölgesel olarak yapılan zorbalık mücadelesi yeterli olmamakla birlikte tek başına etkili olmamaktadır.

Sommer ve diğerleri (2014), yurt dışında görülen okul saldırılarına dair çalışmaları sistematik olarak incelemiştir. İncelenen çalışmalar ortaya koymaktadır ki okul sistemi içerisinde yaşanan çatışmalar, mağduriyet ve zorbalık saldırıları açıklamada önemli bir yere sahiptir. Olumsuz etkileşimlerden biri olan zorbalık, saldırganların ruh halini olumsuz etkilemekte ve olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Yapılan araştırmanın bulgularına bakıldığında, saldırganların %19,9'unun fiziksel zorbalık ve kötü muameleyle maruz kaldığı görülmektedir.

Jane (2014) feminist kuram çerçevesinde incelediği kadın düşmanlığı çalışmasında, kadınlara yönelik zorbalığın bireysel alışverişten sosyal medya ağlarına kadar geniş bir bağlamda ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu çalışma birçok akademik çalışma için kadınların uğradığı zorbalığın, nefret dolu söylem ve tehdidin ne kadar ciddi boyutlarda olduğunu gözler önüne sermektedir.

Powell ve Henry (2017) kadınların teknoloji aracılığıyla gerçekleşen cinsel şiddet deneyimlerini ortaya koymayı hedefleyen kitabında sadece kadınların değil cinsel yönelim açısından farklılık gösteren bireylerin de cinsel şiddete uğradığını ortaya koymuştur. Cinsel yönelim açısından farklılık gösteren bireylerin çevrimiçi cinsel tacize uğrama oranlarının heteroseksüel kimlikli bireylere oranla anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca bu kitap çevrimiçi zorbalığın yalnızca hedef alınan bireyler için değil aynı zamanda dijitalleşmenin arttığı bu dünyada diğer insanlar için de kısıtlamalar ve tehlikeler getirdiğini doğrulamaktadır.

McGlynn ve diğerlerinin (2021) katılımcıların görüntü tabanlı cinsel istismara ilişkin deneyimlerini bildirdikleri çalışmasında, katılımcılar bilgileri dahilinde ya da değil zorbalık davranışının yıkıcı olarak tanımlandığı görülmektedir. Ayrıca çalışmaya katılan katılımcıların çevrimiçi platformların sürekli kullanılabilmesinin, istismarın devam etmesi ya da yeniden ortaya çıkma olasılığını arttırması sebebiyle deneyimlerine endişe ve belirsizlik duygusunun da eşlik ettiğini belirttiği görülmektedir. Bu çalışma alan yazına mağdur-kurtulan deneyimlerini kapsamlı bir şekilde ele alırken aynı zamanda zorbalığın onlar için ne kadar yıkıcı ve endişe verici bir olgu olduğunun altını çizmektedir.

Moody ve Stahel (2025) zorbalığın çocuk ve ergen normları ve kültürleri bağlamında incelenen çalışmasında, zorbalık için daha az veya fazla elverişli ortam yaratmanın önemine vurgu yapmıştır. Bu çalışmada elde edilen bulgular incelendiğinde öğrencilerin grup normlarını karşılamadığı takdirde akranları tarafından olumsuz bir şekilde yargılanacağına dair inancının olmasının ve akran baskısının sonucunda zorbalığa maruz kaldığı ya da zorbalık yaptığını ortaya koymaktadır. Küçük yaş grubundaki öğrencilerin hem fiziksel hem de sözel zorbalığı, ergenlerin iste sözel zorbalığı tercih ettiği görülmektedir. Onaylanma ihtiyacı zorbalığa sebep olmaktadır.

2.4.2. Zorbalık ile İlgili Ulusal Çalışmalar

Çınkır ve Kepenekçi (2003), okul yöneticileri ve öğretmenlerinin okul zorbalığına ilişkin görüşlerini ortaya koymak amacıyla yaptıkları çalışmada, zorbalığın okullarda yaygın olarak yapıldığı bulgusuna ulaşmıştır. Çalışmanın sonucunda, okullarda öğrenciler arasında en yaygın görülen zorbalık türünün fiziksel zorbalık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Zorbalığı önlemeye yönelik yapılan çalışmaların başında bireysel çabalar ve uyarılar olduğu görülmektedir. Eğitimcilerin ifadelerine bakıldığında zorbalık davranışına en fazla başvuranların erkek öğrenciler olduğu görülmektedir.

Erdur-Baker ve Kavşut (2007) 228 lise öğrencisinin siber zorbalık deneyimlerini, İnternet ve cep telefonu kullanma sıklığını inceleyen çalışmasında, araştırmaya katılan öğrencilerin hem siber zorba hem de siber mağdur olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmadan elde edilen veriler incelendiğinde, lise öğrencilerinin %80'inin İnternette zaman harcadığı görülmektedir. "SMS aracılığıyla mesajlar gönderme" davranışının erkek öğrencilerde daha

fazla yaşandığı görülmektedir. Çalışmanın sonucunda ekonomik durum, okul türü ve yaş değişkenlerinin siber zorbalığı etkilemediği, erkek öğrencilerin hem siber zorba hem de siber mağdur olma riskinin daha fazla olduğuna ulaşılmıştır.

Erdur-Baker (2010) yaptığı çalışmada, siber zorbalık ve geleneksel zorbalığın cinsiyete göre farklılaşabileceğini ortaya koymuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre erkekler kız öğrencilere oranla daha fazla siber zorbalık ve mağduriyet yaşamaktadır. Erdur-Baker (2010) bu durumu cinsiyet rollerinin sosyalizasyona yol açması ile açıklamaktadır.

Ayas ve Pişkin (2011) yaptığı çalışmada, 11. Sınıf öğrencilerinin 9. Sınıf öğrencilerinden daha çok cinsel zorbalığa maruz kaldıklarını belirlemiştir. Bu öğrencilerin cinsel içerikli rahatsız edici sözel veya fiziksel davranışlarda bulundukları, cinsel içerikli takma isimler ve ifadeler kullandıkları görülmektedir.

Yemen ve Peker (2012) siber zorbalık yapan kişilerin intikam alma, can sıkıntısı, arkadaş ortamının etkisinde kalma gibi nedenlerle bu davranışı yaptıklarını ortaya koymuştur. Siber zorbalığa maruz kalındığında kişilerin öfke, üzüntü, intikam duygusunu yaşadıklarını belirtmektedir. Zorbalık yapan kişilerin özellikle teknolojik aletler yardımıyla bu davranışı yapanların kimliklerini gizledikleri yapılan çalışma ile ortaya konmuştur.

Peker ve diğerleri (2012) yaptığı çalışmada, erkeklerin kadınlardan daha fazla zorbalık davranışı yaptığını ortaya koyarken aynı zamanda bu davranışların altında saygınlık kazanma, gerçek hayatta yapamadığı davranışları yapma arzusu ve intikam alma davranışları olduğunu ortaya koymuştur. Boyun eğicilik düzeyi yüksek olan erkeklerin daha çok zorbalık davranışında bulundukları ve siber zorbalık davranışı ile mağduriyetinin boyun eğicilik davranışı ile doğrudan ilişkisi olduğu görülmektedir.

Akbaba ve Eroğlu (2013) ilköğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcılarını belirlemek amacıyla 231 ilköğretim öğrencisi ile yaptığı çalışmada, öğrencilerin ailesinin eğitim düzeyinin düşmesinin siber zorbalık davranışının yapılma düzeyini arttırdığı, ailenin İnternet kullanma becerisinin artmasının zorbalık davranışını azalttığı sonucuna ulaşmıştır. Araştırmanın en önemli sonuçlarından biri siber mağduriyetin yalnızca cinsiyet tarafından yordandığının ortaya konmasıdır. Kız öğrencilerin erkek

öğrencilere oranla daha fazla siber zorbalığa maruz kaldığı araştırmanın bulgularında görülmektedir.

Eroğlu ve Güler (2015) riskli İnternet davranışlarının iç ve dış özdeğer alanının siber zorbalık üzerindeki etkisinin incelendiği bu çalışmada, içsel özdeğer alanlarının siber zorbalık mağduriyetini ve davranışını olumsuz etkilerken dışsal özdeğer alanları siber zorbalık mağduriyetini ve davranışını olumlu etkilediği ortaya koymaktadır. Akademik alanda stres yaratıcı durumlardan kurtulmak için kişilerin siber zorbalık davranışına yöneldikleri görülmektedir.

Fırat ve Ayran (2016), 6625 üniversite öğrencisi ile çevrimiçi zorbalığa maruz kalma düzeyleri ve uygulama düzeylerinin demografik değişkenlerle ilişkisini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla çevrimiçi zorbalığa maruz kaldıkları ve daha fazla çevrimiçi zorbalık davranışında bulundukları ortaya konmuştur. Bu araştırmanın sonucunda teknolojinin bilinçli kullanılmadığı zaman sosyal ve psikolojik sağlığa zarar verdiği ortaya konmuştur. Üniversite öğrencileri hem zorbalığa uğramakta hem de zorbalık yapmaktadır.

Dursun ve diğerleri (2020), zorbalık mağdurlarının zorbalık davranışını yapma yaygınlığı ve bu zorbalık davranışında hangi kanalları kullandığını incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunun %41,8'inin 6 ay içinde siber zorbalığa en az bir kez maruz kaldığı ve %47'sinin en az bir kez siber zorbalığa tanık oldukları görülmektedir. Araştırmanın sonucuna bakıldığında, çevrimiçi zorbalığın üniversite öğrencileri arasında oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Siber zorbalık mağdurları zorbalık karşısında kızmakta, sinirleri bozulmakta, kaygılanmakta ve üzgün hissetmektedir. Bu olumsuz etkilerinin yanı sıra zorbalık mağdurlarının okul başarısı düşmekte veya bu kişiler okulu bırakmaktadır. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir.

Taştekin Ouyaba ve İnfal Kesim (2021) yaptığı çalışmada, kadın katılımcıların siber zorbalığı önlemeye yönelik daha fazla motivasyon sahibi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Davranış becerileri olumlu yönde gelişmiş olan kişilerin daha az zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir.

Yıldırım ve Yazgan (2022) yaptığı çalışmada, erkeklerin fiziksel ve sözel saldırganlık eğilimlerinin kadınlara oranla daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Akademik başarı düştükçe saldırganlık düzeyinin arttığının ortaya konduğu bu çalışmada, siber zorbalık ve siber mağduriyet davranışının birbirini yordadığı ortaya konmuştur. Araştırmanın sonucuna göre geleneksel zorbalık ve saldırganlığın dijital ortamların kullanımının yaygınlaşması ile birlikte siber zorbalık ve saldırganlık olarak yeniden isimlendirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Rodop ve diğerleri (2022) yaptığı çalışmada, araştırma örnekleminin siber zorbalığa maruz kalma ortalamasının siber zorba olma ortalamasından yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Siber zorbalık davranışı ve bu davranış sonrası maruz kaldıkları mağduriyet kişilerde stres yaratan durumla baş etme düzeyini arttırmaktadır. Öğrencilerin siber zorbalık mağduru olmasının önüne geçilmesi amacıyla üniversite-öğrenci iş birliğinin önemli olduğuna vurgu yapan çalışma, akran destek gruplarının önemine vurgu yapmaktadır.

Demircan ve diğerleri (2022) yaptığı çalışmada, kadınların sosyal medyayı daha fazla kullandıkları görülmektedir. Bu durum beraberinde sosyal medya bağımlılığının kızlarda daha yüksek olmasına sebep olmaktadır. Sosyal medya bağımlılığı arttıkça siber zorbalık davranışının arttığı söylenmektedir. Bu durumun önüne geçilmesi amacıyla sosyal medya bağımlılığını önleme programları yapılmalı, ailelerin bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

Abudusufuer ve diğerleri (2022) yaptığı çalışma sonucunda, kadın katılımcıların siber zorbalık davranışına maruz kalma düzeylerinin erkek katılımcılardan daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. İnternet kullanım süresinin siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeylerini yordadığı ortaya konmuştur. Ayrıca araştırmanın bir diğer sonucunun anksiyete, depresyon ve stres gibi olumsuz duygu durumlarının siber zorbalık yaşantıları ile doğru orantılı olarak arttığı olduğu görülmektedir.

Şentürk Dizman (2023), kadınların zorbalığa maruz kalma nedenleri, deneyimleri, duygusal anlamda etkilerini ve siber zorbalığı önlemeye yönelik çözüm önerilerinin ortaya konduğu çalışmasında, katılımcıların Twitter, Instagram, Facebook gibi sosyal medya

uygulamalarında zorbalığa maruz kaldığı bulunmuştur. Araştırmaya katılan katılımcıların sosyal medya hesaplarının ele geçirilmesi, kişisel fotoğraf, video ve bilgilerinin yayılması, cinsel içerikli mesajlar gönderilmesi ve ısrarlı iletişim yoluyla siber zorbalığa maruz kaldığı görülmektedir. Araştırmanın sonucunda kadınların sosyal medya platformlarında zorbalığın duygusal ve psikolojik olarak kişileri olumsuz etkilediği, mağdurların zorbalık davranışı sonrasında sosyal medya kullanımının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özdelikara ve diğerlerinin (2024) çevrimiçi olarak 302 katılımcı ile gerçekleştirdiği çalışmada, hemşirelik öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve empati eğilim ilişkisi incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçları incelendiğinde cinsiyet değişkeninin siber zorbalık ve siber mağduriyeti etkilediği görülmektedir. Bu çalışma alanyazındaki birçok çalışma gibi zorbalığın erkek öğrenciler arasında daha yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışma oyun amaçlı İnternet kullanımının siber zorbalık ve siber mağduriyeti arttırdığını ortaya koymaktadır.

2.5. Araştırmanın Kuramsal Temeli

Bu araştırmanın amacı, çevrimiçi romantik ilişki yaşayan ya da yaşamış kadınların zorbalık davranışına bakış açılarını ortaya koymaktır. Araştırmanın kuramsal temeli oluşturulurken Çevrimiçi Disinhibisyon Kuramı temele alınmıştır. Bu kurama geçmeden önce bu bölümde iki kuramdan daha söz edilecektir. Bunlar Çevrimiçi Umursamazlık Kuramı ve Seçim Kuramı'dır. Bu kuramların incelenmesinde iki ana sebep bulunmaktadır. İlki çalışmayı daha detaylı olarak ortaya koymak ve farklı kuramlardan yararlanılarak bakış açılarını gözlemlemektir. İkinci olarak bu kuramlar, çalışmanın dayanağı olan Çevrimiçi Disinhibisyon Kuramının devamı niteliğindedir.

2.5.1. Çevrimiçi Umursamazlık Kuramı

Çevrimiçi disinhibisyon kuramının bir alt başlığı olarak da ele alınan çevrimiçi umursamazlık kuramı ya da umursamazlık etkisi, bireylerin çevrimiçi ortamlarda gerçek hayatta yapamayacakları şeyleri rahat bir şekilde yapabilmelerini açıklayan kuramdır (Suler, 2004). Çevrimiçi ortamlar, insanların daha kontrolsüz olarak isteklerini söyleyebilecekleri bir ortam sunmaktadır. Bu sebeple insanlar gizli duygu ve düşüncelerini daha acımasız bir şekilde ortaya çıkarabilmektedir (Akgül, 2020).

Çevrimiçi ortamlar, kişileri karşı tarafta başka birinin olduğu hissinden yoksun bırakmaktadır. Bu sebeple çevrimiçi ortamlarda empati azalmaktadır. Bu durum siber zorbalığın artmasına sebep olmaktadır (Akgül, 2020; Akgün, 2021). Mağdurun ya da zorbanın kimliğinin gizli olması, çevrimiçi umursamazlık etkisine sebep olmaktadır.

2.5.2. Seçim Kuramı

Hayat bir seçim yoludur. Glasser (1996), bireylerin hayatlarında aldıkları her karar ve yaptıkları her davranışın arkasında hayatındaki seçimlerin önemli bir yer kapladığını belirtmektedir. Her birey kendi kararlarından ve davranışlarından sorumludur. Karar veren ve seçimler yapan insanlardır. Bu sebeptir ki her insan kendi seçimlerinin sorumluluğunu almalıdır (Erbaş ve Kağnıcı, 2017). İnsanlar kendi davranışları ile ilgili bir sorun yaşadıklarında kendilerini değil çevreyi suçlama meyilinde olurlar. Fakat bu kuram bu olguya karşı çıkmaktadır (Özmen, 2004).

Seçim kuramını ortaya ilk koyan isim olan Glasser, kuramını ilk olarak gerçeklik terapisi olarak isimlendirmiştir. Ardından yaptığı çalışmalar neticesinde kuramın ismini seçim kuramı olarak değiştirmeyi uygun görmüştür (Glasser ve Glasser, 1999). Seçim kuramı, kişilerin dış kontrol mekanizmalarından çok iç kontrol mekanizmaları ile hareket etmeleri gerektiğini savunmaktadır. Her birey kendi davranışlarını kontrol etmektedir çünkü seçim kuramı dışsal faktörlerin varlığını reddetmemekle birlikte dışarıdan gelecek davranışların kişilerin motivasyonunu etkilediğini belirtir (Tanrıkulu, 2013).

Davranışlar beş temel ihtiyacı gidermek amacıyla yapılmaktadır: Hayatta kalma, sevmek ve ait olma, güç, özgürlük ve eğlence (Erbaş ve Kağnıcı, 2017; Tanrıkulu, 2014). Tanrıkulu (2015), yaptığı çalışmada insanların siber zorbalık yapma sebeplerinin asıl amacının güç ve aidiyet ihtiyacını gidermek için yaptıkları seçimler olduğu sonucuna ulaşmıştır. Her birey aynı temel ihtiyaçlara sahiptir. Fakat bu ihtiyaçları nasıl gidereceğini kendi seçimleri belirlemektedir (Tanrıkulu, 2013). Bu kapsamda bu kuramın en önemli sorusunun “Eğer şeklinde davranırsan sonuçta ne olur?” sorusu olduğu görülmektedir (Özmen, 2004).

Seçim kuramı, başarılı ve başarısız kimlik kavramı üzerinde durmaktadır (Glasser ve Glasser, 1999). Kişilerin temel ihtiyaçlarını ne kadar giderdiği ve bu ihtiyaçların bireyin hayatı için olan önemi, kişilerin başarılı ve başarısız kimliklerinin oluşmasına sebep olabilir. Kişilerin başarısız kimlik sahibi bireyler olması, sevmeye sevilme, güç ve özgürlük ihtiyaçlarını giderememesi ile ortaya çıkabilir. Kişilerin olumsuz duygularından biri olan öfke ve bu duygu ile bağlantılı olan saldırganlık davranışı kişinin bu ihtiyacından doğmaktadır (Özmen, 2004). Sevmeye ve ait olma ihtiyacı ve eğlence ihtiyacı siber zorbalığın ana nedenlerinden iki tanesidir (Tanrıkulu, 2014).

Bireyler olumsuz bir durum ile karşılaştıklarında kendilerini değil başkalarını suçlama meyilinde olmalarına rağmen kendi davranışlarını değiştirme ve kontrol edebilme becerisine sahip olmalıdırlar (Özmen, 2004). Tanrıkulu (2015), yaptığı çalışmada güç ve aidiyet arzusu hisseden bireylerin %12'sinin olumsuz bir davranış olan siber zorbalık davranışında yönelme eğiliminde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Seçim kuramına göre bu davranış hatalıdır. Bireyler başkalarına öfkeli oldukları zaman, karşılarındaki kişileri korkutarak veya saldırgan davranış sergileyerek kendilerinin değil onların davranışlarını değiştirmeye çalışmaktadır ve bu durum insan ilişkilerinin bozulmasına sebep olmaktadır (Özmen, 2004).

Bu kapsamda ele alındığında, seçimlerin kişilerin hayatları için önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Kişiyi zorbalığa iten de zorbalıktan geri tutan da hayatta yaptığı seçimlerdir. Eğitimler alarak, gerekli desteği görerek ve yardım unsurlarına ulaşarak kişiler hayatta kalma, sevmeye sevilme, ait olma, güç, özgürlük ve eğlence ihtiyaçlarını olumsuz davranışlara bulaşmadan da giderebilir.

Son yıllarda öfke içerikli davranışların engellenmesine yönelik çalışmaların sayısında artış bulunmaktadır (Özmen, 2004). Erbaş ve Kağnıcı (2017), lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada, on haftalık bir psikoeğitim programı uygulanan öğrencilerin, alkol kullanımı, yıkıcı ve disiplin bozucu davranışlarında azalma, sosyal ilişki kurma ve okul uyumlarında artış gözlemlendiğini ortaya koymuştur. Özgürlük ve eğlence ihtiyaçları için alkol kullanan öğrencilerin alkol kullanımı yerine alternatif yollar aradığı gözlemlenmiştir. Tanrıkulu (2013), ortaokul öğrencileri ile yaptığı çalışmada, kişilerin içinde bulunduğu durumdan hoşnut olması ya da olmaması, seçimlerinin sonucu olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Yapılan bu çalışmada, seçim kuramı temelli psikoeğitim programının siber zorbalık davranışını azaltmakta faydalı olduğu görülmektedir.

2.5.3. Çevrimiçi Disinhibisyon Kuramı

Her birey, sosyal ortamında ve çevrimiçi ortamında birbirinden farklı kişiliklere bürünebilmektedir. Kişiler çevrimiçi platformlarda olduğu kişi değil olmak istediği kişi gibi davranabilir (Zizek, 2020). Bireylerin normal hayatında yapamadığı şeyleri, ifade edemedikleri duygu ve düşünceleri çevrimiçi ortamlarda daha rahat bir şekilde sergilemesine disinhibisyon etkisi denmektedir (Gedikoğlu ve Atalay, 2021; Namlı vd., 2022; Whitney, 2013).

Suler'in (2006) "part time kimlik" olarak ifade ettiği çevrimiçi disinhibisyon etkisinin birçok sebebi bulunmaktadır. Toplumsal normlar sebebiyle kişiler deneyimleyemediği unsurları çevrimiçi platformlarda daha rahat bir şekilde deneyimleyebilir. Bu da kişilerin çevrimiçi disinhibisyon etkisine sebep olabilir (Öztürk ve Çalıcı, 2018). Çevrimiçi disinhibisyon etkisinin var olmasının bir diğer sebebi son dönemde yaygınlaşmaya başlayan çevrimiçi platformlar ve bunların kullanımının artmasıdır. Daha görünür olma çabası İnternette geçirilen sürenin artmasına sebep olmaktadır (Gedikoğlu ve Atalay, 2021). 2024 yılının İnternet kullanım düzeyine bakıldığında oranın %88,8 olduğu görülmektedir. İnternet kullanım alanlarına bakıldığında %86,2 ile WhatsApp uygulamasının ilk sırada olduğu onu %71,3 ile YouTube ve %65,4 ile Instagram uygulamalarının takip ettiği görülmektedir (TUIK, 2024). Çevrimiçi disinhibisyon etkisinin bir diğer sebebi, kişilerin çevrimiçi platformlarda anonim bir kişilik oluşturup bu şekilde var olmasıdır (Gümüş, 2022). Bu durum aynı zamanda disinhibisyonun temel özelliğini oluşturmaktadır (Sular, 2022). Kişilerin anonim olması, tanıdığı ya da tanımadığı kişileri desteklemekten çekinmemesini, kendi deneyimlerini paylaşmaktan korkmamasını sağlar (Gümüş, 2022). Bu durum beraberinde kişilerin ne kadar kolay ilişki kurarsa o kadar ilişkiler konusunda sorun yaşamasına, asosyalleşmesine ve narsizleşmesine olanak sağlamakta, empati yapmasını zorlaştırmaktadır (Okkay ve Bal, 2021).

Çevrimiçi disinhibisyon etkisinin temellerinin Gustav Le Bon'un kitle psikolojisi teorisinden geldiği düşünülmektedir (Ayas ve Çapa Aydın, 2021). Kitle psikolojisi, kişileri

diğerleri ile iletişim içindeyken inceleyen bilim dalıdır. Kitle psikolojisi kişilerin sadece sosyal davranışlarına odaklanmıştır (Cinoğlu, 2013). Çevrimiçi disinhibisyon etkisi, kitle psikolojisinin açtığı kapıdan ilerleyerek gelişmiştir.

Suler (2004)'a göre çevrimiçi disinhibisyonun altı faktörü bulunmaktadır. Çevrimiçi disinhibisyon için bu faktörlerden biri ya da ikisinin olması yeterlidir. Fakat bazı kişiler için bu altı faktör iç içe geçmiştir. Aşağıda bu faktörler verilmiştir:

1. Beni Tanımıyorsun (Dissosiyatif Anonimite): Anonim olmak çevrimiçi disinhibisyon etkisinin temel unsurudur (Gümüş, 2022). İnternet ortamı kişilerin kendi benliklerini saklamak ve kendi benliklerinden uzaklaşıp sahte bir benlik oluşturmaları için ideal bir ortam sunar. Bu durum kişilerin karşısındaki kişilerin kendilerini tanımayacakları düşüncesini güçlendirir. Kişiler kötü davranışları ya da söylemleri için suçluluk hissetmezler. Bu durum psikolojide dissosiyasyon kavramı ile ifade edilir (Suler, 2004). American Psychiatric Association (2013), dissosiyatif bozukluğu, kişinin iki ya da ikiden fazla kişilik durumu ile kimliğinin bölünmesi olarak tanımlanmaktadır. Dissosiyatif bozukluğun belirtileri arasında kişinin toplumda, günlük hayatında ya da iş hayatında yaşadığı işlevsellik kaybına uğraması ve hafıza kaybı yaşaması bulunmaktadır (American Psychiatric Association, 2013). Dissosiyatif bozukluk, erken yaşta başlamaktadır ve kimi zaman çocukluk çağı travmaları bozukluğa eşlik etmektedir (Öztürk, 2018). Kişilerin oluşturdukları yarı zamanlı kimlikler, kişilerin çevrimiçi ve çevrimdışı kimliklerinin birbirinden farklı olmasına sebep olur (Öztürk ve Çalıcı, 2018). Bu açıdan ele alındığında çevrimiçi disinhibisyon ve dissosiyatif bozukluk arasında bağ olduğu söylenebilir.

2. Eş Zamansızlık (Sonra Görüşürüz): Çevrimiçi ortamlarda kişiler karşısındakilerden anında geri dönüş alamayabilirler. Bu süre bazen saniyeler, bazen dakikalar bazense saatler sürebilmektedir. Bu durum kişide disinhibisyon etkisi yaratır. Kişiler anında cevap vermek zorunda olmadıkları için karşısındaki kişi ile konuşmayı habersizce kesebilir (Suler, 2004). Birçok çevrimiçi ortam, kişilere eş zamansız iletişim sağlamaktadır. Bu durum kişilerin düşüncelerini, zararsız veya toksik bir şekilde ifade etmeleri üzerine düşünmelerine yardımcı olmaktadır. Toksik bir ifade kullanmayı tercih eden kişiler, düşüncelerini ve duygularını düşmanca ifade edip ardından bunu davranışlarından kaçabilmektir (Suler, 2005).

3. Statü ve Otoritenin Zayıflaması (Hepimiz Eşitiz): Kişi çevrimdışı dünyada ne statü sahibi olursa olsun çevrimiçi ortamda herkes eşittir. Bu durum kişilerin gerçek hayattaki konumunu düşünmeden istediği gibi davranmasına sebep olmaktadır (Suler, 2004). Kişilerin çevrimiçi ortamda görüştükleri kişilerin statüleri hakkında bilgi sahibi olması, yüz yüze kurdukları iletişimde olduğundan daha az etkilenmektedir. Çevrimiçi kimlik, kişilerin yazma becerileri ve iletişim kurma becerilerinden oluşmaktadır. Çevrimiçi ortamda oluşturulan kimlik, kişilerin otorite figürü hakkında ne hissettiklerini, duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade etmesini sağlar (Suler, 2005).

4. Tekbenci Introjeksiyon (Her Şey Zihnimde Olup Bitiyor): Kişilerin karşılarındaki kişileri görmemesi, kurdukları iletişimi hayal dünyalarında farklı yorumlamasına sebep olabilmektedir. Kişilerin iletişimi eksik bir şekilde kurması, kişilerin zihninde verilen mesajı farklı şekilde değerlendirmesine sebep olur. Kişiler karşılarındaki insanların ifadelerini zihinlerinde bir ses olarak duyarlar. Kendi hayal güçlerinde canlandırdıkları karakter ile iletişim kurarlar (Suler, 2004). İnterjeksiyonun artması kişilerin günlük yaşantıda söyleyemedikleri cümleleri hayal dünyalarında kurmalarına, karşılarındaki kişi ile hayal dünyasında flört etmesine veya kendisini rahatsız eden kişi ile hayal dünyasında kavga etmesine sebep olmaktadır.

5. Görünmezlik (Beni Göremezsin): Çevrimiçi ortamlarda kişiler kendi özellikleri ve fiziksel görünüşleri ile ilgili yalan söyleyebilir. Karşıdaki kişinin konuştuğu insanı görmemesi, hayal dünyasında onun görünüşü, davranışı ve kişilik özellikleri hakkında kendi hayalinde bir resim oluşturmaya sebep olabilir. Ayrıca kişiler çevrimiçi ortamda konuşurken karşılarındaki kişi onu görmediği için daha rahat davranabilir (Suler, 2004). Çevrimiçi ortamlarda kişiler karşılarındaki kişiler hakkında ne kadar çok şey bilirse bilsin gerçek hayatta birbirlerinin kimlikleri ve görünüşleri hakkında bilgi sahibi değillerdir. Karşılarındaki insanı sadece onların anlattığı kadar bilebilirler (Gülden ve Polat, 2022).

6. Dissosiyatif Hayal Gücü (Bu Sadece Bir Oyun): Çevrimiçi ortamlardaki kişiler hayal ürünü olabilir. Kişiler kendi düşünceleri, davranışları ve hayatları ile ilgili yalan bir dünya kurabilir. Ekranı kapattıktan sonra kendi hayatına kolaylıkla dönebilir. Bu durum çevrimiçi platformların bir oyun olarak değerlendirilmesine sebep olabilir. Kişinin çevrimiçi platformları “oyun” olarak değerlendirmesi, oluşturduğu kimlik ve benliğin davranışlarının

sorumluluğunu almamasına sebep olabilir (Suler, 2004). Kişilerin günlük hayat ve sosyal hayat arasındaki ayrımı yapmakta zorlanması, çevrimiçi ortam ve çevrimiçi ilişkilerinde zorlanmasına sebep olabilir. Çevrimiçi ortamda kuralların ve normların olmaması, gerçek hayat ve çevrimiçi ortamı birbirine karıştıran kişiler için günlük yaşantının da zorlaşmasına sebep olabilmektedir (Suler, 2005).

Suler (2004), kişilerin çevrimiçi ortamlarda çevrimdışı ortama oranla daha farklı bir ortam yaşaması sebebiyle iki ortamı birbirinden ayırdığını ve kişilerin çevrimiçi ortamlarda birden fazla ortam içinde ve birbirinden farklı insanlarla olması sebebiyle detaya tercih edilebilir olduğunu belirtmektedir. Bu iki unsur çevrimiçi disinhibisyon etkisine sebep olmaktadır. Çevrimiçi disinhibisyonun yararlı/olumlu ve kötü huylu/zehirli olmak üzere iki ucu bulunmaktadır (Keleş, 2019). Alanyazına bakıldığında bu konuda yapılan çalışmaların disinhibisyone etkisinin olumsuz yönüne vurgu yaptığı görülmektedir (Iqbal, 2021; Lowry vd., 2017; Namlı vd., 2022; Santana, 2014; Spada, 2014; Udris, 2014). Bunun ana sebebinin çevrimiçi disinhibisyon ile ilgili sonuçlar ile çalışılmanın daha kolay olması ve anlaşılmasının daha kolay olmasıdır (Ayas ve Çapa Aydın, 2021).

Teknoloji empatiyi yok etmez fakat kişilerin başkalarına bakışını değersizleştirir. Bu yönüyle bakıldığında çevrimiçi bireyselleşme arttıkça empati düşmektedir (Okkay ve Bal, 2021). Çevrimiçi ortamlarda göz temasının olmaması, kişinin utanç duygusunu yaşamasını engeller. Bu yönüyle bakıldığında kişinin kimliğini bilmek fakat onu görmemek, duymamak ve temas kurmamak olumsuz bir disinhibisyon etkisine sebep olur (Güliden ve Polat, 2022). Çevrimiçi disinhibisyonun artması, erişilebilirliğin artması beraberinde alışveriş çılgınlığının artmasına sebep olmaktadır (Akkaş, 2021). Namlı ve diğerleri (2022), yaptığı çalışmada çevrimiçi disinhibisyon etkisinin, çevrimiçi satın alma davranışını arttırdığını ve özellikle dikkat eksikliği ve hiperaktivite yaşayan kadınlarda bozukluğun semptomlarının artmasına ve şiddetlenmesine yol açtığını belirtmektedir.

Çevrimiçi disinhibisyonun olumlu yanları da bulunmaktadır. Son dönemde artan çevrimiçi psikolojik destek, danışan ve danışman arasındaki sürecin çevrimiçi ortamlarda sürdürülmesini ifade etmektedir. Danışanlar, danışman ile paylaşmaktan çekindikleri konuları, çevrimiçi platformlarda daha rahat ifade edebilmektedir (Güliden ve Polat, 2022). Çevrimiçi destek gruplarında sert eleştiriler, öfke, nefret gibi uyumu bozabilecek tepkilerin

doğması kolaylaşmasına rağmen disinhibisyon etkisiyle duyguların ve düşüncelerin ortaya çıkması yüz yüze gruplardan daha hızlı olmaktadır (Hoşgören Alıcı vd., 2023). Ayrıca disinhibisyon etkisinin bir diğer olumlu yanı özellikle çekingen kişilerin daha kolay bir şekilde sosyalleşmesine olanak sağlamasıdır (Ayas ve Çapa Aydın, 2021). Bu kapsamda değerlendirildiğinde özellikle sosyal ortamı olmayan ya da az olan lise öğrencilerinin sosyal medya platformlarında arkadaş gruplarının daha fazla olduğu görülmektedir (Siyez, 2014).

Cinsiyetin çevrimiçi disinhibisyona etkisi alanyazına bakıldığında tartışmalı bir konudur. Ayas ve Çapa Aydın (2021), yaptığı ölçek çalışmasında çevrimiçi disinhibisyonun deneyimlenmesinin cinsiyet üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Bu çalışmaya göre çevrimiçi disinhibisyon, kadınlarda olumlu bir etkiye sahiptir ve iletişim kurmayı kolaylaştırmaktadır. Erkeklerde ise olumsuz sonuçlarının etkisi daha fazladır. Namlı ve arkadaşları (2022), yaptığı çalışmada dikkat eksikliği ve hiperaktivite ile obsesif kompulsif bozukluk yaşayan kadınlarda semptomların çevrimiçi disinhibisyon etkisi ile birlikte arttığını belirtmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmanın bu bölümünde araştırmanın modeli, veri toplama aracının geliştirmesi, veri toplama süreci ve veri analizine dair açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma Q metodoloji yöntemi ile yapılmıştır. Aşağıda Q metodoloji ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1.1. Q Metodoloji Nedir?

Q metodoloji insan öznelliğini sistematik bir şekilde öne çıkardığı için çalışılan konu hakkında bütüncül bir değerlendirme ortaya koymaktadır (Karasu ve Peker, 2019). Bunu araştırma konusunun belirlenmesi, ifadelerin oluşturulması, katılımcıların seçimi, katılımcılar tarafından ifadelerin sıralanması, verilerin analizi ve yorumlanması adımları yardımıyla yapar (Hurma, 2023). Bununla birlikte adımların içeriklerinin nasıl uygulanacağı konusunda büyük bir oran araştırmayı yapan kişi ya da kişilere aittir (Polat, 2022). Q metodoloji, katılımcıların öznel yargılarından hareketle araştırılan konuda bilimsel veriler elde edilmesine yardımcı olmaktadır (Demir ve Kul, 2011).

Q metodoloji yöntemi ilk olarak William Stephenson tarafından psikiyatri alanında kullanılmıştır (Kurt ve Arslan Ayazlar, 2021). Araştırmaya katılan katılımcıların öznel görüşlerini ortaya koyması ile nitel, görüşlerin ölçülebilmesi ve faktör analizi uygulanabilmesi yönüyle nicel araştırmaların özelliklerini göstermektedir (Brown, 1996; Demir ve Kul, 2011; Hurma, 2023; Polat, 2022; Roddl vd., 2020; Stenner ve Stainton Rogers, 2004). Q metodoloji, az sayıda katılımcının bakış açılarını ve fikirlerini ortaya koymayı hedefleyen bir araştırma yöntemidir (Brown, 1996; Polat, 2022). Psikoloji ve sosyal bilimler alanındaki konuların sistematik ve mantıklı bir şekilde incelenmesine olanak sağlayan Q metodoloji aynı zamanda faktör analizine uygun olmayan konularda da kullanılmaktadır (Brown, 1996; Karasu ve Peker, 2019).

Q metodoloji, katılımcıların herhangi bir ortak tema altında birleşip birleşmediğine dair önem sırası sunar (Yıldırım, 2017). Benzer grupların tanımlanmasını ve araştırmaya konu olan araştırma sorusu ile ilgili ifadeler arasında ilişkilerin araştırılmasına olanak sağlar. Bunu yaparken çok katılımcıya ihtiyaç duymaz (Donner, 2001). Araştırma konusuna bağlı olarak yüzden fazla katılımcı ya da bir düzine katılımcı ile doğru bulgulara ulaşmak mümkündür.

Q metodoloji yöntemi araştırmacıya az sayıda soru ve katılımcı ile konuyu derinlemesine inceleme şansı verir. Q metodolojisinde sorular, araştırma sorusunu açıklayacak ifadelerden oluşmaktadır. Q metodolojisinde belirlenen araştırma sorusuna uygun oluşturulan ifadelere Q Seti adı verilmektedir (Hurma, 2023). Buna göre Q metodolojisinde Q seti oluştururken araştırma setinde ele alınan durumu farklı bakış açıları, tutumları, inançları ile açıklanmasının sağlanacağı maddeler araştırma raporları, makaleler, gazete köşe yazıları, İnternet forumları, uzmanlar, görüşmeler, odak grup tartışmaları, ölçek maddeleri, fotoğraflar ve sanat eserleri gibi çeşitli kaynaklardan yararlanılarak oluşturulur (Karasu ve Peker, 2019). Q seti, araştırmacının tercihinine göre şekillenir. Araştırılacak olan konuya bağlı olumlu, olumsuz ve tarafsız görüşler olacak şekilde ifadeler oluşturulabilir. Bu ifadeler kısa ve anlaşılır olmalıdır (Hurma, 2023).

Q metodoloji yönteminde Q ifadeleri nitel araştırma yöntemlerindeki yarı yapılandırılmış görüşme sorularının hazırlanma süreci ve nicel araştırma yöntemlerindeki ölçek geliştirmede madde yazımı süreçleri ile benzerlik gösterir (Polat, 2022). Fakat Q ifadeleri çeşitli yöntemlerin bir araya gelmesi ile oluşur. Bu yöntemler yarı yapılandırılmış görüşmeler yapma, alanyazın incelenmesi, odak grup görüşmeleri yapma, önceki çalışmalardaki raporlar, uzman görüşleri, pilot uygulamalar, konuyla ilgili yapılan ölçek çalışmaları olarak sıralanabilir (Polat, 2022; Stone ve Turale, 2015; Webler vd., 2009).

Q metodoloji yönteminde kişiler, Q dizgesi olarak adlandırılan bir gösterge üzerine uygun olduğunu düşündüğü cümleleri numara, yargı ya da harf sırasına göre yerleştirmektedir (Tanhan ve Nas, 2020). Belirlenen ifadelerin katılıyorum, katılmıyorum ve kararsızım başlıkları altında bir dizgesinde yerleştirilmesinde zoraki ve serbest dağılım olmak üzere iki yöntem kullanılmaktadır (Karasu ve Peker, 2019). Serbest dağılımda katılımcılar uygun gördükleri ifadeleri çizelge üzerinde istedikleri biçimde yerleştirirler.

Zoraki dağılımda ise katılımcılardan görüşlerini belirlenen tasarımda yerleştirmeleri, her kutuya tek bir madde gelecek biçimde tüm ifadeleri kullanmaları istenir (Demir ve Kul, 2011; Doygun vd., 2020).

3.2. Çalışma Grubu

Kaya (2006) Q metodoloji araştırmalarında katılımcı sayısının ifade sayısı kadar ya da en fazla iki katı olabileceğini belirtmektedir. Literatürde yer alan çalışmalara bakıldığında yüz ve üzeri katılımcı sayısına ulaşıldığı çalışma sayısının nadir olduğu görülmektedir (Kaya, 2006). Stainton Rogers (1995), katılımcı sayısının 40-60, Skelcher ve diğerleri (2013), katılımcı sayısının 25-75 arası olmasının yeterli olduğunu belirtmektedir. Literatürde Doygun ve diğerleri (2020) 40 katılımcı, Memiş (2020) 13 katılımcı, Beren (2013), 40 katılımcı, Yıldırım (2017), 34 katılımcı, Aydoğan ve İzmir (2024) 24 katılımcı, Kaya (2006) 108 katılımcı, Özçiftçi Akpınar ve Dönmez (2024) 41 katılımcı, Akbulut ve Beren (2012) 32 katılımcı ile araştırmalarını yapmıştır. Bu kapsamda ele alındığında Q metodoloji çalışmalarının araştırma konusunu temsil edecek katılımcı sayısına ulaşmasının yeterli olduğu görülmektedir. Bu çalışma da üniversitede okumakta olup yaşları 20 ila 27 arasında değişen 40 kadın katılımcı ile yapılmıştır.

Q metodoloji yönteminde araştırmaya katılan kişiler, ortak özellikler taşıdığı takdirde söz konusu sosyal grubun görüşlerini yansıttığı kabul edilmektedir (Demir ve Kul, 2011). Bu sebeple araştırma yapılırken çevrimiçi romantik ilişki yaşamış ya da yaşamakta olan üniversite öğrencileri ile çalışılmıştır. Araştırmanın örnekleme kolayda örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Kolayda örnekleme yöntemi, en yaygın kullanılan örnekleme yöntemidir. Bu yöntemde araştırmaya katılan katılımcılar örneklemin bir parçasıdır. Nitel ve nicel çalışmalarda sıklıkla kullanılmaktadır (Yağar ve Dökme, 2018). Bu yöntemde bir grup içerisinde seçilen belli bir örneklem grubu çalışmaya dâhil edilir (Haşiloğlu vd., 2015).

Bu araştırmaya katılan katılımcıların demografik bilgileri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Demografik bilgiler

Değişken		n	%
Sınıf Düzeyi	1. Sınıf	1	2,5
	2. Sınıf	5	12,5
	3. Sınıf	-	-
	4. Sınıf	7	17,5
	5. Sınıf	12	30
	6. Sınıf ve üzeri	2	5
	Yüksek Lisans	13	32,5
Şehir	Büyük Şehir	22	55
	Şehir	19	45
Sosyo-Ekonomik Durum	Düşük	1	2,5
	Orta	39	97,5
	Yüksek	-	-

Tablo 1'e üçüncü sınıfta okuyan ve sosyo-ekonomik durumunu yüksek olarak algılayan kişilerin çalışmada yer almadığı görülmektedir. Yüksek lisans yapan katılımcıların sayısının fazlalığı da (13 kişi) dikkat çekmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri araştırma kapsamında hazırlanmış olan Q dizgesi ve kişisel bilgi formu yardımıyla toplanmıştır.

3.3.1. Q Dizgesi

Aşağıda, Q dizgesinin oluşturulması ile ilgili şu alt başlıklarda konu ele alınmıştır: Q dizgesi için maddelerin oluşturulması, Q dizgesinde yer alacak madde sayısının belirlenmesi, pilot uygulamalar, Q dizgesinin son hali ve Q tablosu.

Q Dizgesi İçin Madde Havuzunun Oluşturulması

Q ifadeleri farklı yöntemler ile bir araya getirilmiştir. Araştırmacılar Q metodolojide madde oluştururken birden farklı yol kullanılabileceğini belirtmektedir. Bu yöntemlere literatür taraması, yarı yapılandırılmış görüşme, odak görüşmesi (Polat, 2022; Stone ve Turale, 2015), konuyla ilgili önceden yapılmış çalışmalar (Doygun, Kaya ve Ekşi, 2020), raporlar, uzman görüşü, pilot uygulamalar (Webler, 2009) örnek olarak verilebilir.

Literatür incelemesi kapsamında yapılan ulusal ve uluslararası araştırmalar, çevrimiçi romantik ilişki ve zorbalık ile ilgili ölçekler, zorbalık ile ilgili kuramlardan yararlanılmıştır. Bu kapsamda “Ergenler İçin Zorbalık ve Siber Zorbalık Ölçeği” (Özbey ve Başdaş, 2019), “Bergen Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği” (Demirci, 2019), “İşyerinde Sosyal Medya Kullanım Ölçeği” (Er, Solmaz, Yıldız, 2020), “Problemlili Sosyal Medya Kullanım Ölçeği” (Yavuz, 2020), “Sosyal Medyada Beğenilmeme Korkusu Ölçeği/ Ergen” (Soner ve Yılmaz, 2021), “Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeği” (Mısır ve Çapa Aydın, 2021), “Çevrimiçi Romantik İlişki Doyumu Ölçeği” (Tatlısöz, 2024) ölçekleri incelenmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler kapsamında çevrimiçi romantik ilişkide yaşanabilecek zorbalıkla ilgili açık uçlu iki soru ile 22 katılımcıdan bilgi alınmıştır. Kullanılan sorular şu şekildedir: “Çevrimiçi romantik ilişkilerde kadınların karşılaşılabileceği tehlikeli durumlar neler olabilir?”, “Çevrimiçi romantik ilişkilerde kadınların hangi zorbalıklarla karşılaşma olasılıklarının olduğunu düşünüyorsunuz?”. Sorular çevrimiçi olarak Google Form üzerinden sorulmuş, cevaplar excel dosyasına kaydedilmiştir. Alınan görüşler incelenmiş, bu görüşlerden yola çıkılarak madde havuzuna dahil edilebilecek olan ifadelerden maddeler yazılmıştır. Literatür taraması ve yarı yapılandırılmış görüşmelerin ardından 181 ifadeden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur.

Q Dizgesinde Yer Alacak Maddelerin Oluşturulması

Araştırmacıların Q metodoloji yönteminde oluşturulacak olan Q seti soruların sayısı ile ilgili ortak bir görüşü bulunmamaktadır. Polat (2022) ve Donner (2001) yaptığı çalışmada Q metodolojide 20-50 ifadenin yeterli olduğunu söylerken, Stainton Rogers (1995), 40-80 ifadenin kullanılması gerektiğini belirtmektedir (Stainton Rogers, 1995; akt. Karasu ve Peker, 2019). Stone ve Turale (2015) ise çalışmada kullanılacak olan ifade sayısının katılımcı sayısının üzerinde olması gerektiğini belirtmiştir. Bu yöntem ile yapılan çalışmaların Q setlerinin farklı sayılarda olduğu görülmektedir. Bu yöntem kullanılarak yapılan çalışmalara bakıldığında Kurt ve Arslan Ayazlar'ın (2021) yaptığı çalışmada 32 ifade, Tan ve Nas (2020)'ın yaptığı çalışmada 14 ifade, Yıldırım (2017)'ın yaptığı çalışmada 18 ifade, Doygun ve diğerlerinin (2020) yaptığı araştırmada 40 ifade, Memiş'in (2020) yaptığı araştırmada 36 ifade, Doygun ve Doygun'un (2021) yaptığı araştırmada 48 ifade, Beren'in (2013) yaptığı çalışmada 24 ifade ve Aydoğan ve İzmir'in (2024) yaptığı araştırmada 39 ifade kullandığı görülmektedir. Bu çalışmaya alanyazındaki çalışmaların incelenmesinin ve yapılan araştırmaların ardından, konuyu derinlemesine inceleme fırsatı veren 23 madde ile devam edilmiştir. Bu maddeler çevrimiçi ilişkide yaşanan sorunların yanı sıra tüm zorbalık türlerini içinde barındırmaktadır. Her madde zorbalığın farklı bir boyutuna ve alanına vurgu yapmaktadır.

Uzman Görüşleri ve Pilot Uygulamalar

Madde havuzundaki benzer ifadeler bir araya getirilmiştir. Maddeler açık ve net bir şekilde ifade edilmiştir. Toplam 23 maddeden oluşan form, uzmanlara gönderilmeye hazır hale getirilmiştir. Yapılan görüşmelerden 3 katılımcının cevapları seçilmiş ve ardından konu ile ilgili olası en önemli maddelerin neler olabileceğinin belirtilmesi için dokuz uzmana gönderilmiştir. Bu uzmanlar Rehberlik ve Psikolojik Danışma alanında çalışan ve yüksek lisaans yapan beş kişi ile biri sınıf eğitimi, üçü psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında çalışmakta olan dört akademisyendir. Uzmanlardan gelen geri bildirimler ışığında maddeler düzenlenmiştir.

Uzman değerlendirilmesinin ardından 23 madde düzenlenmiş ve dokuz katılımcı ile pilot uygulama yapılmıştır. Demir ve Kul (2011), araştırmada ulaşılması planlanan çalışma grubuna benzer özelliklere sahip en az 7 kişiye pilot uygulama yapılması gerektiğini

belirtmektedir. Pilot uygulama sonucunda maddeler aynı kalmış fakat yönerge daha anlaşılır hale getirilerek “Aşağıdaki maddeleri çevrimiçi romantik ilişkilerde yaşanan zorbalık davranışını en fazla gösteren ifadeden en az gösteren ifadeye doğru sıralayın.” olarak düzenlenmiştir. Böylece 23 maddeden oluşan Q dizgesi son halini almıştır.

Q Dizgesi

Q dizgesi, Q ifadelerinin pozitif ve negatif uç aralığında yerlerini belirlemek amacıyla kullanılan şekildir. Pozitif ve negatif uçlar cümle sayısına göre araştırmacı tarafından belirlenmektedir. Bu çalışmada Q dizgesinin pozitif ucu +3, negatif ucu ise -3 olarak belirlenmiştir. Zoraki dağılım yönteminde katılımcı, önceden belirlenen maddeleri, belirlenen Q dizgesine yerleştirmelidir. Bu yöntemde hangi rakamın altında kaç madde olacağı önceden belirlenmiştir (Demir ve Kul, 2011). Aşağıda Q dizgesi için hazırlanan yönerge, Q dizgesinde yer alan maddeler ve Q dizgesi tablosu verilmiştir:

Tablo 2

Q dizgesi

Aşağıdaki maddeleri çevrimiçi romantik ilişkilerde yaşanan zorbalık davranışını **en fazla gösteren ifadeden en az gösteren ifadeye doğru** sıralayın ve aşağıda yer alan piramitte (Q Dizgesi) **her hücreye yalnızca bir madde gelecek şekilde** yerleştirin.

Giydiğim kıyafetlere karışması

İsteğim dışında cinsel içerikli konuşmalar yapması

Bana iftira atması

Fiziksel görünümümle (saçım, boyum, kilom gibi) dalga geçmesi

Yaptığım paylaşımları (cinsel içerikli fotoğraflar ve mesajları) yayma tehdidinde bulunması

Onayım dışında benimle pornografik içerikli paylaşımlarda bulunması

Siber seks (çevrimiçi cinsel aktivite) için ısrarcı olması

Sürekli suçlayıcı dil kullanması

Duygu sömürüsü yapması

Tablo 2'nin devamı

Sosyal medyadan beni engellemesi

Kişisel şifrelerimi bilmek istemesi

Bir sebebi olmadan ortadan kaybolması

-3

53

Çalışma için ilk olarak etik kurul onayı alınmıştır (Ek 1). Çalışma kapsamında kadınların çevrimiçi romantik ilişkileri ile ilgili bir araştırma için görüşlerini almaya yönelik duyurular sosyal medya yoluyla yapılmıştır. (Ek 2). Araştırmaya katılacak olan katılımcıların belirlenmesi amacıyla sosyal medya (Instagram, Facebook ve X) ve iletişim yolları (Discord, Telegram ve WhatsApp) üzerinden paylaşımda bulunulmuştur. Çevrimiçi romantik ilişkilerde yaşanan zorbalık ile ilgili iki soruluk ankete katılmak isteyen 22 kişiden görüşleri alınmıştır. Veri toplama aşamasına katılmak isteyen 32 kişiden çevrimiçi, 8 kişiden yüz yüze olmak üzere 40 kişiden veri toplanmıştır.

Literatürde yapılan Q Metodoloji araştırmalarında çevrimiçi olarak toplanacak verilerde Easy-HTMLQ uygulamasının kullanıldığı görülmektedir (Alanazi vd., 2021; Barros García Imhof, 2020; Xue vd., 2024). Bu uygulama pratik bir uygulama olmasına karşın bu araştırmada çevrimiçi toplanacak verilerde bu uygulama kullanılmamıştır. Katılımcıların hepsinin ulaşım sağlayabilmesi amacıyla ücretsiz ve kolay ulaşılabilir olan Google Meet uygulaması tercih edilmiştir. Bu araştırmada çevrimiçi katılımcılarla Google Meet uygulaması üzerinden 25-30 dakikalık görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde ekran, Q dizgesi ve maddelerin rahat görülmesi amacıyla ikiye bölünmüş ve araştırmaya katılan gönüllünün istediği yerlere araştırmacı tarafından maddeler yerleştirilmiştir. Yüz yüze toplanan verilerde ise maddeler kartlar halinde yerleştirilmiştir.

Q ifadelerinin Q dizgesine yerleştirilmesinin ardından katılımcılara Q ifadelerini -3 ve +3 sütununa neden koyduklarına dair soru yöneltilmiştir. Verilen cevapların not alınması için katılımcılardan izin alınmıştır. Ardından verilen cevaplar görüşmeler sırasında not alınmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Analiz öncesinde katılımcılardan elde edilen veriler Word dosyası üzerinde bir araya getirilmiş ve ardından katılımcılar K1, K2, K3 gibi kod isimle isimlendirilmiştir. Katılımcıların isimleri görüşme sıralarına göre isimlendirilmiştir.

Verilerin analizinde PQ Method ve KenQ Analysis uygulaması birlikte kullanılmıştır. Faktör sayısının belirlenmesi amacıyla Temel Bileşenler Analizi yapılmıştır.

PQ Method ve KenQ Analysis uygulamaları için analizlerde anlamlılık düzeyi .01 olarak alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Çevrimiçi romantik ilişki yaşayan kadınların zorbalığa bakış açısını inceleyen bu araştırmada katılımcıların çevrimiçi romantik ilişkilerde görülen zorbalık hakkındaki görüşleri araştırılmıştır. Bu kapsamda araştırma soruları paralelinde elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

4.1. Çevrimiçi Romantik İlişkilerde Zorbalık Konusunda Kadınların Görüşlerinin Toplandığı Faktörler ile İlgili Bulgular

Faktör analizine temel bileşenler analizi ile başlanmıştır. Bu analiz sonucunda Q metodoloji için standart olan sekiz faktörlü yapı elde edilmiştir. Sekiz faktör için elde edilen öz değerler bulunmuştur. Faktör sayısına karar vermek yapılan bu analizin sonucunda oluşan elde edilen Döndürülmemiş Faktör Yükleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 3’te temel bileşen analizi sonucunda ortaya çıkan döndürülmemiş faktör yükleri yer almaktadır. Q metodolojide faktör yapısının anlamlı olup olmadığı birçok yöntem ile açıklanabilir. Özdeğer yöntemi (Kaiser, 1960), Scree Plot yöntemi (Cattel, 1966), Kaiser-Meyer-Olkin Ölçütü (Kaiser, 1974), Humprey Kuralı (Brown, 1980) bu yöntemlerden bazılarıdır. Bu araştırmada öncelikle özdeğer yöntemine başvurulmuştur. Özdeğer yöntemi, faktörün özdeğerinin 1’den büyük olması durumunda kabul edilebilir olduğunu söylemektedir.

Tablo 3

Döndürülmemiş faktör yükleri

Katılımcı	Faktör1	Faktör2	Faktör3	Faktör4	Faktör5	Faktör6	Faktör7	Faktör8
K1	0,674*	-0,491	-0,159	0,186	0,202	0,243	0,221	-0,117
K2	0,544*	0,600*	-0,24	0,002	-0,178	0,077	-0,135	0,023
K3	0,846*	0,171	0,327	-0,089	0,032	-0,078	0,253	0,005

Tablo 3'ün devamı

K4	0,695*	-0,013	0,415	-0,422	0,099	-0,189	0,224	-0,044
K5	0,512	0,558*	-0,072	-0,123	-0,262	0,154	0,131	-0,242
K6	0,806*	-0,169	-0,077	0,023	-0,132	0,145	-0,290	-0,211
K7	0,655*	-0,069	0,399	0,239	-0,338	-0,132	0,028	-0,212
K8	0,682*	0,391	-0,354	-0,144	-0,003	0,067	-0,036	0,401
K9	0,846*	0,171	0,327	-0,089	0,032	-0,078	0,253	0,005
K10	0,552*	0,477	-0,379	0,085	0,0708	-0,1297	-0,131	-0,337
K11	0,765*	-0,092	-0,366	-0,077	-0,062	0,330	0,088	0,021
K12	0,645*	0,175	0,093	0,217	0,607*	-0,024	-0,205	0,074
K13	0,543*	0,376	0,506	0,029	0,093	0,255	0,194	-0,113
K14	0,522	0,661*	-0,176	-0,109	-0,151	0,005	0,040	0,308
K15	0,798*	0,293	-0,047	-0,069	0,366	0,162	-0,053	-0,140
K16	0,594*	0,231	0,039	0,535	-0,202	0,375	-0,013	0,228
K17	0,847*	-0,11	-0,152	0,026	-0,104	0,124	-0,023	0,021
K18	0,675*	-0,146	-0,484	-0,217	0,310	-0,109	0,010	-0,091
K19	0,734*	-0,227	0,059	-0,477	-0,099	0,117	0,011	0,146
K20	0,743*	0,318	-0,275	0,076	0,346	-0,037	-0,179	-0,095
K21	0,686*	0,131	0,501	0,216	-0,062	0,066	-0,264	0,138
K22	0,131	0,035	-0,321	0,670*	0,142	-0,301	0,413	0,215
K23	0,742*	-0,299	0,191	0,445	-0,089	0,144	0,181	-0,054
K24	0,803*	0,176	0,124	0,110	-0,132	-0,221	-0,338	-0,078

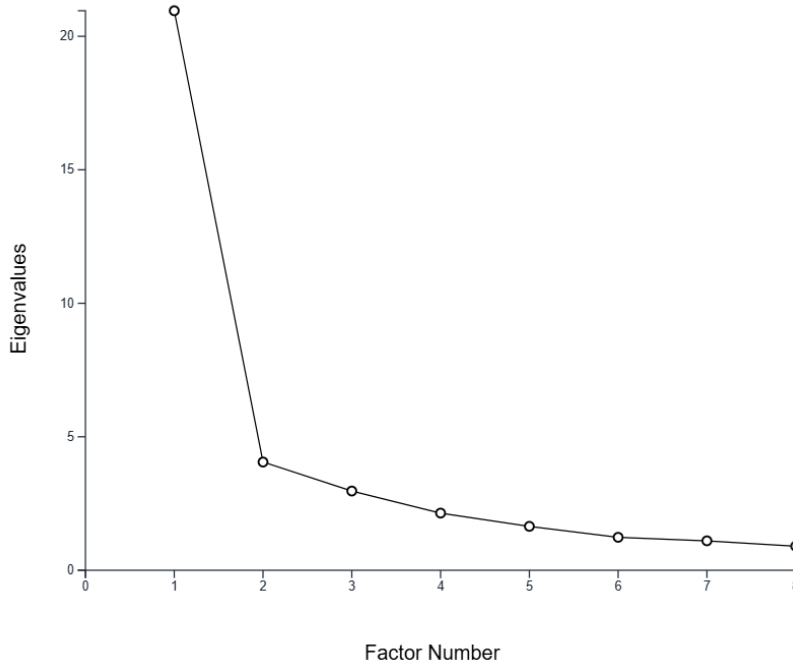
Tablo 3'ün devamı

K25	0,632*	-0,615*	0,022	0,202	-0,095	-0,073	-0,082	-0,104
K26	0,223	0,138	0,664*	-0,050	0,443	0,227	-0,147	0,009
K27	0,762*	0,368	0,095	-0,100	-0,161	-0,090	0,284	-0,078
K28	0,707*	-0,486	-0,098	-0,060	0,200	-0,010	0,013	0,116
K29	0,576*	0,412	-0,151	0,324	0,151	-0,292	0,060	-0,049
K30	0,891*	-0,07	-0,013	0,153	-0,152	-0,168	-0,152	0,094
K31	0,810*	-0,280	0,081	0,068	-0,220	0,003	-0,229	0,092
K32	0,871*	0,0845	-0,033	-0,055	-0,127	-0,327	0,004	-0,109
K33	0,780*	-0,104	-0,378	-0,172	0,013	0,324	0,138	-0,068
K34	0,866*	-0,103	0,244	0,182	-0,011	0,063	0,037	-0,013
K35	0,838*	-0,000	0,154	-0,411	0,021	-0,19	0,008	0,116
K36	0,756*	-0,525	-0,001	0,030	0,229	-0,105	0,022	0,064
K37	0,922*	-0,114	-0,035	-0,080	-0,039	-0,046	0,012	0,011
K38	0,813*	-0,348	-0,170	-0,114	-0,213	-0,145	-0,057	0,007
K39	0,802*	-0,247	-0,340	-0,04	-0,059	0,096	0,060	-0,107
K40	0,893*	-0,238	0,118	-0,128	0,013	-0,106	-0,068	0,255
Özdeğer	20,958	4,053	2,967	2,141	1,645	1,23	1,103	0,903
Varyans	52	10	7	5	4	3	3	2

*0,01 anlamlılık düzeyinde ($\geq 0,54$) o faktöre yüklenmiş olan Q dizgeleri

Döndürülmemiş faktörlere ilişkin özdeğerler Tablo 3'te görüldüğü gibi, Faktör 1 için 20,958; Faktör 2 için 4,053; Faktör 3 için 2,967; Faktör 4 için 2,141; Faktör 5 için 1,645; Faktör 6 için 1,23; Faktör 7 için 1,103 ve Faktör 8 için 0,903 biçimindedir. Faktör 2'den

sonraki değerlerin 4,05'in altına düştüğü ve birbirine yakın olduğu görölmektedir. Bunu doğrulamak için Şekil 1'de analize ilişkin yığın grafiğine bakılmıştır.

Şekil 1. Temel bileşen analize ilişkin yığın grafiği

Şekil 1 incelendiğinde Faktör 2'den sonraki değerlerin belli bir düzlem üzerinde ilerlediği görölmektedir. Temel bileşenler analizi ve özdeğer incelemesinin ardından nihai faktör sayısının belirlenmesi için Humphrey Kuralına göre faktörler incelenmiştir. Humphrey yöntemi, bir faktör altında yer alan yüklerin, işaretine dikkat etmeden incelenmesidir. Faktörde yer alan en yüksek iki yükün çarpımının, standart hatanın iki katını geçmesi durumunda faktörün kabul edilebilir olduğunu söylemektedir (Brown, 1980). Bu kapsamda bu araştırma için standart hata ($1/\sqrt{Q}$ -setindeki cümle sayısı) .20 olarak hesaplanmıştır. Faktörlerin en yüksek madde yüklerinin incelenmesinin ardından 2 faktör ile devam edilmesi gerektiği görölmüştür.

Q metodoloji yönteminde bir faktörün anlamlı kabul edilip edilmeyeceğine dair kullanılan bir diğer formül ($1/\sqrt{\text{katılımcı sayısı}} \times 2,58$) biçimindedir. İstatistiksel olarak anlamlı faktörleri bulmak amacıyla bu formül kullanılmaktadır (Demir ve Kul, 2011). Bu araştırmada katılımcı sayısı 40'tır. Formül sonucunda araştırmanın anlamlılık değerinin 0,54

olduğu görülmektedir. Bu değer dikkate alınarak anlamlılık değerleri belirlenen biçimiyle Tablo 4'te katılımcıların faktörlere göre dağılımı görülmektedir.

Tablo 4

Katılımcıların faktörlere göre dağılımı

Katılımcılar	Faktör 1	Faktör 2
K36	0,9181*	0,0673
K25	0,8788*	-0,0805
K28	0,8563*	0,0669
K38	0,8518*	0,2406
K40	0,8444*	0,3772
K1	0,8329*	0,0423
K31	0,8061*	0,2918
K37	0,7886*	0,4915
K39	0,7798*	0,3121
K23	0,7651*	0,2341
K34	0,7387*	0,4647
K30	0,7372*	0,5065
K6	0,7336*	0,375
K17	0,7279*	0,4476
K19	0,7141*	0,285
K33	0,6727*	0,4094
K11	0,6533*	0,4093

Tablo 4'ün devamı

K35	0,6516*	0,5269
K18	0,617*	0,3113
K7	0,5537*	0,3584
K4	0,5486*	0,4269
K14	-0,0097	0,8429*
K2	0,0457	0,8098*
K27	0,3609	0,7661*
K5	0,0474	0,7567*
K8	0,2841	0,7338*
K15	0,4363	0,7302*
K10	0,1287	0,7187*
K20	0,3778	0,7152*
K29	0,189	0,6831*
K24	0,5134	0,6426*
K13	0,186	0,6347*
K16	0,3167	0,5544*
K12	0,3911	0,5428*
K21	0,4511	0,5343*
K32	0,6239*	0,6136*
K3	0,55*	0,6655*
K9	0,55*	0,6655*

Tablo 4'ün devamı

K26	0,0869	0,2481
K22	0,0798	0,11
Açıklanan Varyans	36	27

*0,05 anlamlılık düzeyinde ($\geq 0,54$) o faktöre yüklenmiş olan Q dizgeleri

Tablo 4'te Katılımcı 32, Katılımcı 3 ve Katılımcı 9'un iki faktör altında da yer aldığı; Katılımcı 26 ve Katılımcı 22'nin 0,54 anlamlılık değerinin altında kalan iki katılımcı olduğu, görülmektedir. Bu sebeple bu beş katılımcı analize dahil edilmemiştir. Bu durumda Faktör 1 altında 21 ve Faktör 2 altında 14 kişinin bulunduğu görülmektedir. Analiz sonucunda, Faktör 1'in %36 ve Faktör 2'nin %27 oranında açıklanan varyansa sahip olduğu görülmektedir.

4.2. Faktörlerin Anlamları

Çevrimiçi romantik ilişki yaşayan kadınlar için hangi davranışların önemli olduğunun ortaya konması amacıyla Q ifadelerinin her faktör için Z puanları incelenmiştir. Faktörlere sırasıyla Tehdit ve Şantaj (Faktör 1) ile Cinsel Zorbalık (Faktör 2) ismi verilmiştir. Faktörlerin altında yer alan katılımcıların uç değerlerdeki ifadeleri seçme nedenleri ait oldukları faktörün içerisinde sunulmuştur.

4.2.1. Faktör 1: Tehdit ve Şantaj

Döndürülmemiş faktör yüklerine bakıldığında (Tablo 3), Faktör 1'in özdeğerinin 20,95 olduğu ve bu çalışmada varyansın %36'sını açıkladığı anlaşılmaktadır. Tablo 5'te Faktör 1: Tehdit ve Şantaj için Q ifadelerinin Z puanları ve bu ifadelerinin dizge sıralamaları yer almaktadır.

Tablo 5

Faktör 1: Tehdit ve Şantaj için madde önem sıralaması ve Z puanları

No	Q İfadeleri	Z	Sıralama
5	Yaptığım paylaşımları (cinsel içerikli fotoğraflar ve mesajları) yayma tehdidinde bulunması	1,793	3
20	Fotoğraflarım ile şantaj yapması	1,555	3
19	Yapay zekâ gibi yollarla sahte fotoğraflarımı yapması ve yayması	1,275	2
Tablo 5'in devamı			
13	Sahte kimlik ile beni kandırması	1,155	2
3	Bana iftira atması	0,982	2
12	Paylaştığım bilgileri aleyhime kullanması	0,963	1
14	Aşağılayıcı ifadeler (Sen kadın değilsin, korkak vb.) kullanması	0,484	1
8	Sürekli suçlayıcı dil kullanması	0,44	1
18	Kişilik özelliklerim ile alay etmesi	0,439	1
4	Fiziksel görünümümle (saçım, boyum, kilom gibi) dalga geçmesi	0,176	0
23	Bir sebebi olmadan ortadan kaybolması	0,071	0
2	İsteğim dışında cinsel içerikli konuşmalar yapması	-0,028	0
7	Siber seks (çevrimiçi cinsel aktivite) için ısrarcı olması	-0,151	0
1	Giydiğim kıyafetlere karışması	-0,204	0

Tablo 5'in devamı

Tablo 5'te ifadelerinde	Q				
5. Maddenin	6	Onayım dışında benimle pornografik içerikli paylaşımlarda bulunması	-0,304	-1	
	22	Çalışma hayatımdaki davranışlarıma karışması	-0,409	-1	
	16	Aile ve arkadaşlarımla zaman geçirmeme karışması	-0,697	-1	
	21	Küsmesi ve konuşmaması	-0,731	-1	
	15	Sosyal medya paylaşımlarıma karışması	-0,989	-2	
	17	Sanal ortamda sürekli takip etmesi	-1,246	-2	
	9	Duygu sömürüsü yapması	-1,451	-2	
	10	Sosyal medyadan beni engellemesi	-1,528	-3	
	11	Kişisel şifrelerimi bilmek istemesi	-1,596	-3	

(Paylaşımlarımı -cinsel içerikli fotoğraflar ve mesajları- yayma tehdidinde bulunması) ve 20. Maddenin (Fotoğraflarım ile şantaj yapması) Faktör 1: Tehdit ve Şantaj faktöründe yer alan katılımcılar için en önemli madde olduğu görülmektedir. Faktör 1: Tehdit ve Şantaj altına yer alan katılımcılar için son sırada öneme sahip olan maddenin ise 10. Madde (Sosyal medyadan beni engellemesi) ve 11. Maddenin (Kişisel şifrelerimi bilmek istemesi) olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmaya katılan katılımcılar için 13. Madde (Sahte kimlik ile beni kandırması), 3. Madde (Sahte kimlikle beni kandırması) ve 19. Madde (Yapay zeka gibi yollarla sahte fotoğraflarımı yapması ve yayması), 12. Madde (Paylaştığım bilgileri aleyhime kullanması), 8. Madde (Sürekli suçlayıcı dil kullanması), 14. Madde (Aşağılayıcı ifadeler (Sen kadın değilsin, korkak vb.) kullanması), 18. Maddenin de (Kişilik özelliklerim ile alay etmesi), önemli olduğu görülmektedir.

Bu faktörde yer alan kadınlar için 4. Madde (*Fiziksel görünümümle (saçım, boyum, kilom gibi) dalga geçmesi*), 2. Madde (*İsteğim dışında cinsel içerikli konuşmalar yapması*), 23. Madde (*Bir sebebi olmadan ortadan kaybolması*), 1. Madde (*Giydiğim kıyafetlere karışması*) ve 7. Maddenin (*Siber seks (çevrimiçi cinsel aktivite) için ısrarcı olması*) nötr davranışlar olduğu anlaşılmaktadır.

Katılımcıların önem sırasında negatif tarafa koydukları maddelerin 6. Madde (*Onayım dışında benimle pornografik içerikli paylaşımlarda bulunması*), 22. Madde (*Çalışma hayatımdaki davranışlarıma karışması*), 16. Madde (*Aile ve arkadaşlarımla zaman geçirmeme karışması*), 21. Madde (*Küsmesi ve konuşmaması*), 15. Madde (*Sosyal medya paylaşımlarıma karışması*), 17. Madde (*Sanal ortamda sürekli takip etmesi*) ve 9. Madde (*Duygu sömürüsü yapması*) olduğu görülmektedir.

Tablo 6

Faktör 1: Tehdit ve Şantaj için ayırt edici ifadeler

Q İfadesi	Faktör 1		Faktör 2	
	Q	Z	Q	Z
(20) Fotoğraflarım ile şantaj yapması	3	1,56*	1	0,758
(19) Yapay zekâ gibi yollarla sahte fotoğraflarımı yapması ve yayması	2	1,27*	0	-0,038
(13) Sahte kimlik ile beni kandırması	2	1,16*	1	0,282
(12) Paylaştığım bilgileri aleyhime kullanması	1	0,96*	0	0,181
(8) Sürekli suçlayıcı dil kullanması	1	0,44	0	0,093
(18) Kişilik özelliklerim ile alay etmesi	1	0,44*	-1	-0,503
(23) Bir sebebi olmadan ortadan kaybolması	0	0,07*	-2	-1,186
(2) İsteğim dışında cinsel içerikli konuşmalar yapması	0	-0,03*	2	1,519
(7) Siber seks için ısrarcı olması	0	-0,15*	2	1,443

Tablo 6'nın devamı

(6) Onayım dışında benimle pornografik içerikli paylaşımlarda bulunması	-1	-0,3*	3	1,707
(22) Çalışma hayatımdaki davranışlarıma karışması	-1	-0,41*	-3	-1,517
(16) Aile ve arkadaşlarımla zaman geçirmeme karışması	-1	-0,7	0	-0,263
(21) Küsmesi ve konuşmaması	-1	-0,73*	-3	-1,493
(17) Sanal ortamda sürekli takip etmesi	-2	-1,25*	-1	-0,333
(9) Duygu sömürüsü yapması	-2	-1,45*	-2	-0,981
(11) Kişisel şifrelerimi bilmek istemesi	-3	-1,6*	-1	-0,745

*0,05 anlamlılık düzeyinde ($\geq 0,54$) diğerlerinden ayrılan maddeler

Tehdit ve Şantaj için ayırt edici olan ifadelerin diğer faktörlerdeki Z puanlarıyla karşılaştırması Tablo 6'da verilmiştir. Tablo 6'da on dört maddenin ikinci faktörden ayrıştığı görülmektedir. Bunlardan 20. Madde (*Fotoğraflarım ile şantaj yapması*) ilk faktörde uç değer (3) ve 11. Madde (*Kişisel şifrelerimi bilmek istemesi*) yine ilk faktörde eksi uçtaki değer (-3) olduğu halde, ikinci faktör için bunlar uç değer değildir. Ayrıca 19. Madde (*Yapay zekâ gibi yollarla sahte fotoğraflarımı yapması ve yayması*), 13. Madde (*Sahte kimlik ile beni kandırması*), 12. Madde (*Paylaştığım bilgileri aleyhime kullanması*) 18. Madde (*Kişilik özelliklerim ile alay etmesi*), 23. Madde (*Bir sebebi olmadan ortadan kaybolması*), 2. Madde (*İsteğim dışında cinsel içerikli konuşmalar yapması*), 7. Madde (*Siber seks (çevrimiçi cinsel aktivite) için ısrarcı olması*), 6. Madde (*Onayım dışında benimle pornografik içerikli paylaşımlarda bulunması*), 22. Madde (*Çalışma hayatımdaki davranışlarıma karışması*), 21. Madde (*Küsmesi ve konuşmaması*), 17. Madde (*Sanal ortamda sürekli takip etmesi*), 9. Madde (*Duygu sömürüsü yapması*) maddeleri de anlamlı olarak ikinci faktörden ayrılmaktadır.

Faktör 1: Tehdit ve Şantaj altında yer alan 21 katılımcının Z skorlarına göre +3 ve -3 Q değeri alan 5. Madde, 20. Madde, 10. Madde ve 11. Maddeleri seçme sebeplerine dair yorumlarına bakılmıştır.

5.Maddeyi (*Yaptığım paylaşımları (Cinsel içerikli fotoğraflar ve mesajları) yayma tehdidinde bulunması*) +3 sütununa koyan katılımcılar, bu maddeleri seçme nedenleri şu şekilde açıklamaktadır; **K1:** “Özelimi açmıştım, ona güvenerek yaptığım hareketin sonucunun benim için yıkıcı olması... Ona güvenmiştim. Sevgilimiz en güvendiğimiz kişi olmalıdır. Bunu hiçe sayması çok acı verici.”, **K28:** “Güvendiğim kişinin bunu yapması çok yıpratıcı olur. Zaten büyük bir güven sorunu var, bunu tetikler. Kimseye güvenemem...”, **K31:** “İşin içine fotoğraf girince kişinin savunmasız kaldığını düşünüyorum. Benim gönderdiğim olsa da uygulamadan yapsa da çok çirkin. Bu beni çok kötü hissettirir. Çevreme ne diyeceğim? Kendimi nasıl savunacağım? Başa çıkamam bunlarla.”, **K32:** “Yolladığım resimleri mesajları yayma tehdidinde de kendimi kullanılmış ya da kullanılıyor hissedirim. Güvendir ana temel. Bu ilişkinin bir temeli yok demek oluyor.”

20.Maddeyi (*Fotoğraflarım ile şantaj yapması*) +3 sütununa koyan katılımcılar, bu maddeleri seçme nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır; **K11:** “Yıpratıcı bir süreç, ilişki içinde güven olmalı bunlar varsa güven yoktur zaten hiç olmamıştır”, **K23:** “Bu durumla karşılaştırmak beni çok korkutuyor. Bunlarla nasıl başa çıkarım bilmiyorum. Ailem veya arkadaşlarıma bunu açıklayabilirim. Ama sosyal medyada kendimi ifade edemem. Sosyal medyada her şey çok hızlı ilerliyor. Bu beni çok yıpratır.”, **K17:** “Fotoğraflarım ile şantaj konusundan emin olamadım aslında. Çünkü ailem her şeyi bilir, anneme her şeyi söylerim ama yine de sosyal medya çok acımasız. Kendimi yıpratabilirim. Güvensiz olurum herkese karşı. Sadece ilişkiyi değil hayatımı da etkiler.”

10. Madde (*Sosyal medyadan beni engellemesi*) -3 sütununa koyan katılımcılar, bu durumu zorbalık olarak değerlendirmemektedirler. Katılımcılar bu maddeleri seçme nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır; **K31:** “Sosyal medyadan beni engellerse beni bir dertten kurtarmış olur.”, **K30:** “Kavga edince ben de onu engelliyorum. Normal bence bunlar, zorbalık değil.”, **K17:** “Engelledi mi? Okey... ben de onu engellerim zor değil.”, **K6:** “Sosyal medyaya çok anlam yükleyen biri değilim. Bu sebeple sosyal medyadan beni engelleyebilir. Benim hayatımda merkez sosyal medya değil. Engellesin, ne olacak?”

11. Maddeyi (*Kişisel şifrelerimi bilmek istemesi*) -3 sütununa koyan katılımcılar, bu durumu zorbalık olarak değerlendirmemektedirler. Katılımcılar bu maddeleri seçme nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır; **K31**: “Şifrelerimi bilmek isteyebilir, ben de verebilirim, gizlediğim bir şey yok.”, **K30**: “Bana bunlar normal geldi. Onun bende benim onda şifrem olabilir.”, **K28**: “Şifrelerimi bilmek isteyebilir. Vermem. Sorun değil bu sebeple.”, **K23**: “Diğer maddeler arasında beni en az etkileyecek şeyler bu maddeler. Şifremi isteyebilir. Ben de isteyebilirim. Önceki ilişkimde de yapmışlığım var, şifremi de verdim. Şifresini de istedim. Normal geldi.”, **K1**: “Şifrelerimi bilmek isteyebilir, ben de onunkini bilmek isterim çünkü. Zorbalık olarak değerlendiremedim.”

Tehdit ve Şantaj faktörü altında yer alan katılımcıların +3 sütununa yerleştirdiği maddeler için genel görüşünün güven ve korkuyla ilişkili olduğu görülmektedir. Bu katılımcıların ilişki içindeki güveninin sarsılmasının ve sosyal medyadaki acımasızlıkla başa çıkmakta zorlanacakları görüşünün dikkat çektiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların -3 sütununa yerleştirdikleri maddeleri zorbalık olarak görmemelerinin sebepleri ise sosyal medyadan engellenmenin hayatlarında bir değişikliğe sebep olmaması ile şifre isteme konusunda kendilerinin de bu davranışlara karşılık aynı davranışı yapabileceğini belirtmesi olarak ifade edilmiştir. Hatta şifre istemenin ötesine giderek **K1** telefonundaki konum uygulamasının sevgilisinde ve kendisinde açık olduğunu, böylece sevgilisinin ne yaptığını ve nerede olduğunu izleyebildiğini, aynı şekilde sevgilisinin de kendisinin ne yaptığını ve nerede olduğunu izleyebildiğini belirtmiştir. Konum paylaşım uygulamalarının ilişkileri için normal olduğunu eklemiştir.

4.2.2. Faktör 2: Cinsel Zorbalık

Döndürülmemiş faktör yüklerine bakıldığında (Tablo 3), Faktör 2'nin özdeğerinin 4,05 olduğu ve bu çalışmada varyansın %27'sini açıkladığı anlaşılmaktadır. Faktör 2: Cinsel Zorbalık yer alan 14 katılımcı için hangi davranışların önemli olduğunun ortaya konması amacıyla Q ifadeleri ve Z puanları ortaya konmuştur.

Tablo 7'de Faktör 2: Cinsel Zorbalık için Q ifadelerinin Z puanları ve bu ifadelerinin dizge sıralamaları yer almaktadır.

Tablo 7

Faktör 2: Cinsel Zorbalık için madde önem sıralaması ve Z puanları

No	Q İfadeleri	Z	Sıralama
5	Yaptığım paylaşımları (cinsel içerikli fotoğraflar ve mesajları) yayma tehdidinde bulunması	1,711	3
6	Onayım dışında benimle pornografik içerikli paylaşımlarda bulunması	1,707	3
2	İsteğim dışında cinsel içerikli konuşmalar yapması	1,519	2
7	Siber seks (çevrimiçi cinsel aktivite) için ısrarcı olması	1,443	2
3	Bana iftira atması	0,834	2
20	Fotoğraflarım ile şantaj yapması	0,758	1
14	Aşağılayıcı ifadeler (Sen kadın değilsin, korkak vb.) kullanması	0,402	1
13	Sahte kimlik ile beni kandırması	0,282	1
4	Fiziksel görünümümle (saçım, boyum, kilom gibi) dalga geçmesi	0,188	1
12	Paylaştığım bilgileri aleyhime kullanması	0,181	0
8	Sürekli suçlayıcı dil kullanması	0,093	0

Tablo 7'nin devamı

1	Giydiğim kıyafetlere karışması	-0,032	0
19	Yapay zekâ gibi yollarla sahte fotoğraflarımı yapması ve yayması	-0,038	0
16	Aile ve arkadaşlarımla zaman geçirmeme karışması	-0,263	0
17	Sanal ortamda sürekli takip etmesi	-0,333	-1
18	Kişilik özelliklerim ile alay etmesi	-0,503	-1
15	Sosyal medya paylaşımlarıma karışması	-0,67	-1
11	Kişisel şifrelerimi bilmek istemesi	-0,745	-1
9	Duygu sömürüsü yapması	-0,981	-2
23	Bir sebebi olmadan ortadan kaybolması	-1,186	-2
10	Sosyal medyadan beni engellemesi	-1,358	-2
21	Küsmesi ve konuşmaması	-1,493	-3
22	Çalışma hayatımdaki davranışlarıma karışması	-1,517	-3

*0,05 anlamlılık düzeyinde ($\geq 0,54$) o faktöre yüklenmiş olan Q dizgeleri

Tablo 7’de görüldüğü üzere Cinsel Zorbalık olarak adlandırılan Faktör 2’de yer alan katılımcılar için 5. Maddenin (*Yaptığım paylaşımları yayma tehdidinde bulunması*) ve 6. Maddenin (*Onayım dışında benimle pornografik içerikli paylaşımlarda bulunması*) en önemli iki madde olduğu görülmektedir. 21. Maddenin (*Küsmesi ve konuşmaması*) ve 22. Maddenin (*Çalışma hayatımdaki davranışlarıma karışması*) ise katılımcılar için önem sırasında en sonda yer aldığı görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcılar içinde Faktör 2 altında yer alan katılımcılar için önemli olan diğer maddelerin sırasıyla 2. Madde (*İsteğim dışında cinsel içerikli konuşmalar yapması*), 7. Madde (*Siber seks (çevrimiçi cinsel aktivite) için ısrarcı olması*), 3. Madde (*Bana iftira atması*), 14. Madde (*Aşağılayıcı ifadeler (Sen kadın değilsin, korkak vb.) kullanması*), 20. Madde (*Fotoğraflarım ile şantaj yapması*), 13. Madde (*Sahte kimlik ile beni kandırması*) ve 4. Madde (*Fiziksel görünümümle (saçım, boyum, kilom gibi) dalga geçmesi*) olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan ve Faktör 2 altında yer alan katılımcılar için 8. Madde (*Sürekli suçlayıcı dil kullanması*), 19. Madde (*Yapay zeka gibi yollarla sahte fotoğraflarımı yapması ve yayması*), 1. Madde (*Giydiğim kıyafetlere karışması*), 12. Madde (*Paylaştığım bilgileri aleyhime kullanması*) ve 16. Maddenin (*Aile ve arkadaşlarımla zaman geçirmeme karışması*) nötr kaldıkları maddeler olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan katılımcıların önem sırasında son sıralara koydukları maddelerin 18. Madde (*Kişilik özelliklerim ile alay etmesi*), 15. Madde (*Sosyal medya paylaşımlarıma karışması*), 11. Madde (*Kişisel şifrelerimi bilmek istemesi*), 17. Madde (*Sanal ortamda sürekli takip etmesi*), 9. Madde (*Duygu sömürüsü yapması*), 23. Madde (*Bir sebebi olmadan ortadan kaybolması*) ve 10. Madde (*Sosyal medyadan beni engellemesi*) olduğu görülmektedir.

Tablo 8’de Faktör 2: Cinsel Zorbalık altında yer alan katılımcılar için ayırt edici maddeler görülmektedir.

Tablo 8

Faktör 2: Cinsel Zorbalık için ayırt edici ifadeler

Q İfadesi	Faktör 1		Faktör 2	
	Q	Z	Q	Z
(6) Onayım dışında benimle pornografik içerikli paylaşımlarda bulunması	-1	-0,3	3	1,71*
(2) İsteğim dışında cinsel içerikli konuşmalar yapması	0	-0,03	2	1,52*
(7) Siber seks için ısrarcı olması	0	-0,15	2	1,44*
(20) Fotoğraflarım ile şantaj yapması	3	1,56	1	0,76*
(13) Sahte kimlik ile beni kandırması	2	1,16	1	0,28*
(12) Paylaştığım bilgileri aleyhime kullanması	1	0,96	0	0,18*
(8) Sürekli suçlayıcı dil kullanması	1	0,44	0	0,09
(19) Yapay zekâ gibi yollarla sahte fotoğraflarımı yapması ve yayması	2	1,27	0	-0,04*
(16) Aile ve arkadaşlarımla zaman geçirmeme karışması	-1	-0,7	0	-0,26
(17) Sanal ortamda sürekli takip etmesi	-2	-1,25	-1	-0,33*
(18) Kişilik özelliklerim ile alay etmesi	1	0,44	-1	-0,5*
(11) Kişisel şifrelerimi bilmek istemesi	-3	-1,6	-1	-0,75*
(9) Duygu sömürüsü yapması	-2	-1,45	-2	-0,98*
(23) Bir sebebi olmadan ortadan kaybolması	0	0,07	-2	-1,19*
(21) Küsmesi ve konuşmaması	-1	-0,73	-3	-1,49*

Tablo 8'in devamı

(22) Çalışma hayatımdaki davranışlarıma karışması	-1	-0,41	-3	-1,52*
---	----	-------	----	---------------

*0,05 anlamlılık düzeyinde ($\geq 0,54$) diğerlerinden ayrılan maddeler

Tablo 8'de görüldüğü üzere Faktör 2: Cinsel Zorbalık için ayırt edici 14 madde bulunmaktadır. Bu maddelerden uç değer (+3) olarak 6. Madde (*Onayım dışında benimle pornografik içerikli paylaşımlarda bulunması*) ve diğer uçta da (-3) 22. Madde (*Çalışma hayatımdaki davranışlarıma karışması*) ve 21. Madde (*Küsmesi ve konuşmaması*), yer almaktadır.

Ayrıca şu maddeler de ayırt edicidir: 2. Madde (*İsteğim dışında cinsel içerikli konuşmalar yapması*), 7. Madde (*Siber seks için ısrarcı olması*), 20. Madde (*Fotoğraflarım ile şantaj yapması*), 13. Madde (*Sahte kimlik ile beni kandırması*), 12. Madde (*Paylaştığım bilgileri aleyhine kullanması*), 19. Madde (*Yapay zeka gibi yollarla sahte fotoğraflarımı yapması ve yayması*), 17. Madde (*Sanal ortamda sürekli takip etmesi*), 18. Madde (*Kişilik özelliklerim ile alay etmesi*), 11. Madde (*Kişisel şifrelerimi bilmek istemesi*), 9. Madde (*Duygu sömürüsü yapması*), 23. Madde (*Bir sebebi olmadan ortadan kaybolması*).

Faktör 2: Cinsel Zorbalık altında yer alan 14 katılımcının Z skorlarına göre +3 ve -3 Q değeri alan 6. Madde, 20. Madde ve 21. Maddeleri seçme sebeplerine dair yorumlarına bakılmıştır.

Bu faktörde 6. Maddeyi (*Onayım dışında benimle pornografik içerikli paylaşımlarda bulunması*) +3 sütununa koyan katılımcılar, bu maddeleri seçme nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır; **K27**: “Cinsiyetçi gibi görünmek istemem ama bence bunun sebebi benim kadın olmam.”, **K29**: “Bence tüm maddeler çok ağır. Ama sosyal medyada şöyle bir algı var. Sen o an cinsellikle ilgili bir şeyler yaşadın partnerinle ve bitti... Ama bu konuda seni tehdit etmeye, baskı yapmaya devam ettiyse bu yaşanabilecek en büyük zorbalık... Toplumun bakışları ve düşünceleri rahatsız edici oluyor bu gibi konularda.”, **K22**: “Karşımdakinin bana yaptıklarını engelleyemem. Bu sebeple onayım dışında yaptığı her hareket beni rahatsız eder. Ve bu da benim elimde değil. Elimde olmayan müdahale edemeyeceğim şeyler beni aşırı rahatsız eder.”, **K16**: “Cinsellik ile ilgili her şeye evlenmeden önce karşıyım. Bu

sebeple bu tarz paylaşımlar beni rahatsız eder. Bu tarz davranışları yapanlar beni yok sayıyor ve bana saygı göstermiyor demektir.”

Katılımcılar 22. Maddeyi (*Çalışma hayatındaki davranışlarıma karışması*) -3 sütununa seçme nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır; **K10:** “*Çalışma hayatım onu çok ilgilendiren bir konu değil. Görmezden gelebilirim olumlu yaklaşabilirim ya da umurunda olmaz. Ben sınırimi koyduktan sonra istediği kadar karıştığını düşünsün.*”, **K14:** “*Bu davranışlar da evet zorbalık önemli zorbalıklar ama benim umurunda olmaz. İstese de benim çalışmamı engelleyemez.*”, **K20:** “*Çalışma hayatıma karışamaz ama yine de karışmayı deneyebilir.*”, **K29:** “*Aslında bunlar da tabii ki önemsiz değil. Fakat bir erkek arkadaşımın çalışma hayatıma karışmasının sebebi ne olabilir? Belki benim görmediğim bir şeyi görmüş olabilir. Ama belki de haklıdır. Bu tarz bir durum yaşadım. Belki farklı bir bakış açısı vardır. Yörüngemizdeki herkes biz gibi düşünmez. Bu sebeple çalışma hayatıma karışması maddesini -3’e koydum.*”

İkinci olarak 21. Maddeyi (*Küsmesi ve konuşmaması*) -3 sütununa koyan katılımcılar, bu maddeyi de zorbalık olarak görmemektedirler ve bu durumu seçme nedenlerini şu şekilde açıklamaktadır; **K2:** “*Kavga gibi durumlarda eğer konuşarak düzeltilmiyorsa, küsebilir, bir şeyler olmuyor demektir. Ayrılmak en doğrusudur.*”, **K5:** “*Manasız hareketler gibi geliyor bir yandan. Bir yandan karşıımızdaki kişiye böyle bir özgürlük tanınabilir gibi de. İlişki içinde alan bırakmak olarak düşündüm olumsuz gelmedi.*”, **K14:** “*Küsmesi ve konuşmaması da benim için çok önemli değil. Eğer bu davranışları abartırsa veya uzatırsa ayrılırız. Çok da önemli değil.*”

Faktör 2: Cinsel Zorbalık altında yer alan katılımcıların zorbalık olarak gördüğü maddelerin daha çok cinsellik üzerine olduğu (6. *Onayım dışında benimle pornografik içerikli paylaşımlarda bulunması*, 2. *İsteğim dışında cinsel içerikli konuşmalar yapması*, 7. *Siber seks için ısrarcı olması gibi*) görülmektedir. Bu ifadelere bakıldığında, kişisel alan ihlali içermesi ve güven zedelemesi konularının önemli olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcıların -3 sütununa koyduğu maddelerin ise partnerinin ona küsmesi, konuşmaması ve çalışma hayatına karışılmasıdır. Partnerin küsmesi normal karşılanmakta, çalışma hayatına partnerin karışmasının ise engellenebileceği düşüncesi kabul görmektedir.

4.3. Faktörler Arasındaki İlişkiler

Çalışma kapsamında elde edilen faktörlerin değerlendirilmesinin ardından faktörlerin kendi aralarındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla faktörler arası korelasyona bakılmıştır (Tablo 9).

Tablo 9

Faktörler arası ilişkilere dair tablo

	Faktör 1	Faktör 2
Faktör 1	1	
Faktör 2	0,5621	1

Faktörler arası korelasyona bakılarak faktörler arası benzerlik oranı incelenmiştir. Faktör 1 ve Faktör 2'nün (0,56) anlamlılık değeri olan 0.54'ün üstünde kaldığı görülmüştür. Watts ve Stenner (2012), faktörler arası korelasyonun 0,50 üzerinde olmasının katılımcıların belirli ölçüde benzerlik taşıdığını ve bu durumun faktörlerin sunduğu bakış açıları arasında belirgin bir ayrışmayı da yansıttığını ifade etmektedir.

4.4. Katılımcıların Ortak Fikirleri

Katılımcıların ortak fikirlerini, bir diğer deyişle görüş birliği ifadelerini, faktör çiftleri arasında bir fark yaratmayan ve katılımcıların genel bakış açılarını yansıtan ifadelerden izlemek mümkündür. Faktörler arasındaki görüş birliği bildiren ifadeler Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

Faktörler arası fikir birliği

Q İfadesi	Faktör 1		Faktör 2	
	Q	Z	Q	Z
(5) Yaptığım paylaşımları yayma tehdidinde bulunması	3	1,793	3	1,711
(3) Bana iftira atması	2	0,982	2	0,834
(14) Aşağılayıcı ifadeler (Sen kadın değilsin, korkak vb.) kullanması	1	0,484	1	0,402
(1) Giydiğim kıyafetlere karışması	0	-0,204	0	-0,032
(4) Fiziksel görünümümle (saçım, boyum, kilom gibi) dalga geçmesi	0	0,176	1	0,188
(8) Sürekli suçlayıcı dil kullanması	1	0,44	0	0,09
(10) Sosyal medyadan beni engellemesi	-3	-1,528	-2	-1,358
(15) Sosyal medya paylaşımlarıma karışması	-2	-0,989	-1	-0,67
(16) Aile ve arkadaşlarımla zaman geçirmeme karışması	-1	-0,7	0	-0,26

Tablo 10'da da görüldüğü üzere faktörler arası birlik sağlayan dört madde (5, 3, 14 ve 1) bulunmaktadır. Bu maddeler iki faktör için de aynı değeri almıştır. Madde 4, 8, 10, 15 ve 16 ise iki faktörde bire bir aynı değeri almamakla birlikte uzlaşıya oldukça yakın olan ve ortak görüşleri yansıtan maddelerdir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde araştırma bulguları çerçevesinde gerçekleştirilen tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma

Bu kısım bulgulara ortaya konan ve çalışmanın araştırma sorularını içeren çevrimiçi romantik ilişki yaşayan kadınların zorbalığa bakış açılarının kaç faktör altında toplandığı, görüşlerinin toplandığı faktörlerin ne anlama geldiği, faktörler arasındaki ilişkilerin neler olduğu ve katılımcıların ortak fikirlerine ilişkin yorumlarına dair tartışma ve yorumları içermektedir.

5.1.1. Çevrimiçi Romantik İlişkilerde Zorbalık Konusunda Kadınların Görüşlerinin Toplandığı Faktörler ile İlgili Tartışma ve Yorum

Çevrimiçi romantik ilişki yaşayan ya da yaşamış kadınların zorbalık davranışına bakış açılarının ortaya konmasının hedeflendiği bu çalışmada birinci araştırma sorusu kapsamında katılımcıların zorbalık davranışına dair düşüncelerinin kaç faktör altında toplandığı incelenmiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların 21 tanesinin Faktör 1, 14 tanesinin Faktör 2 altında yer aldığı görülmektedir. Araştırmaya katılan katılımcıların 3 tanesinin herhangi bir faktör altında yer almadığı, görüşlerinin herhangi bir faktör altında ifade edilemediği, iki katılımcının ise iki faktörde de yer aldığı görülmektedir.

5.1.2. Faktörlerin Anlamları ile İlgili Tartışma ve Yorum

Faktör 1: Tehdit ve Şantaj

Faktör 1: Tehdit ve Şantaj yer alan katılımcılar için önemli maddelerin içeriklerinin şantaj, tehdit, kandırma ve iftira olduğu görülmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde bu faktör altında yer alan katılımcılar için bu davranışların önemli olduğu görülmektedir. Bu faktör altında yer alan katılımcıların özel hayata ilişkin mahremiyet ihlalini ve onur

zedeleyici ifadeleri çevrimiçi romantik ilişkilerde zorbalık olarak ele aldıkları görülmektedir.

Romantik ilişkilerde tehdit, ilişki istismarı olarak ele alınmaktadır (Bugay ve Çok, 2015). Romantik ilişkilerin günden güne şekil değiştirmesi ve çevrimiçi ortamlarda yaşanmaya başlanması, ilişki içinde görülen Tehdit ve Şantaj davranışını da çevrimiçi ortamlara taşımıştır (Ertop ve Demircioğlu, 2023). Bu yönüyle çevrimiçi Tehdit ve Şantajın siber zorbalık altında ele alındığı görülmektedir (Erdur-Baker, 2013). Siber zorbalık hem mağdur için hem de zorba için yıpratıcı süreçleri barındırmaktadır. Yapılan çalışmalar mağdurların üzüntü, öfke ve intikam gibi olumsuz duyguları yaşadıklarını belirtmektedir (Yaman ve Peker, 2012). Siber zorbaların kimliğini saklama olasılığının bulunması kişilerin kendisini çaresiz hissetmesine sebep olmanın yanı sıra daha tehlikeli hale getirmektedir (Yaman ve Peker, 2012; Aktepe, 2013). Siber zorbalığın tehlikesi gün geçtikçe artmaktadır. Dijital şiddet olarak da adlandırılan bu davranışların ilişkide ciddi sonuçları olabileceği ve hukuki açıdan sonuçları olabileceği vurgulanmaktadır (Payat, 2024).

Yapılan çalışmalar ortaya koymuştur ki şantaj, aşağılama ve kötü muameleye maruz kalanların çoğu kadındır (Dalmaç Polat ve Bayraktar, 2016; Hebert vd., 2016; Hoff ve Mitchell, 2009). Şenyuva ve Yavuz (2024), yaptığı çalışmada erkeklerin, kurban seçimi puanlarının kadınlardan fazla olduğunu ortaya koymuştur. Aynı çalışma karanlık üçlü kişilik özelliklerinin (narsisizm, Makyavelizm ve subklinik psikopati) manipülatif becerileri gelişmiş kişilerde daha fazla görüldüğünü ortaya koymaktadır. Tehdit ve Şantaj davranışının yer aldığı siber zorbalık ile yapılan çalışmalarda da siber zorbalığa daha çok kadınların maruz kaldığı ortaya konmuştur (Yaman ve Sönmez, 2015; Hoff ve Mitchell, 2009; Peker, Eroğlu ve Çitemel, 2012). Akbaba ve Eroğlu (2013), yaptığı çalışmada siber mağduriyetin yalnızca cinsiyet değişkeni ile yordandığını ortaya koymuştur. Kızların erkeklerden daha fazla zorbalığa maruz kaldığını belirten bu çalışmada aynı zamanda ebeveyn eğitim düzeyinin ve İnternet becerilerinin artmasının siber zorbalığı azalttığı ortaya konmuştur. Çinkır ve Kepenekçi (2003) ise erkeklerin ve başarısız öğrencilerin zorbalığı daha fazla yaptığını ortaya koymuştur. Diğer yandan yapılan çalışmalara bakıldığında cinsiyet açısından anlamlı olmamakla birlikte erkeklerin daha fazla mağdur olduğunu söyleyen çalışmalar da bulunmaktadır. Baker ve Kavşut (2007), yaptığı çalışmada siber zorba ve siber kurban olma açısından erkeklerin daha yüksek risk altında olduğunu ortaya koymuştur.

Eroğlu ve arkadaşları (2015), yaptığı çalışmada kızların erkeklerden daha fazla zorbalık yaptığı sonucuna ulaşmıştır. Ayas ve Pişkin (2011) ise yaptığı çalışmada erkeklerin hem daha fazla zorbalık yaptığını hem de daha fazla zorbalığa maruz kaldığını ortaya koymuştur.

Çalışmaya dair önemli olan diğer bir bulgu Faktör 1: Tehdit ve Şantaj altında yer alan katılımcıların görüşmelerinde katılımcıların güven temasına önem vermeleridir. Bu katılımcıların çevrimiçi ilişkilerinde güven ihtiyacına sahip oldukları görülmektedir. Bu faktör altında yer alan katılımcıların genel anlamda görüntülü görüşmeyi tercih ettikleri yapılan görüşmelerde ortaya konmuştur. Modern dünyanın getirisi olan teknoloji birçok fırsat penceresini bizlere sunsa da riskleri de içinde barındırmaktadır. Toplumda her gün kendine yer bulmaya çalışan kadınların günlük yaşamda karşılaştığı zorbalık davranışını çevrimiçi ortamlarda da yaşamaması amacıyla bilinçli bir şekilde teknolojiden yararlanması gerekmektedir.

Diğer yandan değerlendirildiğinde kadınların ilişki içinde istediği en önemli unsurun güven olduğunu söylemek yanlış olmaz. Kadınların ilişki içerisinde partnerine güvenmeden özellikle cinsellik içeren paylaşımlardan kaçınmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Sanal ortamlarda kişiler arası güven düzeyinin yapılan çalışmalarda düşük (Usta, Korkmaz ve Kurt, 2014) veya orta (Karadaş ve Kara, 2020) olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde çalışmaya katılan katılımcıların güven konusunda sorularının olmasının normal olduğu düşünülmektedir. Ayrıca kadınların arkadaşları, ailesi gibi yakın çevresinin değil toplumun düşüncelerine önem verdiği görülmektedir. Kuramsal temelde de belirtildiği gibi erkeklerin toplum içerisinde zorbalık davranışlarının daha kabul edilebilir olduğu ve kadınların bu sebeple yaşadıkları siber zorbalık davranışını saklamayı tercih ettikleri görülmektedir. Siber zorbalık davranışından kaçınmak istenen kadınların İnternette anonim bir kişilik oluşturmalarının ana sebeplerinden birinin toplumsal yargılar olduğu düşünülmektedir. Türk kültüründe kadın ve kadına atfedilen yargıların çalışmanın sonuçları üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Çalışmada elde edilen bir diğer önemli bulgu bu faktörde yer alan katılımcıların - tarafa koydukları davranışlar ile ilgili literatürde yapılan diğer çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmasıdır. Yapılan bu çalışmada katılımcılar “Kişisel şifrelerimi bilmek istemesi” maddesini -3’ koymuşlar ve bu davranışları ilişki içinde zorbalık olarak

değerlendirmediklerini ifade etmişlerdir. Koşan (2023), şifreleri bilme alt teması altında değerlendirilen katılımcıların kendilerine özerk alan sağlamak adına şifrelerini paylaşmadığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda bu alt tema altında yer alan katılımcıların şifre paylaşımını ilişki içinde güven artırıcı bir unsur olarak değerlendirdiği görülmektedir (Koşan, 2023). Ayrıca yapılan çalışmada partneri izlemenin güven artırıcı bir unsur olarak değerlendirildiği görülmektedir. Literatürde çevrimiçi romantik ilişkilerde partnerlerin birbirini çevrimiçi bir şekilde izlemesi ve takip etmesinin güvensizlik ve gizlilik ihlaline yol açacağı düşünülmektedir (Payat, 2024). Bu kapsamda değerlendirildiğinde çalışmanın literatürü farklı bir şekilde ele aldığı görülmektedir.

Faktör 2: Cinsel Zorbalık

Faktör 2: Cinsel Zorbalık faktöründe yer alan katılımcılar için kişinin onayı dışında pornografik içerikli paylaşımlarda bulunması, cinsel içerikli fotoğrafları ve mesajları yayma tehdidi, cinsel içerikli konuşmalar yapılması, çevrimiçi cinsel aktivite için ısrarcı davranması gibi davranışların daha önemli olduğu görülmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde bu çalışmaya katılan ve Faktör 2: Cinsel Zorbalık altında yer alan kadınların önem sırasında cinsel zorbalık davranışını ön plana çıkardığı söylenebilir.

Cinsel zorbalık, cinsellik içeren ifadeler ve davranışların karşı taraf tarafından istemediğinin belirtilmesine rağmen sürekli yinelenmesi, baskı, zorlama ve tacizin söz konusu olduğu zorbalık türüdür (Solmuş, 2005). Yapılan bu çalışmada görülmektedir ki cinsel içerikli konuşmalar yapılması ve ısrarlı davranışlar sergilenmesi davranışları araştırmaya katılan kadınlar için önem arz etmektedir. Literatürde bu durum ile ilgili kadınların en fazla karşılaştığı davranışların bunlar olduğu görülmektedir. Çınkır ve Kepenekçi (2003), yaptığı çalışmada cinsel zorbalık düzeyinin en çok “cinsellik içeren cümleler kurma” ifadesi ile karşılaşıldığını belirtmektedir. Ayas ve Pişkin (2011) yaptığı çalışmada cinsel içerikli rahatsız edici sözler kullanma, cinsel içerikli isimler takma ve fiziksel şakalar yapma maddelerinin küçük yaş grubunda görüldüğünü belirtmektedir.

Cinsel zorbalık davranışlarının ön planda olduğu Faktör 2’nin altında yer alan 14 katılımcı için onayı dışında pornografik içerikli paylaşımlarda bulunması, cinsel içerikli fotoğrafları ve mesajları yayma tehdidi, cinsel içerikli konuşmalar yapılması, çevrimiçi

cinsel aktivite için ısrarcı davranması bileşenlerinin ön planda olduğu görülmektedir. Romantik ilişkiler içerisinde cinsel paylaşımların yapılması normaldir. Bu durum romantik ilişkilerin çevrimiçi ortamlara taşınması ile farklılaşmıştır. Çevrimiçi dünyanın daha kalıcı olması, cinsel zorbalık davranışının da daha etkili olmasına sebep olmaktadır. Çeşitli uygulamaların bu durumu en aza indirmek için farklı stratejileri olduğu görülmektedir. Birçok uygulama süreli resimlerin, süreli mesajların, tek gösterimlik resimlerin ekran resminin alınmasını engellemektedir. Fakat bu durum birçok kullanıcı için geçerli değildir. Her uygulamanın ve her kısıtlamanın açığı çevrimiçi dünyada hızlı bir şekilde bulunmaktadır. Bu durum güvensiz bir çevrimiçi yaşam sürülmesine sebep olmaktadır. Dizman (2023), yaptığı çalışmada katılımcıların büyük bir kısmının cinsel/küfür içerikli mesajların gönderilmesi yoluyla zorbalık davranışına maruz kaldığı ortaya koymuştur. Bu katılımcıların yalnızca rahatsız edici mesajlar almadıkları aynı zamanda cinsel içerikli fotoğrafları yayma tehdidi aldıkları da görülmektedir. Bu zorbalık davranışını yapan kişilerin ise eski partnerleri olduğu görülmektedir (Dizman, 2023).

Çalışmaya dair önemli olan diğer bir bulgu Faktör 2 altında yer alan katılımcıların görüşmelerinde katılımcıların özgürlük temasına önem vermeleridir. Kişisel alan ihlalinin yanı sıra kişinin baskı altında hissetmesine sebep olan cinsel zorbalık, kişinin özgürlüğünü kısıtlamaktadır. Literatürde yapılan çalışmalar elde edilen bulguları desteklemektedir. Gerçek hayattaki ideal ilişki beklentilerinden biri olan bağımsızlık ve özgürlük temasının çevrimiçi ortamlarda da karşılığı olduğu görülmektedir. Partnerin özgürlüğünün kısıtlanmaması ve ilgi alanları, hedeflerine saygı duymanın ilişki içinde bir denge sağlayacağı düşünülmektedir (Payat, 2024).

5.1.3. Faktörler Arasındaki İlişkilere Dair Tartışma ve Yorum

Çalışmanın üçüncü araştırma sorusu kapsamında faktörler arası ilişkiler anlamlılık değeri olan 0.54 baz alınarak incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan analiz sonrasında faktörler arasındaki ilişkinin pozitif yönlü olduğu, ilişkinin 0.56 olduğu görülmektedir. Faktör 1, Tehdit ve Şantaj unsurlarına odaklanırken Faktör 2, cinsel zorbalık unsurlarına odaklanmaktadır. Bu durum Faktör 2'nin daha çok cinsel ifadeleri ve davranışları barındıran siber zorbalık ifadelerine odaklandığını gösterirken Faktör 1'in cinsel veya değil siber zorbalık ifadelerine önem verdiğini göstermektedir.

Alanyazına bakıldığında elde edilen bulguların desteklendiği görülmektedir. Kadınların çevrimiçi ortamlarda sosyal medya şifrelerinin ele geçirilmesi, cinsel/küfür içerikli mesajların atılması, kişisel fotoğraf, video ve bilgilerin yayılması, ısrarlı takip gibi davranışlara maruz kaldıkları görülmektedir (Dizman, 2023). Bu kapsamda değerlendirildiğinde Tehdit ve Şantaj faktörü ile cinsel zorbalık faktörünün birbiri ile ilişkili olması son derece normaldir.

5.1.4. Katılımcıların Ortak Fikirlerine Dair Tartışma ve Yorum

Çalışmanın dördüncü araştırma sorusu kapsamında katılımcıların ortak fikri olup olmadığı incelenmiştir. Yapılan çalışma sonucunda 4 maddenin katılımcılar arasında görüş birliği sağladığı görülmektedir. Bu maddeler sırasıyla “Yaptığım paylaşımları (cinsel içerikli fotoğraflar ve mesajları) yayma tehdidinde bulunması” (5. Madde), “Bana iftira atması” (3. Madde), “Aşağılayıcı ifadeler (Sen kadın değilsin, korkak vb.) kullanması” (14. Madde) ve “Giydiğim kıyafetlere karışması” (1. Madde) maddeleridir.

Yapılan çalışmada kişilerin sosyal destek unsurları olan aile ve arkadaşları ile ilişkilerinin çevrimiçi romantik ilişkilerine etkisinin az ya da hiç olduğunu ortaya koyduğu görülmektedir. Aynı zamanda “Sosyal medya paylaşımlarıma karışması” maddesinin kişiler için düşük düzeyde olduğu ve araştırmaya katılan kişiler için daha az öncelikli olduğu görülmektedir. Alanyazına bakıldığında erkelerin ilişki içinde olduğu partnerine uyguladığı şiddetin bir boyutu olan siber zorbalık sosyal medya hesaplarının kontrol edilmesi, paylaşımlara karışılması, arkadaşlarının takip edilmesi, şifrelerinin istenmesi gibi davranışları içermektedir (Gökkaya vd., 2021). Yapılan çalışmada, çalışmaya katılan kadınlar için bu zorbalık davranışları önem sırasında ortalama bir noktada durmaktadır.

5.2. Sonuç

Bu çalışma, çevrimiçi romantik ilişki yaşamış ya da yaşamakta olan kadınların zorbalık davranışına bakış açılarını sunmayı hedeflemiştir. Yapılan görüşmeler ve elde edilen sonuçların alanyazın ile uyumlu olduğu görülmektedir. Bu çalışma amacı kapsamında diğer çalışmalardan farklı bir yöntem kullanılarak Q metodoloji yöntemi ile yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda çalışmaya katılan 40 kadının iki farklı bakış açısına sahip olduğu görülmektedir. Çalışmanın sonucunda ,54 anlamlılık değerine sahip katılımcıların sırasıyla Tehdit ve Şantaj (Faktör 1) ile cinsel zorbalık (Faktör 2) olmak üzere iki faktör altında toplandığı görülmektedir. Faktör 1 altında 21; Faktör 2 altında 14 kişinin bulunduğu görülmektedir. Faktör 1: Tehdit ve Şantaj faktörünün %36 ve Faktör 2: Cinsel Zorbalık faktörünün %27 oranında araştırmayı açıkladığı görülmektedir.

5.3. Öneriler

Bu bölümde uygulamaya ve gelecekteki çalışmalara yönelik önerilere yer verilmiştir.

5.3.1. Uygulamalara Yönelik Öneriler

1. Sadece kadınların değil erkeklerin de teknolojinin doğru kullanımı konusunda eğitimler alması gerektiği düşünülmektedir. Eğitimin en yaygın verildiği kurum olan üniversitelerde öğretmenler tarafından öğrencilere psikoeğitim programları ve çalışmaların yapılması önerilmektedir. Güvenli bir İnternet ortamı, kadınların güven ihtiyacını karşılamasına yardımcı olacaktır.
2. Kişilerin kendi hak ve özgürlüklerini bilmesi, kadınlara yönelik eğitimlerin artırılması gerektiği düşünülmektedir. Hayır diyebilmenin ve sınır çizebilmenin özellikle de çevrimiçi dünyada normalleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir.
3. Cinsel zorbalığın getirisi olan psikolojik ve sosyal sorunların engellenmesi amacıyla mahremiyet ve farkındalık eğitimlerinin artırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Farkındalık çalışmaları toplumsal düşüncelerin ve kalıp yargıların kırılmasına yardımcı olurken aynı zamanda kadınların özgür bir çevrimiçi yaşam sürmelerine olanak sağlayacağı düşünülmektedir.
4. Güç dengesizliğinin olduğu çevrimiçi ağların cinsel zorbalığa dair görünür ve raporlanabilir olması bu konuda hukuki düzenlemeler yapılmasının gerektiği olduğu

düşünülmektedir. Çevrimiçi ortamların denetimsiz olmasının cinsel zorbalığın çevrimiçi ortamlara da yayılmasına sebep olduğu düşünülmektedir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde önleyici çalışmaların arttırılması ve hayata geçirilmesi önemlidir.

5. Yapay zekanın zorbalık için değil zorbalığı engellemek amacıyla bir araç olarak kullanılması için uygulamalarının ve önlemlerinin arttırılması zorbalığın önlenmesi için gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple önleyici çalışmaların yanı sıra müdahale programlarına da gereksinim vardır.

6. Bilinçsiz teknoloji kullanımı, güç dengesizliğinin de çevrimiçi yaşanmaya başlanması, kişilerin kendilerini ifade edememesi zorbalığın artmasına sebep olmaktadır. Dijital iz eğitimlerinin okullarda verilmesi, toplumsal rollerin erkek üzerine kurulmasının önüne geçilmesi ve bu olgu ile mücadele odaklı programların geliştirilmesi önemli olduğu düşünülmektedir.

7. Bu çalışmanın kuramsal temelini oluşturan Çevrimiçi Disinhibisyon Kuramının faktörlerinin zorbalık için kullanıldığı görülmektedir. Oysaki dissosiyatif hayal gücü, dissosiyatif anonimite, statü ve otoritenin zayıflaması gibi faktörlerin çevrimiçi ilişkilerde zorbalığı engellemek için araç olarak kullanılabileceği görülmektedir. Toplumsal erkek egemen dünyanın çevrimiçi ortamlarda zayıflaması ve aslında herkesin eşit olduğu bir çevrimiçi dünyanın kurulması için yapay zekanın kullanılabileceği düşünülmektedir. Cinsel zorbalık ve siber zorbalığı engellemede kullanılabilecek yapay zeka destekli uygulamaların artması gerekmektedir.

8. Dissosiyatif anonimitenin zorbalığı kolaylaştırmak için değil zorbalığın mağdurları için destek hattı olarak kullanılmasının önemli olduğu görülmektedir. Psikolojik destek hatlarının yaygınlaşması ve desteklenmesi, çevrimiçi psikolojik danışmanlık hizmetlerinin artması ve travma ile mücadele merkezlerinin açılması zorbalığın psikolojik etkilerinin önüne geçilmesinde önemli bir noktaya sahip olacağı düşünülmektedir.

5.3.2. Gelecekteki Araştırmalara Yönelik Öneriler

1. Bu çalışma üniversite öğrencileri örnekleminde gerçekleşmiştir. Gelecekteki çalışmalarda farklı yaş ve meslek gruplarına odaklanılabileceği düşünülmektedir. Sonraki çalışmalarda örneklem içine erkeklerin de dâhil edilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Abudusufuer, K., Yıldırım, O., ve Kumcağız, H. (2022). Siber zorbalık ve siber mağduriyet ile psikopatolojik semptomlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (48), 278–288.
- Agatston, P. W., Limber, S., ve Kowalski, R. M. (2012). *Cyberbullying: Bullying in the digital age*. Wiley-Blackwell.
- Akbaba, S., ve Eroğlu, Y. (2013). İlköğretim öğrencilerinde siber zorbalık ve mağduriyetin yordayıcıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 105–122.
- Akbulut, F., ve Beren, F. (2012). Terörle mücadelede bütüncül yaklaşımın sosyal politika uygulamaları bağlamından algılanması: Suruç ilçesi örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7(2), 257–283.
- Akgül, G. (2020). Siber zorbalığın nedenleri üzerine kuramsal açıklamalar. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 149–167.
- Akgün, M. (2021). *Lise öğrencilerinde siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının sosyal medya bağımlılığı ile ilişkisi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü].
- Akkaş, İ. (2021). Çevrim içi (online) alışveriş bağımlılığı üzerine araştırma: Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi örneği. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 8(4), 236–256.
- Aktaş-Arnas, Y. (2005). 3–18 yaş grubu çocuk ve gençlerin interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(4), 59–66.
- Aktepe, E. (2013). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet. *Yeni Symposium*, 51(1).
- Alanazi, A. S., Wharrad, H., Moffatt, F., Taylor, M., ve Ladan, M. (2021). Q methodology in the COVID-19 era. *Healthcare*, 9(11), 1491.

- Alinsky, R. H., ve Goldstein, M. A. (2016). Bullying and cyberbullying. In *The MassGeneral Hospital for Children Adolescent Medicine Handbook* (pp. 335–343). Springer International Publishing.
- Alper, S. İ. (2008). *İlköğretimde zorbalık* [Yüksek lisans tezi, Bursa].
- Alsawalqa, R. O. (2021). Evaluating female experiences of electronic dating violence in Jordan: Motivations, consequences, and coping strategies. *Frontiers in Psychology*, 12, 719702.
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Publishing.
- Anbarlı, Z. Ö. (t.y.). *Dijital ağda ilişkiler: Kullanıcıların Tinder deneyimleri*.
- Anderson, T. L. (2005). Relationships among internet attitudes, internet use, romantic beliefs, and perceptions of online romantic relationships. *CyberPsychology veBehavior*, 8(6), 521–531.
- Anderson, T. L., ve Emmers-Sommer, T. M. (2006). Predictors of relationship satisfaction in online romantic relationships. *Communication Studies*, 57(2), 153–172. <https://doi.org/10.1080/10510970600666834>
- Arslan, S. Ö., ve Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184), 218–227.
- Aslan, M., ve Polat, M. O. (2023). Tüm boyutlarıyla akranlar arası zorbalık. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 43–82.
- Atalay, G. E., Tanrıverdi, Y., ve Arıcı, Y. (2024). Romantik ilişkilerde sosyal medya kullanımı: Nitel bir araştırma. *Yeni Medya*, 8(1), 98–121.
- Atwood, J. D., ve Schwartz, L. (2002). Cyber-sex: The new affair—Treatment considerations. *Journal of Couple veRelationship Therapy*, 1(3), 37–56.
- Ayas, S., ve Çapa-Aydın, Y. (2021). The development of online disinhibition scale: Reliability and validity study. *Türk Psikoloji Yazıları*, 24(48), 29–31.

- Ayas, T., ve Pişkin, M. (2011). Lise öğrencileri arasındaki zorbalık olaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü bakımından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 10(2), 550–568.
- Aydoğan, B. (2020). Konum temelli çevrimiçi tanışma uygulamalarını kadınların flört deneyimleri açısından düşünmek: Tinder ve HAPPN. *Moment Dergi*, 7(2), 287–313.
- Aydoğan, M., ve İzmir, E. (2024). Examining pre-service teachers' perspectives on culturally responsive education using Q methodology. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(2), 280–290.
- Baker, A. (2002). What makes an online relationship successful? Clues from couples who met in cyberspace. *CyberPsychology veBehavior*, 5(4), 363–375.
- Bal, F., ve Okay, İ. (2021). Dijital oyunların çocuklarda uyku bozuklukları ile ilişkisinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 132–153.
- Balcı, Ş. (2021). *Beliren yetişkinlik döneminde siber zorbalık ve siber mağduriyetin internet bağımlılığı ve sosyal anksiyete ile ilişkisi* [Yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi].
- Barros García Imhof, J. (2020). *Influence of level of studies on medical students' perception of need for end-of-life care*.
- Bayraktar, F. (2021). *Çevrimiçi bir zeitgeist'ta büyümek*.
- Belsey, B. (2017). *Cyberbullying*. 13 Haziran 2023 tarihinde erişildi, <https://www.cyberbullying.ca>
- Beran, T., ve Li, Q. (2005). Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32, 265–277.
- Beren, F. (2013). Seçmen tercihinin etki eden faktörler ve seçim güvenliği: Şanlıurfa ili örneği. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(1), 191–214.
- Bozkurt, İ., ve Bozkurt, Ö. (2022). COVID-19 kısıtlamaları sürecinde üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı ve temel psikolojik ihtiyaçlar arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 23(2), 181–190.

- Brank, E. M., Hoetger, L. A., ve Hazen, K. P. (2012). Bullying. *Annual Review of Law and Social Science*, 8, 213–230.
- Brown, S. R. (1980). *Political subjectivity: Applications of Q methodology in political science*. Yale University Press.
- Brown, S. R. (1996). Q methodology and qualitative research. *Qualitative Health Research*, 6(4), 561–567.
- Bugay, A., ve Çok, F. (2015). Romantik ilişkilerde şiddet ve istismar. *Okul Psikolojik*, 15.
- Bülbül, Ö. (2022). *Romantik ilişkisi olan bireylerin sosyal medya bağımlılık düzeyleri, ilişki doyumu ve depresyon düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul].
- Business of Apps. (2022). *Dating app market*. 17 Mart 2023 tarihinde erişildi, <https://www.businessofapps.com/data/dating-app-market/>
- Büyükpapaşcu, H. (2011). *Ergenlikte romantik ilişkiler: İnternetin rolü* [Yüksek lisans tezi, Ankara].
- Candel, O. S., ve Jitaru, M. (2021). COVID-19 and romantic relationships. *Encyclopedia*, 1(4), 1038–1046.
- Çankaya, İ. (2011). İlköğretimde akran zorbalığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 81–92.
- Castro, Á., ve Barrada, J. R. (2020). Dating apps and their sociodemographic and psychosocial correlates: A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(18), 6500.
- Cattell, R. B. (1966). The scree test for the number of factors. *Multivariate Behavioral Research*, 1(2), 245–276.
- Çavdar, S., Sümer, E. Ç., Eliaçık, K., Arslan, A., Koyun, B., Korkmaz, N., ... ve Alıkaşifoğlu, M. (2016). İzmir’de liseye devam eden ergenlerin sağlık davranışları. *Türk Pediatri Arşivi*, 51(1).

- Chapaux-Morelli, P., ve Couderc, P. (2018). *İkili ilişkilerde duygusal manipülasyon* (I. Ergüden, Çev.). İletişim Yayınları.
- Cinoğlu, H. (2013). *Kitle psikolojisi* (ss. 9–10). Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Cöbek, G. (2023). Right of men to hook up: An analysis of Tinder’s architecture and its cultural interpretations in Turkey. In *New Media/New Society?* (pp. 35–47). Istanbul University Press.
- Coggan, C., Bennett, S., Hooper, R., ve Dickinson, P. (2003). Association between bullying and mental health status in New Zealand adolescents. *International Journal of Mental Health Promotion*, 5(1), 16–22.
- Crokidakis, N. (2025). A mathematical model for the bullying dynamics in schools. *Applied Mathematics and Computation*, 492, 129254.
- Çulfa, E., İzgi, F. D., ve Çulfa, F. (2024). How the internet and social media affect and shapes romantic relationships? *Kastamonu İnsan ve Toplum Dergisi*, 2(4), 383–410.
- Curran, T., ve Seiter, J. S. (2021). The role of relational worry due to COVID-19 in the links between video chat apprehension, loneliness, and adhering to CDC guidelines. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38, 1869–1876.
- Dake, J. A., Price, J. H., ve Telljohann, S. K. (2003). The nature and extent of bullying at school. *Journal of School Health*, 73(5), 173–180.
- De Guzman, J. A. S., Delmindo, R. A., Delos Santos, A. N. M., Lulo, M. F., ve Oraa, M. S. (2024). Quality and satisfaction levels of couples who met through dating applications.
- Demir, F., ve Kul, M. (2011). *Modern bir araştırma yöntemi: Q metodu – Algı, tutum, karakteristik özellikler, tipoloji, içerik analiz ve araştırmaları için*. Adalet Yayınevi.
- Demircan, Ü., Işık, M., ve Gürhan, N. (2022). Üniversite öğrencilerinde sosyal medya bağımlılığı ve siber zorbalık. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 596–609.

- Demirci, İ. (2019). Bergen Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması, depresyon ve anksiyete belirtileriyle ilişkisinin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 20, 15–22.
- Demirel, Y., ve Göka, E. (2022). Ergenlerin çevrimiçi başlayan arkadaşlıkları tehlikeli olabilir: Riskler ve önlemler. *Journal of Cognitive Behavioral Psychotherapy and Research*, 11(2), 147–147.
- Diñsoy, D. (2021). Romantik ilişkisi olan kadınlarda algılanan partner değişimi, yakınlık ve yaşam doyumu. *International Journal of Social Inquiry*, 14(2).
- Dizman, Z. Ş. (2023). Sosyal medyada kadınlara yönelik siber zorbalık. *Third Sector Social Economic Review*, 58(1), 55–71.
- Doğan, S., ve Keleş, O. (2023). Nedenleri, sonuçları ve çözüm önerileri bağlamında akran zorbalığı: Bir olgubilim çalışması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1–32.
- Donner, J. C. (2001). Using Q-sorts in participatory processes: An introduction to the methodology. *Social Development Papers*, 36, 24–49.
- Doygun, H., Kaya, N., ve Ekşi, I. (2020). Üniversite öğrencilerinin küresel ısınmaya yönelik bakış açılarının Q metodoloji yardımıyla incelenmesi. *Turkish Journal of Forest Science*, 4(2), 302–313.
- Duncan, R. D. (1999). Peer and sibling aggression: An investigation of intra- and extra-familial bullying. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(8), 871–886.
- Dursun, S., Gökçe, A., ve Aytaç, S. (2020). Siber zorbalık: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *International Journal of Social Inquiry*, 13(2), 465–485.
- Einarsen, S. (2000). Harassment and bullying at work: A review of the Scandinavian approach. *Aggression and Violent Behavior*, 5(4), 379–401.

- Ekşi, H., Erden, N., Erdoğan, H., ve Yılmaz, E. (2013). Ergenlerin kimlik oluşumunun Facebook üzerinden incelenmesi: Nitel araştırma örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(3), 295–313.
- Ellison, N. B., Heino, R. D., ve Gibbs, J. L. (2006). Managing impressions online: Self-presentation processes in the online dating environment. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 11(2), 415–441.
- Er, K., Solmaz, U., ve Yıldız, E. (2020). İşyerinde Sosyal Medya Kullanımı Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.
- Erbaş, M., ve Kağnıcı, Y. (2017). Seçim kuramına dayalı psikoeğitim programının ergenlerin riskli davranışları ve iyilik hali üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(64-Ek Sayı), 1594–1615.
- Erbaş, S. (2019). Facebook yalnızlık rehabilite merkezi mi? *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(1), 1–16.
- Erdur-Baker, Ö. (2010). Cyberbullying and its correlation to traditional bullying, gender and frequent and risky usage of internet-mediated communication tools. *New Media ve Society*, 12(1), 109–125.
- Erdur-Baker, Ö. (2013). Görünümleri ve ilgili değişkenleriyle siber zorba ve siber kurbanlar. *Bildiriler Kitabı*, 277.
- Erdur-Baker, Ö., ve Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, (27).
- Ergüney, M. (2017). İletişimin dijitalleşmesi ve iletişim fakültelerinde yeni medya eğitimi. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(15), 1475–1486.
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A., ve Özkorumak, E. (2015). Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177).

- Eroğlu, Y., ve Güler, N. (2015). Koşullu öz-değer, riskli internet davranışları ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 118–129.
- Ertop, M., ve Demircioğlu, H. (2023). Maruz kalma ve bırakma açısından ergenlerin sanal zorbalık yaşantıları üzerinde aile bütünlük duygusunun yordayıcı rolü. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 11(30), 23–38.
- Espelage, D. L., ve Swearer, S. M. (2003). Research on school bullying and victimization: What have we learned and where do we go from here? *School Psychology Review*, 32(3), 365–383.
- Farrington, D. P. (1993). Understanding and preventing bullying. *Crime and Justice*, 17, 381–458.
- Finkel, E. J., Eastwick, P. W., Karney, B. R., Reis, H. T., ve Sprecher, S. (2012). Online dating: A critical analysis from the perspective of psychological science. *Psychological Science in the Public Interest*, 13(1), 3–66.
- Fırat, M., ve Ayran, G. (2016). Üniversite öğrencileri arasında sanal zorbalık.
- Gedikoğlu, E., ve Atalay, G. E. (2021). Çevrimiçi disinhibisyon etkisi ile değişen normlar, aşınan değerler: Sosyal medya dilenciliği. *Yeni Medya*, 10, 107–136.
- Gençtanırım Kurt, D., ve Şabanoglu, H. (2019). Teknoloji çağının ilişki biçimlerine bir bakış: Sanal bağlanma. *TAY Journal*, 3(1), 23–39.
- Gençtanırım, D., ve Çetinkaya-Yıldız, E. (2018). *Kişilik kuramları*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Gizir, C. A. (2013). Üniversite öğrencilerinin ilişki inançlarının cinsiyet ve romantik ilişki yaşama durumlarına göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(170).
- Glasser, W. (1996). Then and now: The theory of choice. *Learning*, 25(3), 20–22.
- Glasser, W., ve Glasser, C. (1999). *The language of choice theory*. Harper Perennial.

- Gökkaya, V. B., ve Öztürk, M. (2021). Çocukluktaki aile içi şiddet öyküsü ile flört şiddeti arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(4), 219–240.
- Goldberg, S., Yeshua-Katz, D., ve Marciano, A. (2022). Online construction of romantic relationships on social media. *Journal of Social and Personal Relationships*, 39(6), 1839–1862.
- Gülaydın, E. D. (2021). *Covid-19 pandemi döneminde geç ergenlerin ve beliren erişkinlerin sosyal medya platformlarında romantik ilişki tercih etme nedenlerinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi (Türkiye)].
- Gülden, Ç., ve Polat, K. (2022). Eş zamanlı metne dayalı çevrim içi psikolojik danışmada terapötik ilişki. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 301–321.
- Gümüş, B. (2022). Twitter paylaşımlarında çevrimiçi disinhibisyon'un etkisi ve yakın kamu'nun gelişmesi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (38), 45–63.
- Güner, T., ve Karaaziz, M. (2022). Romantik ilişkisi bulunan bireylerin Facebook kıskançlığı ve güven algısı üzerine bir derleme. *Pearson Journal*, 7(22), 132–139.
- Güneş, E. (2018). *Zorbalık eğilimi, duygusal özerklik ve akıllı telefon bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı].
- Gürhan, N. (2017). Her yönü ile akran zorbalığı. *Türkiye Klinikleri Journal of Psychiatric Nursing - Special Topics*, 3(2), 175–181.
- Hackett, L. (2017). *The annual bullying survey 2017*. Ditch the Label.
- Haşiloğlu, S. B., Baran, T., ve Aydın, O. (2015). Pazarlama araştırmalarındaki potansiyel problemlere yönelik bir araştırma: Kolayda örnekleme ve sıklık ifadeli ölçek maddeleri. *Pamukkale İşletme ve Bilişim Yönetimi Dergisi*, 2(1).

- H  bert, M., C  nat, J. M., Blais, M., Lavoie, F., ve Guerrier, M. (2016). Child sexual abuse, bullying, cyberbullying, and mental health problems among high school students: A moderated mediated model. *Depression and Anxiety*, 33(7), 623–629.
- Hinduja, S., ve Patchin, J. W. (2010). Bullying, cyberbullying, and suicide. *Archives of Suicide Research*, 14(3), 206–221.
- Hinduja, S., ve Patchin, J. W. (2018). *Cyberbullying research summary: Cyberbullying and suicide*. Cyberbullying Research Center. <https://cyberbullying.org>
- Hinduja, S., ve Patchin, J. W. (2022). Bullying and cyberbullying offending among US youth: The influence of six parenting dimensions. *Journal of Child and Family Studies*, 31(5), 1454–1473.
- Hoff, D. L., ve Mitchell, S. N. (2009). Cyberbullying: Causes, effects, and remedies. *Journal of Educational Administration*, 47(5), 652–665.
- Hogan, B., ve Dutton, W. H. (2011). *A global shift in the social relationships of networked individuals: Meeting and dating online comes of age*.
- Holtzhausen, N., Fitzgerald, K., Thakur, I., Ashley, J., Rolfe, M., ve Pit, S. W. (2020). Swipe-based dating applications use and its association with mental health outcomes: A cross-sectional study. *BMC Psychology*, 8(1), 22.
- Ho  g  ren Alıcı, Y., ve T  renli Kaya, Z. (2023). Gen   eri  kinlerle yapılan Çevrim i  i destek gruplarında anksiyete kaynaklarına yönelik temalar.
- Huang, T. F., Hou, C. Y., Chang, F. C., Chiu, C. H., Chen, P. H., Chiang, J. T., ve Chen, H. C. (2023). Adolescent use of dating applications and the associations with online victimization and psychological distress. *Behavioral Sciences*, 13(11), 903.
- Hurma, G. (2023). *  zel sağlık kuruluşlarında ortodontik tedavi gören bireylerde ortodontik maloklüzyon şiddeti ile tedaviye yönelik motivasyon faktörleri arasındaki ilişkinin Q-metodoloji ile değerlendirilmesi* [Uzmanlık tezi, Kocaeli].

- Iqbal, M. (2021). TikTok revenue and usage statistics (2021). *Business of Apps*, 1(1).
<https://www.businessofapps.com>
- İşmen Gazioğlu, A. E., Sertelin Mercan, Ç., ve Demir, İ. (2022). Romantik ilişki eğitimi: Bir gözden geçirme çalışması ve Türkiye için öneriler. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(4), 555–569.
- Jane, E. A. (2014). “You’re a ugly, whorish, slut”: Understanding e-bile. *Feminist Media Studies*, 14(3), 531–546.
- Kaiser, H. F. (1960). The application of electronic computers to factor analysis. *Educational and Psychological Measurement*, 20(1), 141–151.
- Kaiser, H. F. (1974). An index of factorial simplicity. *Psychometrika*, 39(1), 31–36.
- Kapıcı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1–13.
- Karadaş, E., ve Kara, M. (2021). Üniversite öğrencilerinin çevrimiçi mahremiyet farkındalıklarının belirli etkenler açısından incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 25(1), 147–162.
- Karasu, M., ve Peker, M. (2019). Q yöntemi: Tarihi, kuramı ve uygulaması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 22(43), 28–39.
- Kartal, H. (2008). İlköğretim okullarında zorbalık yapanlar ve zorbalığa uğrayanlar. *Education Sciences*, 3(4), 712–730.
- Kaya, B. (2021). Beliren yetişkinlik döneminde romantik ilişki düzeylerinin yordayıcısı olarak sosyal medya bağımlılığı. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 8(1), 23–42.
- Keleş, M. (2019). Çevrimiçi disinhibisyonun narsisizm düzeyleri ve kişilerarası iletişim tarzları açısından incelenmesi [Yüksek lisans tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü].

- Kepenekçi, Y. K., ve Çinkır, D. Ş. (2003). Öğrenciler arası zorbalık. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 34, 236–253.
- Kılıç, A. (2020). *Genç yetişkinlerin sosyal medya bağımlılıkları, sosyal medya kullanım amaçları ve romantik ilişki doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul].
- Kıyak, S., ve Özteke Kozan, H. İ. (2024). Türkiye’de romantik ilişkilerde affetme konusunda gerçekleştirilmiş çalışmalar: Sistematiik derleme. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 553–571.
- Korkmaz, S., ve Mehmedoğlu, A. U. (2018). Dindarlık, siber zorbalık ve problemlili internet kullanımı ilişkisine dair nicel bir araştırma. *Dini Araştırmalar*, 21(53), 35–54.
- Koşan, Y. (2022). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde sosyal ağ sitelerinin etkisi. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 45–62.
- Koşan, Y. (2023). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde sosyal ağ sitelerinin rolünü keşfetmek. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 13(2), 2307–2336.
- Kurt, G., ve Ayazlar, R. A. (2021). Gastronomi turist taksonomisi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 1280–1298.
- Kurt, L. (2019). *Romantik ilişkisi olan üniversite öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ve kişilik özelliklerinin ilişki doyumuna etkisi* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Langlais, M. R., Podberesky, A., Toohey, L., ve Lee, C. T. (2024). Defining and describing situationships: An exploratory investigation. *Sexuality veCulture*, 28(4), 1831–1857.
- Li, Q. (2005). New bottle but old wine: A research of cyber bullying in schools. *Computers in Human Behavior*.
- Li, Q. (2005a). Gender and CMC: A review on conflict and harassment. *Australian Journal of Educational Technology*, 21, 382–406.

- Li, Q. (2006). Cyberbullying in schools: A research of gender differences. *School Psychology International*, 27, 157–170.
- Lipman, E. L. (2003). Don't let anyone bully you into thinking bullying is not important! *The Canadian Journal of Psychiatry*, 48(9), 575–576.
- Lodha, P. (2022). The challenges of online dating and digital relationships during COVID-19. *Global Bioethics Enquiry*, 10(2), 80–86.
- Lowry, P. B., Zhang, J., Wang, C., ve Siponen, M. (2016). Why do adults engage in cyberbullying on social media? An integration of online disinhibition and deindividuation effects with the social structure and social learning model. *Information Systems Research*, 27(4), 962–986.
- Martinez-Pecino, R., ve Durán, M. (2019). I love you but I cyberbully you: The role of hostile sexism. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(4), 812–825.
- McGlynn, C., Johnson, K., Rackley, E., Henry, N., Gavey, N., Flynn, A., ve Powell, A. (2021). "It's torture for the soul": The harms of image-based sexual abuse. *Social veLegal Studies*, 30(4), 541–562.
- McKenna, K. Y., Green, A. S., ve Gleason, M. E. (2002). Relationship formation on the internet: What's the big attraction? *Journal of Social Issues*, 58(1), 9–31.
- Memiş, L. (2020). Kentsel aktörlerin sürdürülebilirlik algıları: Q-metodoloji yöntemiyle bir araştırma. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 244–260.
- Mısır, S., ve Çapa Aydın, Y. (2021). Çevrimiçi Disinhibisyon Ölçeği'nin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması.
- Moody, Z., ve Stahel, T. (2025). School bullying: Children and adolescent norms, cultures and identity development. *Frontiers in Education*.
- Mount, G. R. (2005). Bullying: Characteristics, consequences and interventions. *Journal of Police Crisis Negotiations*, 5(2), 125–129.

- Namlı, Z., Tamam, L., Demirkol, M. E., Karaytuğ, M. O., ve Özbay, A. (2022). Kadınlarda kompulsif çevrimiçi satın alma davranışı ile dürtüsellik ilişkisi. *Bağımlılık Dergisi*, 23(4), 522–529.
- Noland, C. M. (2021). Negotiating desire and uncertainty on Tinder during the COVID-19 pandemic: Implications for the transformation of sexual health communication. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 24, 488–492.
- Olweus, D. (1994). Bullying at school: Basic facts and effects of a school-based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(7), 1171–1190.
- Olweus, D. (1994). Bullying at school: Long-term outcomes for the victims and an effective school-based intervention program (pp. 97–130). Springer US.
- Özbey, H., ve Başdaş, Ö. Ü. Ö. (2019). *Ergenler için zorbalık ve siber zorbalık ölçeği (BCS-A): Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi].
- Özçiftçi, S., Akpınar, A., ve Dönmez, O. (2024). Tıp etiği araştırmalarında Q metodolojisi kullanımı: Radyoloji alanında yapay zekâ etiği araştırması örneği. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*, 14(2), 418–429.
- Özdelikara, A., Soylu, B. M., Bolat, M., Fazlıoğlu, Ö., ve Demirkan, S. (2024). Hemşirelik öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve empatik eğilim ilişkisi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi / Journal of Higher Education and Science*, 14(2), 232–239. <https://doi.org/10.5961/higheredusci.1354087>
- Özdemir, Z. (2015). Sosyal medyada kimlik inşasında yeni akım: Özçekim kullanımı. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 112–128.
- Özdinçer Arslan, S., ve Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184), 218–227.
- Özel, N. (2016). Bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle değişen bilgi kaynakları, hizmetleri ve öğrenme ortamları. *Milli Eğitim Dergisi*, 45(209), 270–294.

- Özkan, H. Ş., ve Siyez, D. M. (2024). Çevrim içi romantik ilişki kalitesi ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, 9(118), 9797–9805.
- Özkan, Y., ve Çifci, E. G. (2010). Düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ilköğretim okullarında akran zorbalığı. *İlköğretim Online*, 9(2), 576–586.
- Özmen, A. (2004). *Seçim kuramına ve gerçeklik terapisine dayalı öfkeyle başa çıkma eğitim programının ve etkileşim grubu uygulamasının üniversite öğrencilerinin öfkeyle başa çıkma becerileri üzerindeki etkisi* [Yüksek lisans tezi].
- Öztürk, E., ve Çalıcı, C. (2018). Modern toplumda kimlik, “siber dissosiyasyon” ve “siber alter”: Teorik ve klinik bir yaklaşım. İçinde *Ruhsal Travma ve Dissosiyasyon* (ss. 39–47). Türkiye Klinikleri.
- Parmaksız, İ. (2022). Romantik ilişkilerde modern engel: Partner sosyotelizmi (phubbing) üzerine bir derleme. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 6(11), 59–76.
- Parsakia, K., ve Rostami, M. (2023). Digital intimacy: How technology shapes friendships and romantic relationships. *AI and Tech in Behavioral and Social Sciences*, 1(1), 27–34.
- Patchin, J. W., ve Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148–169.
- Payat, Ş. (2024). Yeni medya araçlarının romantik ilişkiler üzerine etkisinin değerlendirilmesi. İçinde *Medya Araştırmalarında Güncel Tartışmalar* (s. 177).
- Peker, A., Eroğlu, Y., ve Çitemel, N. (2012). Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(1).
- Pitcho-Prelorentzos, S., Heckel, C., ve Ring, L. (2020). Predictors of social anxiety among online dating users. *Computers in Human Behavior*, 110, 106381.

- Polat, M. (2022). Nitel-nicel bir yaklaşım olarak Q-metodoloji ve eğitim araştırmalarında kullanılabilirliği üzerine düşünceler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 481–489.
- Polat, Z. D., ve Bayraktar, S. (2016). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 6(1), 115–132.
- Powell, A., ve Henry, N. (2017). *Sexual violence in a digital age*. Palgrave Macmillan.
- Prama, T. T., Amrin, J. F., Anwar, M. M., ve Sarker, I. H. (2025). AI enabled user-specific cyberbullying severity detection with explainability.
- Reed, L. A., Tolman, R. M., ve Ward, L. M. (2016). Gender matters: Experiences and consequences of digital dating abuse victimization in adolescent dating relationships. *Journal of Adolescence*, 55, 1–5.
- Rodl, J. E., Cruz, R., ve Knollman, G. A. (2020). Applying Q methodology to teacher evaluation research. *Studies in Educational Evaluation*.
- Rodop, Ş., Yıldırım, S., Yıldız, P. D., ve Hanif, A. G. (2022). Üniversite öğrencilerinde siber zorbalık: Başa çıkma stratejileri, değer yönelimleri ve akademik başarılarıyla ilişkileri. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 10(26), 97–116.
- Rogers, R. S. (1995). Q methodology. In *Rethinking methods in psychology* (pp. 178–192). SAGE Publications Ltd.
- Rosenfeld, B. (2017). Reevaluating the middle-class protest paradigm: A case-control study of democratic protest coalitions in Russia. *American Political Science Review*, 111(4), 637–652.
- Rosenfeld, M. J., ve Thomas, R. J. (2012). Searching for a mate: The rise of the internet as a social intermediary. *American Sociological Review*, 77(4), 523–547.
- Roy, P. (2021). Asynchronous and synchronous: A communication process in smart classroom. *Ideal Research Review*, 65(1).

- Sakallı Turan, H. (2013). *Eril bakış açısından sinemada kadın ve şiddet olgusu* [Yüksek lisans tezi, İstanbul].
- Saraç, S. (2019). *Üniversite öğrencilerinde internet kullanımı ile yalnızlık ve romantik ilişki doyum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi].
- Sayar, K., ve Senkal, Z. (2014). Facebook aşkları: Depresyon, psikoz ve çevrim-içi romantizm. *Journal of Mood Disorders*, 4(1), 26–33.
- Sezgin, A. A., ve Ünal, S. (2022). Sosyal medya okuryazarlığı çerçevesindeki yeni kavramlar üzerine bir haritalandırma çalışması. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(Dijitalleşme), 93–107.
- Smith, P. K., ve Sharp, S. (1994). *School bullying: Insights and perspectives*.
- Solmuş, T. (2005). İş yaşamında travmalar: Cinsel taciz ve duygusal zorbalık/taciz (mobbing). *İş, Güç: Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi / ISGUC The Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 7(2), 1–14.
- Sommer, F., Leuschner, V., ve Scheithauer, H. (2014). Bullying, romantic rejection, and conflicts with teachers: The crucial role of social dynamics in the development of school shootings – A systematic review. *International Journal of Developmental Science*, 8(1–2), 3–24.
- Soner, O., ve Yılmaz, O. (2021). Social media fear of dislike in adolescents: A scale development study. *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 533–554.
- Spada, M. M. (2014). An overview of problematic internet use. *Addictive Behaviors*, 39(1), 3–6.
- Stenner, P., ve Stainton Rogers, R. (2004). Q methodology and qualiquantology: The example of discriminating between emotions. In *Mixing methods in psychology: The integration of qualitative and quantitative methods in theory and practice* (pp. 101–120).

- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93(2), 119–135.
- Stonard, K. E., Bowen, E., Walker, K., ve Price, S. A. (2017). “They’ll always find a way to get to you”: Technology use in adolescent romantic relationships and its role in dating violence and abuse. *Journal of Interpersonal Violence*, 32(14), 2083–2117.
- Suler, J. (1996). Why is this thing eating my life? Computer and cyberspace addiction at the “Palace”. 17 Haziran 2023 tarihinde erişildi, <http://www-usr.rider.edu/~suler/psycyber/eatlife.html>
- Suler, J. (2004). The online disinhibition effect. *CyberPsychology & Behavior*, 7(3), 321–326.
- Suler, J. (2005). The online disinhibition effect. *International Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 2(2), 184–188.
- Swearer, S. M., Espelage, D. L., Vaillancourt, T., ve Hymel, S. (2010). What can be done about school bullying? Linking research to educational practice. *Educational Researcher*, 39(1), 38–47.
- Şentürk Dızman, Z. (2023). Türkiye’de suça sürüklenen çocukların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences / Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53).
- Şenyuva, G., ve Yavuz, M. F. (2024). Karanlık üçlü kişilik örüntüleri ve psikolojik manipülasyon arasındaki ilişkinin değerlendirmesi – İstanbul örnekleme. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 6(3), 223–231. <https://doi.org/10.35365/ctjpp.24.3.03>
- Şimşek Özkan, H., ve Siyez, D. M. (2023). Çevrim içi romantik ilişki kalitesi ölçeği’nin Türkçe’ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *International Social Sciences Studies Journal*, 9(118), 9797–9805.
- Tabet, C. C., Kallassi, J., Saab, D., Khoury, B. E., Annan, B., Abbas, N., ... ve Karam, E. G. (2025). Understanding bullying through a child and adolescent population in a mental health outpatient department. *International Journal of Bullying Prevention*, 1–12.

- Tamer, N., ve Vatanarttıran, S. (2014). Ergenlerin teknolojik zorbalık algıları. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 1(2), 1–20.
- Tanhan, F., ve Nas, E. (2020). Bir Q-metodu çalışması: Rehber öğretmenlere ilişkin öğretmen algılarının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (37).
- Tanrıkulu, T. (2013). *Seçim kuramına dayalı psikoeğitim programının ergenlerin riskli davranışları ve iyilik hali düzeyleri üzerindeki etkisi* [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü].
- Tanrıkulu, T. (2015). Siber zorbalığın nedenleri üzerine kuramsal açıklamalar. *Gevher Nesibe Journal of Medical & Health Sciences*.
- Tanrıkulu, T., Kınay, H., ve Arıca, O. T. (2013). Siber zorbalıkla ilgili değişkenlerin incelenmesi ve Siber Zorbalık Ölçeği'nin geliştirilmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 102–129.
- Tanrıöver, H. U., ve Sunam, A. (2017). Türkiye'deki çevrimiçi evlilik siteleri: Medyanın benlik sunumuna etkisinin toplumsal cinsiyet odaklı bir analizi. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (26), 9–38.
- Tapan, A. (2019). Postmodern romantik ilişkiler ve reklam: Tinder örneği. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, (31), 32–59.
- Taştekin Ouyaba, A., ve İnfal Kesim, S. (2021). The effect of the internet on decision-making during pregnancy: A systematic review. *Archives of Women's Mental Health*, 24(2), 205–215.
- Tatlısöz, Ü. B. (2024). *Çevrimiçi romantik ilişki doyumu: Ölçek geliştirme ve lojistik regresyon çalışması* [Yüksek lisans tezi, Çanakkale].
- Toma, C. L. (2015). Online dating. In *The International Encyclopedia of Interpersonal Communication*.

- Topcu, E. M., Uğuryol, M., Özgür, G., ve Polat, E. (2023). Öğrenci hemşirelerin siber zorbalık durumlarının ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*, 6(1), 10–17.
- Topcu-uzer, Ç., ve Tanrıkulu, İ. (2017). Siber zorbalığı önleme ve müdahale programları: Ulusal bir alanyazın taraması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(1), 1–17.
- TÜİK. (2024). *Hanehalkı Bilişim Teknolojileri (BT) Kullanım Araştırması 2024*. 17 Ağustos 2025 tarihinde erişildi, [https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-\(BT\)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53492](https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Hanehalki-Bilisim-Teknolojileri-(BT)-Kullanim-Arastirmasi-2024-53492)
- Türk Dil Kurumu. (2023). *Güncel Türkçe Sözlük*. erişim: <https://sozluk.gov.tr>
- Udris, R. (2014). Cyberbullying among high school students in Japan: Development and validation of the Online Disinhibition Scale. *Computers in Human Behavior*, 41, 253–261.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2020). *Education in a post-COVID world: Nine ideas for public action*. UNESCO Publishing.
- Usta, E., Korkmaz, Ö., ve Kurt, İ. (2014). The examination of individuals' virtual loneliness states in internet addiction and virtual environments in terms of interpersonal trust levels. *Computers in Human Behavior*, 36, 214–224.
- Uysal, H., ve Dinçer, Ç. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı. *Journal of Theoretical Educational Science*, 5(4), 468–483.
- Villanueva-Moya, L., Herrera, M. C., Sánchez-Hernández, M. D., ve Expósito, F. (2023). #Instacomparison: Social comparison and envy as correlates of exposure to Instagram and cyberbullying perpetration. *Psychological Reports*, 126(3), 1284–1304.
- Walther, J. B. (1996). Computer-mediated communication: Impersonal, interpersonal, and hyperpersonal interaction. *Communication Research*, 23(1), 3–43.

- Wang, J., Iannotti, R. J., ve Nansel, T. R. (2009). School bullying among US adolescents: Physical, verbal, relational, and cyber. *Journal of Adolescent Health*, 45(4), 368–375. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2009.03.021>
- Webler, T., Danielson, S., ve Tuler, S. (2009). Using Q method to reveal social perspectives in environmental research. *Greenfield, MA: Social and Environmental Research Institute*, 54(1), 45.
- Whitty, M. T. (2013). The scammers persuasive techniques model: Development of a stage model to explain the online dating romance scam. *British Journal of Criminology*, 53(4), 665–684.
- Whitty, M. T., ve Carr, A. N. (2006). New rules in the workplace: Applying object-relations theory to explain problem internet and email behavior in the workplace. *Computers in Human Behavior*, 22(2), 235–250.
- Wildermuth, S. M., ve Vogl-Bauer, S. (2007). We met on the net: Exploring the perceptions of online romantic relationship participants. *Southern Communication Journal*, 72(3), 211–227.
- Xue, Y., Salmon, C. R., Ramlo, S. E., Chen, W. Y., Gogonea, V., ve Tessier, C. A. (2024). Comprehensive mechanistic analysis of the ring-opening polymerization of $[PCl_2N]_3$ using quantum mechanical calculations. *Macromolecules*, 57(6), 2950–2964.
- Yağar, F., ve Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: Araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlilik ve güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1–9.
- Yaman, E., ve Kocabaşoğlu, N. (2011). Zorbalığa farklı bir bakış: Öğrencilerin öğretmenlerine zorbalık yaptığı bir dikey zorbalık araştırması. *İlköğretim Online*, 10(2), 653–666.
- Yaman, E., ve Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 819–833.
- Yaman, E., ve Sönmez, Z. (2015). Ergenlerin siber zorbalık eğilimleri. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 2(1), 18–31.

- Yatkin, A., ve Yatkin, Ü. N. (2006). *Halkla ilişkiler ve iletişim*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yayla, B., ve İşözen, H. (2022). Mobil flört uygulamaları bağlamında yakın ilişkiler. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 8(1), 791–802.
- Yenilmez, Y., ve Seferoğlu, S. S. (2013). Sanal zorbalık ve öğretmenlerin farkındalık durumlarına bir bakış. *Eğitim ve Bilim*, 38(169).
- Yıldırım, A. F. (2023). Siber zorbalık. *İletişim Ansiklopedisi*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Yayınları.
- Yıldırım, A. F., ve Yazgan, Ç. Ü. (2022). Saldırganlığın dijital ortamda yeniden üretimi: Üniversite öğrencilerinin saldırganlık ve siber zorbalık/mağduriyet deneyimlerinin incelenmesi. *TRT Akademi*, 7(15), 648–675.
- Yıldırım, İ. (2017). Eğitimin oyunlaştırılmasına ilişkin öğrenci algıları: Bir Q metodu analizi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 42(191).
- Yöndem, Z. D., ve Totan, T. (2007). Ergenlerde zorbalığın anne baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 8(2), 53–68.
- Zahmacıoğlu, O., Akbaş, N. B., ve Atalay, H. (2014). Bir toplumsal şiddet sahnesi: Okulda zorbalık. *Yeditepe Medical Journal*, 8(31–32), 812–823.
- Zhang, R. (2023). Factors affecting online dating success. *Education, Humanities and Social Sciences*, 22, Article 13245.
- Zhong, L. R., Kebbell, M. R., ve Webster, J. L. (2020). An exploratory study of technology-facilitated sexual violence in online romantic interactions: Can the internet's toxic disinhibition exacerbate sexual aggression? *Computers in Human Behavior*, 108, 106314.
- Zweig, J. M., Dank, M., Yahner, J., ve Lachman, P. (2013). The rate of cyber dating abuse among teens and how it relates to other forms of teen dating violence. *Journal of Youth and Adolescence*, 42(7), 1063–1077.

EK 1
ETİK KURUL ONAYI

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu
Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği

Sayı : E-84026528-050.01.04-2300246757
Konu : Başvuru İncelenmesi

11.10.2023

Sayın Sena AKSOY

Yürütücülüğünüzü yapmış olduğunuz 2023-YÖNP-0661 nolu projeniz ile ilgili Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun almış olduğu 05.10.2023 tarih ve 12/54 sayılı kararı aşağıdadır.

Bilgilerinize rica ederim.

KARAR 54- Sorumlu yürütücülüğünü **Doç. Dr. Şerife Gonca ZEREN**'in yaptığı ve proje araştırmacısı **Sena AKSOY** tarafından gerçekleştirilen “Çevrimiçi Romantik İlişkilerde Kadınların Maruz Kaldıkları Zorbalık: Q Metodoloji Çalışması” başlıklı araştırmanın, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Komisyonu ilkelerine **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

EK 2

ARAŞTIRMADA KULLANILAN AFİŞLER

**ÇEVİRİMİÇİ (ONLİNE)
ROMANTİK
İLİŞKİLERDE
KADINLARIN MARUZ
KALDIKLARI
ZORBALIK:
BİR Q
METODOLOJİ
ÇALIŞMASI**

EĞER SİZ DE ŞU ÖLÇÜTLERE
UYUYORSANIZ VE ARAŞTIRMAMIZA
KATILMAK İÇİN GÖNÜLLÜYSENİZ
LÜTFEN KAREKODU OKUTUP
SORULARI CEVAPLAYIN VE SİZE
ULAŞMAMIZI BEKLEYİN:
- KADIN
- ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİ
- ÇEVİRİMİÇİ ROMANTİK İLİŞKİ
DENEYİMİ VAR (ŞİMDİ YA DA DAHA
ÖNCEDEN)

**ÇEVİRİMİÇİ (ONLİNE) ROMANTİK
İLİŞKİLERDE KADINLARIN MARUZ
KALDIKLARI ZORBALIK:
BİR Q METODOLOJİ ÇALIŞMASI**

EĞER SİZ DE ŞU ÖLÇÜTLERE
UYUYORSANIZ VE ARAŞTIRMAMIZA
KATILMAK İÇİN GÖNÜLLÜYSENİZ
LÜTFEN KAREKODU OKUTUP
SORULARI CEVAPLAYIN VE SİZE
ULAŞMAMIZI BEKLEYİN:
- KADIN
- ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİSİ
- ÇEVİRİMİÇİ ROMANTİK İLİŞKİ
DENEYİMİ VAR (ŞİMDİ YA DA DAHA
ÖNCEDEN)

EK 3
BİLGİ FORMU

Çevrimiçi Romantik İlişkilerde Kadınların Maruz Kaldıkları Zorbalık: Q Metodoloji Çalışması

Merhaba sevgili katılımcı;

Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Kadın ve Aile Çalışmaları Yüksek Lisans Programı öğrencisi Psk. Dan. Sena AKSOY ve Doç. Dr. Şerife Gonca ZEREN tarafından yürütülmektedir. Araştırmanın amacı, çevrimiçi romantik ilişki yaşayan ya da yaşamış olan kadınların zorbalık kavramına dair bakış açılarını ortaya koymaktır. Bu anket çalışmaya katılmak isteyen kadın katılımcıları belirlemek için oluşturulmuştur. Bu anket sonunda bırakılan iletişim bilgileri aracılığıyla Psk. Dan. Sena Aksoy tarafından size ulaşılacak olup çalışmaya katılmak isteyen katılımcılar ile çevrimiçi bir şekilde gerçekleştirilecek olan 20-30 dakikalık görüşmeler planlanacaktır. Bu sebeple iletişim bilgilerinin doğruluğunu kontrol etmeniz önemlidir.

Bu araştırma için etik kurul onayı Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu'nun 05.10.2023 tarih ve E-84026528-050.01.04-2300246757 sayısı ile alınmıştır.

Psk. Dan. Sena AKSOY

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Kadın ve Aile Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans Programı

Doç. Dr. Şerife Gonca ZEREN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı

Yaşınız nedir?

Okuduğunuz üniversite nedir?

Okuduğunuz bölüm nedir?

Sınıf düzeyiniz nedir?	☐ Hazırlık ☐ 1. Sınıf ☐ 2. Sınıf ☐ 3. Sınıf ☐ 4. Sınıf ☐ 5. Sınıf ve üzeri ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora
Sosyo-ekonomik durumunuz nedir?	☐ Düşük ☐ Orta ☐ Yüksek
Çevrimiçi romantik ilişkiniz var mı? (Şu anda ve geçmişte yaşadığınız bir çevrimiçi romantik ilişkiniz varsa cevap veriniz.)	☐ Evet ☐ Hayır
Çevrimiçi romantik ilişki durumunuz nedir?	☐ Çevrimiçi bir ilişkim var. ☐ Yüz yüze süren bir ilişkim var. ☐ İlişkim yok.
Çevrimiçi romantik ilişkinizi nasıl yürüttünüz? (Şu anda veya geçmişte yaşadığınız ilişkiyi düşünerek cevap veriniz.)	☐ Çevrimiçi başlayan ve çevrimiçi devam eden bir ilişkim var/vardı. ☐ Çevrimiçi başlayan ve yüz yüze devam eden bir ilişkim var/vardı. ☐ Yüz yüze başlayan ve çevrimiçi devam eden bir ilişkim var/vardı. ☐ Çevrimiçi olarak devam eden birden fazla ilişkim var
Çevrimiçi partneriniz ile nasıl tanıştınız?	☐ Yüz yüze tanıştık ☐ Sosyal medyadan tanıştık. ☐ Çevrimiçi arkadaşlık sitesinden tanıştık. ☐ Diğer
Çevrimiçi romantik ilişkinizde en çok tercih ettiğiniz iletişim biçimi hangisidir?	☐ Görüntülü görüşmek ☐ Eş zamanlı mesajlaşmak ☐ Telefon ile görüşmek

	☐ Diğer
Kullandığınız buluşma/flört uygulamaları nelerdir? (Birden fazla seçebilirsiniz)	☐ Tinder ☐ Azar ☐ Aura ☐ Happn ☐ Badoo ☐ OkCupid ☐ Diğer ☐ Buluşma/Flört uygulaması kullanmıyorum.
E-Posta adresiniz nedir?	
Telefon numaranız nedir?	